

LAUREA
AMMATTIKORKEAKOULU

Uuden edellä

”LOISTOPORUKKA” - Vuorovaikutussuhteen tutkiminen vanhempi-lapsi ryhmässä

Sankari-Stokes, Pipsa

Vinkki, Laura

2013 Tikkurila

Laurea-ammattikorkeakoulu
Tikkurila

”LOISTOPORUKKA” - Vuorovaikutussuhteen tukeminen vanhempi-
lapsi ryhmässä

Pipsa Sankari-Stokes
Laura Vinkki
Sosiaalialan koulutusohjelma
Opinnäytetyö
Toukokuu 2013

Pipsa Sankari-Stokes ja Laura Vinkki

”LOISTOPORUKKA”- Vuorovaikutussuhteen tukeminen vanhempi-lapsi ryhmässä

Vuosi 2013 Sivumäärä 84+13

Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen laatu vaikuttaa vanhemman hyvinvointiin sekä ennen kaikkea lapsen ja tämän itsetunnon kehitykseen. Näistä lähtökohdista toiminnallisen opinnäytetyömme tavoitteena oli tukea vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta vanhempi-lapsi ryhmässä. Työ on tehty yhteistyössä Vantaan kaupungin Pakkalan avoimen päiväkodin kanssa, jossa toiminnallinen osuus toteutettiin. Ryhmämme koostui yhdestä kolmeen vuotiaista lapsista ja heidän vanhemmistaan. Ryhmä toimi avoimena, jolloin osallistujat ja heidän määränsä vaihtelivat eri ohjauskerroilla. Ohjauskertoja oli kuusi ja ne toteutettiin maaliskuuhun 2013 aikana.

Olimme suunnitelleet ohjauskertojen sisällöt ja teemat niin, että ne toiminnallisissa menetelmissä tukisivat mahdollisimman monipuolisesti vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta. Pohjana toimintasisällön suunnittelulle perehdyimme erilaisiin sosiaalialalla käytettäviin menetelmiin, joista valikoimme opinnäytetyötämme parhaiten palvelevat. Valikoitujen menetelmien lähtökohdista ja lähestymistavoista rakentui toimintaamme vaikuttaneet arvot ja konkreettiset menetelmät, joita sovelsimme toiminnassamme. Vastataksemme ryhmän tarpeeseen ja varmistaaksemme tuokioiden sujuvuuden jouduimme joillakin ohjauskerroilla tekemään spontaaneja muutoksia ja tiivistämään ennalta suunniteltua tuokion sisältöä.

Päätavoitteen osalta halusimme kiinnittää huomiota siihen, minkälainen toimintasisältö on ryhmässä toiminut hyvin ja on tavoitteen näkökulmasta erityisen onnistunutta. Toisena tavoitteenamme oli kehittää omaa osaamistamme ryhmänohjaajina, vanhempien kohtaamisessa ja vanhemmuuden tukemisessa. Ensimmäisessä tavoitteessa onnistumista arvioimme vanhempien jokaisen ohjauskerran jälkeen täyttämien palautelomakkeiden kautta saatujen tulosten avulla. Pohdimme tavoitteessa onnistumista myös oman havainnointimme pohjalta. Arvioimme omaa ohjaajuutta koskevaa tavoitetta ja siinä onnistumista itsereflektointiin pohjautuen.

Ohjauskerroilla onnistuimme hyvin järjestämään vuorovaikutukseen kannustavaa ja tätä kautta vuorovaikutussuhdetta tukevaa toimintaa vanhempi-lapsi pareille. Ohjauskerroilta saadun palautteen ja havainnointimme pohjalta voimme todeta, että vanhemman ja alle kolmevuotiaan lapsen vuorovaikutusta ryhmätoiminnassa tukee ja vanhempi-lapsi ryhmässä toimii selkeä ja tiivis ohjelmasisältö, musiikki-, liikunta-, ja loruleikit, taidetyöskentely ja askartelu. Erityisen tärkeäksi koimme ohjaajan kyvyn heittäytyä tilanteeseen sekä tilanteiden lukutaidon. Lisäksi huomasimme erilaisten materiaalien käytön ohjauksessa motivoivan niin lapsia kuin aikuisia ja rikastuttavan ohjaussisältöä.

Avainsanat: lapset, vanhemmuus, vuorovaikutussuhde, vuorovaikutuksen tukeminen, toiminnalliset menetelmät, vanhempi-lapsi-ryhmä

Pipsa Sankari-Stokes and Laura Vinkki

“FUNPACK” - Supporting the affectional bond in a parent-child group

Year	2013	Pages	84+13
------	------	-------	-------

The quality of the affectional bond between a parent and child affects the well-being of the parent, but even more importantly it affects the development of a child and the child’s self-esteem. Based on this information the goal of our thesis was to support the parent-child affectional bond in a functional parent-child group. The group activities took place at Pakkala Open Daycare in the city Vantaa. The group was composed of parents and children between the ages of one and three and open for new and returning participants each week. Six meetings all took place between the months of March and April, 2013.

A wide range of various activities were planned all focused on supporting the affectional bond between the parents and children. In planning the activities, we researched and familiarized ourselves with different methods that are used in social services. Our research and the methods we found to best support our thesis became the foundation of the values we presented and the development of activities we offered to the group. To adapt to the needs of the group and to make sure the sessions remained fluid we entered sessions with multiple plans of interaction and made adjustments as needed.

With the focus of our thesis we set out to observe which contents support the affectional bond most effectively, as well as keep the functionality of the group fluid. The secondary goals of our thesis were to better our skills as group counselors and interacting with parents in the support of parenthood. Through the evaluation of parent survey results and comments collected after every session, we determined the success of our primary goal. Our visual observations of the sessions also provided us with valuable information in regards to achieving our goal. Self-reflection was the instrument of assessment for our secondary goals.

The data we collected proved that we were successful in providing sessions that promote parent-child interaction ultimately supporting the affectional bond with the participants in the group. Our observations and general feedback allowed us to conclude that the following support the affectional bond between parents and children between the ages of one and three: clearly structured programs, interactive games with music, sports, nursery rhymes, arts and crafts. We also found that group counselors must be fully engaged in all activities and be able to read and adapt to the needs of the group. Lastly, we realized the use of a vast variety of material enhanced the motivation of the both the children and parents.

Keywords: children, parenting, affectional bond, functional methods, parent-child group

Sisällys

1	Johdanto	7
2	Toimipaikka - Pakkalan avoin päiväkotiki	8
3	Opinnäytetyön aiheen perusteet.....	9
3.1	Lapsen kehitys - Kehityspsykologinen näkemys	9
3.1.1	Fyysinen ja motorinen kehitys	10
3.1.2	Kognitiivinen kehitys.....	11
3.1.3	Persoonallisuuden kehitys ja sosiaalinen kehitys	12
3.2	Leikin merkitys lapsen kehitykselle	14
3.2.1	Vanhemman osallistuminen lapsen leikkiin	14
3.2.2	Yhdestä kolmeen - vuotiaan leikit	15
3.3	Vanhemmuus	15
3.4	Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde	16
3.5	Itsetunto	18
3.6	Vanhemmuuden tukeminen	20
4	Arvot ja menetelmät toiminnan taustalla	21
4.1	Menetelmiä	21
4.1.1	Käsikynkä	22
4.1.2	Psykomotoriikka	23
4.1.3	Theraplay	24
4.1.4	Kohtaamistaide	26
4.1.5	Vauvojen värikytely	27
4.2	Ohjaajana sosiaalialalla	27
4.2.1	Tavoitteellisen ryhmän ohjaaminen	29
4.2.2	Toiminnallisen lapsiryhmän ohjaaminen	29
4.2.3	Ohjaaminen työparin kanssa	30
4.2.4	Lapset huomioiva ohjaajuus.....	31
4.3	Vanhempi-lapsi ryhmä.....	32
4.4	Vuorovaikutuksen havainnointi	33
5	Opinnäytetyön tavoitteet, arviointikysymykset ja arviointimenetelmät	34
6	Opinnäytetyön suunnittelu- ja prosessikuvaus	38
7	Ohjauksetojen toteutus ja pohdinta	42
7.1	1. Ohjauksetoja: Vanhempi-lapsi liikuntaa	44
7.2	2. Ohjauksetoja: Musiikkileikkejä	47
7.3	3. Ohjauksetoja: Oma keho	51
7.4	4. Ohjauksetoja: Metsä-aiheista taidetyöskentelyä	55
7.5	5. Ohjauksetoja: Rytmisöitintyöpaja ja musisöintiä	59
7.6	6. Ohjauksetoja: Kuvakollaasi.....	62

8	Arviointi ja johtopäätökset	64
8.1	Palautelomakkeet	65
8.2	Havainnoinnin tuloksia	70
8.3	Johtopäätökset	72
8.4	Lauran itsearviointi	73
8.5	Pipsan itsearviointi.....	74
9	Pohdinta.....	76
	Lähteet	82
	Kuvat	85
	Kaaviot.....	86
	Taulukot	87
	Liitteet.....	88

1 Johdanto

Toteutimme opinnäytetyömme yhteistyössä Vantaan Pakkalan avoimen päiväkodin kanssa. Järjestimme kevättalvella 2013 toiminnallisen vanhempi-lapsi ryhmän kuutena peräkkäisenä keskiviikkona. Avoimen ryhmämme tavoitteena oli vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen toiminnallisilla keinoilla. Pakkalan avoin päiväkotikoti on auki maanantaisin, keskiviikkoisin ja perjantaisin kello yhdeksästä kahteen. Se tarjoaa mahdollisuuden vapaaseen seurusteluun, toimintaan ja leikkiin tiloissaan vanhemmille ja heidän alle kouluikäisille lapsilleen.

Vanhemman ja lapsen välisellä vuorovaikutuksella on suuri vaikutus vanhemman arjessa jakamiseen, lapsen hyvinvointiin sekä lapsen että tämän itsetunnon kehitykseen. Opinnäytetyöparina pidämme tätä vuorovaikutussuhdetta ja sen laatua äärimmäisen tärkeänä ja halusimme opinnäytetyöprosessissamme keskittyä tämän arvokkaan vuorovaikutussuhteen tukemiseen. Olemme opintojemme aikana, työelämässä, sijaisuuksia päiväkodissa tehdessämme sekä yksityiselämässämme huomanneet, että yhteiskunnassamme vallitseva suorituskeskeinen elämäntyyli heijastuu usein myös lasten arkeen. Vanhemmat tarjoavat usein lapsilleen aktiviteetteja esimerkiksi harrastusten muodossa, mutta arkeen voi jäädä vähän tilaa yhteiselle kohtaamiselle ja vuorovaikutukselle oman lapsen kanssa. Halusimme opinnäytetyön sisällön suunnittelussa painottaa aidon kohtaamisen merkitystä. Toivoimme luovamme ohjaustuokioissa ilmapiirin, jonka kannustamana vanhemmat mahdollisesti herkistyisivät entisestään vuorovaikutuksen mahdollisuuksille.

Kirjallinen opinnäytetyöraporttimme koostuu rakenteellisesti kolmesta kokonaisuudesta. Kolmannessa kappaleessa esittelemme teoriataustaa sille, millaisia vaikutuksia vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksella on lapsen kehitykselle. Lisäksi käsittelemme alle kolmivuotiaan lapsen kehitysvaiheita. Tämän informaation perusteella olemme pystyneet suunnittelemaan toimintamme lähtökohdat ja sisältöä. Neljännen otsikon alla on esillä ohjauskertojen suunnittelussa vaikuttaneet menetelmät, toimintatavat ja omaa ohjaajuuttamme tukeneet näkökulmat ja lähtökohdat. Viidennestä kappaleesta eteenpäin avaamme varsinaista toimintaamme ja arvioimme ja pohdimme toimintaamme tuloksien ja havaintojemme perusteella.

Opinnäytetyömme päätavoitteena on tarjota vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta tukevaa toimintaa vanhempi-lapsi ryhmässä toiminnallisilla menetelmillä. Haluamme samalla myös kiinnittää huomiota siihen, minkälainen toimintasisältö on ryhmässä toiminut hyvin ja päätavoitteen näkökulmasta erityisesti onnistunut. Toisena tavoitteena on kehittää omaa osaamistamme ryhmäohjaajina, vanhempien kohtaamisessa ja vanhemmuuden tukemisessa. Tavoitteidemme täyttymistä arvioimme vanhempien täyttämällä palautelomakkeilla ja ohjaustuokioiden aikana tekemillämme havainnoilla. Lisäksi arviointikysymykset tulevat vas-

taamaan siihen, kuinka hyvin opinnäytetyölle asetetut tavoitteet ovat onnistuneet. Pää tavoitteeseemme haemme vastausta pohtimalla sitä, onko toimintamme tukenut vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Toisen tavoitteen täyttymistä arvioimme kysymyksellä siitä, olemmeko mielestämme kehittyneet ohjaajina. Tähän pyrimme vastaamaan itsereflektion avulla. Reflektoinnilla tarkoitetaan oman toiminnan arviointia omaa ajattelua ja toimintaa kriittisesti tarkastelemalla (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002: 107).

2 Toimipaikka - Pakkalan avoin päiväkot

Pakkalan avoimen päiväkodin toiminta kuuluu osaksi Vantaan Kaupungin tarjoamia palveluja. Avoin päiväkot on suunnattu alle kouluikäisille lapsille ja heidän vanhemmilleen tai hoitajilleen. Pakkalan avoimen päiväkodin toiminta sisältää vapaamuotoista yhdessäoloa, leikkimistä, musiikkia, liikuntaa, retkiä ja taidetoimintaa. Toiminta on osallistujille maksutonta. Avoin päiväkodin asiakkailta on yhdessäolon kautta hyvä mahdollisuus verkostoitua muiden lähialueen perheiden kanssa. Vertaistuen tarjoaminen on yksi avoimen päiväkodin toiminnan tärkeimmistä lähtökohdista. Työntekijät pyrkivät toteuttamaan lapsiperheiden toiveita ja tarpeita toimintaa suunnitellessa. Toimintaa pyritään kehittämään yhteistyössä asiakkaiden kanssa. (Vantaa 1.)

Pakkalan avoin päiväkot on perustettu vuonna 2011. Suhteellisen nuorena toimipaikkana se pyrkii kehittämään toimintaansa ja toiminnan lähtökohdista on lapsiperheiden arjen tukeminen. Keski-ikä lapsiasiakkailta on noin puolitoistavuotiaasta kaksivuotiaaseen, mutta avoimen päiväkodin toimintaan osallistuu lapsia kaksiviikkoisesta vauvasta kuusivuotiaaseen lapseen. Avoin päiväkot pyrkii tiedottamaan toiminnastaan muun muassa jakamalla ilmoituksia lähiympäristön kirjastoon, neuvolaan ja päiväkoteihin. Pakkalan avoimessa päiväkodissa on kaksi täysipäiväistä työntekijää. Tavoitteena olisi, että työntekijätiimissä olisi sekä lastentarhanopettaja että lastenhoitaja (esimerkiksi sosionomi lastentarhanopettaja ja lähihoitaja). (Haastattelu 2013).

Avoin päiväkot toimii kolmena päivänä viikossa maanantaisin, keskiviikkoisin ja perjantaisin kello yhdeksästä iltapäivä kahteen. Työntekijät ovat laatineet verkkosivuilleen viikko- ja kuukausiohjelman, joista voi esimerkiksi seurata ajankohtaisia tapahtumia sekä toiminnan teemoja. Vanhemmilla on myös mahdollisuus saada tukea ja keskustella kasvatuksesta, lapsen kehityksestä ja lapsiperheen arjesta työntekijöiden kanssa. (Vantaa 1.) Tiistaisin ja torstaisin avoimen päiväkodin työntekijät vetävät suljettuja lapsikerhoja, joihin on ennakkoilmoittautuminen hakemuksen kautta ja kerhomaksu. Kerhopäivinä aamupäivisin kokoontuu kaksi ja puolivuotiaasta kolme ja puoli -vuotiaiden lasten kaksi tuntia kestävä kerho, jossa on maksimissaan 15 osallistujaa. Kerhopäivien iltapäivät on varattu ulkoiluun painottuneelle "luonto-

kerholle", jonka osallistujat ovat kolmesta kuuteen -vuotiaita. Luontokerhon maksimiosallistujamäärä on kymmenen lasta. (Haastattelu 2013.)

Pakkalan avoin päiväkotijoukko sijaitsee luonnonläheisessä ympäristössä Backaksen kartanon tilan piharakennuksessa. Asiakkaat voivat halutessaan nauttia puutarhan antimista sesongin mukaan (Vantaa 1.) Tiloissa toimii avoimen päiväkodin lisäksi myös nuorisotila Wintti sekä Mannerheimin Lastensuojeluliiton perhekerho (Haastattelu 2013.)

3 Opinnäytetyön aiheen perusteet

Pidimme suuntaa antavana osallistumisikänä ryhmäämme yhdestä kolmeen -vuotiaita lapsia. Toiminta tarvitsi mielestämme jonkinlaisen ikähaarukan jotta toiminnan tavoitteellinen suunnittelu mahdollistuisi. Opinnäytetyömme tavoitteiden saavuttamiseksi sekä toiminnan laadun takaamiseksi olikin tärkeää tuntea lapsen fyysistä ja psyykkistä kehitystä näinä ikävuosina. Tällä tavoin pystyimme varmistamaan sen, että suunnittelemamme toiminta olisi ikäryhmälle sopivaa. Kun toiminta on hyvin suunniteltua, voivat vanhemmat ja lapset keskittyä itse toimintaan ja näin ollen voi toteutua heidän välisen vuorovaikutussuhteen tukeminen toiminnallisesti. Toimivan sisällön suunnittelu on opinnäytetyömme toiminnallisen osan onnistumisen edellytys ja tässä lapsen kehityksen tunteminen oli keskeisessä asemassa.

Jotta vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta voidaan tukea, on ymmärrettävä vanhemmuutta, sen vaikutuksia lapsen kehitykseen sekä sitä, mitä ylipäänsä tarkoitetaan vanhemman ja lapsen välisellä vuorovaikutussuhteella. Olemme keränneet tietoa siitä, millaisiin asioihin niin lapsen kehityksessä, kuin vanhemman hyvinvoinnissa heidän välisensä vuorovaikutuksen laatu vaikuttaa. Kun tämän vuorovaikutussuhteen merkittävyyden ymmärtää, on selvää myös se, miksi sen tukeminen on tärkeää. Avaamme myös sitä, miksi vanhempi-lapsi ryhmä on sopiva ympäristö tämän vuorovaikutussuhteen ammatilliseen tukemiseen.

3.1 Lapsen kehitys - Kehityspsykologinen näkemys

Kehityspsykologiassa ihmisen kehitys voidaan jakaa osa-alueisiin, jotka tosin vaikuttavat toisiinsa jatkuvasti. Kun yksi osa-alue kehittyy, tapahtuu muutosta myös muilla. Esimerkiksi kävelemään oppiessaan mahdollistuu lapsen sosiaalisenkin kehitys uudella tavalla. (Kronqvist E-L & Pulkkinen M-L. 2007: 30.) Kehityspsykologit ovat yhtä mieltä siitä, että ihmisen kehitys on monen tekijän yhteisvaikutusta. Niin geneettinen perimä, kuin myös ympäristö vaikuttavat lapsen kehitykseen ja persoonan muodostumiseen. Tulee muistaa, että vaikka vanhemmilla on suuri rooli lapsen kehityksessä, käsittää ympäristö laajemman verkoston ihmisiä, kuin vain vanhemmat tai ydinperheen. Yhtälailla on tärkeää ymmärtää, että geneettisten tekijöiden ja

ympäristön vaikutus painottuvat eri kehityksen alueilla eri tavoin. Esimerkiksi fyysistä kehitystä säätelee vahvasti geneettinen perimä ja ympäristön vaikutus siihen on hyvin pieni. Sen sijaan psyykkiseen ja sosiaaliseen kehitykseen ympäristö vaikuttaa huomattavasti. (Kronqvist ym. 2007: 37-39.)

Seuraavissa kappaleissa tarkastelemme lapsen kehitystä ensimmäisinä ikävuosinaan keskittyen tekijöihin, jotka kehitykseen vaikuttavat, sekä siihen, millaisia taitoja opinnäytetyön kohdeikäryhmällä yleensä on. Keskitymme siis noin yhdestä kolmeen -vuotiaisiin lapsiin.

3.1.1 Fyysinen ja motorinen kehitys

Fyysinen kehitys sisältää fyysisen kasvun (pituuskasvu, painon nousu jne.) sekä motoriikan kehityksen (lihasten hallinta, liikkuminen). Motorinen kehitys erotetaan vielä hienomotoriikan (esimerkiksi sorminäppäryys) ja karkeamotoriikan (esimerkiksi kävely, juoksu, kiipeily) kehitykseen. Pienen lapsen kehittyvä motoriikka mahdollistaa omaehtoisen ympäristöön ja toisiin ihmisiin tutustumisen. Tällä on suuri merkitys lapsen kehityksessä. Myöhemminkin motoriset kyvyt ja fyysiset ominaisuudet vaikuttavat merkittävästi lapsen kuvaan itsestään. (Kronqvist ym. 2007: 30-31.)

Lapsen fyysinen kasvu vastasyntyneestä alle kouluikäiseen on nopeampaa, kuin missään muussa ihmiselämän vaiheessa. Myös motorinen kehitys ottaa suuria askeleita samassa ikävaiheessa. (Vilkko-Riihelä 2003: 205.) Motorisen kehityksen vauhtiin vaikuttavat vahvasti lapsen keskushermoston, luuston ja lihaksiston kasvu. Kehitys on sidoksissa myös lapsen geneettiseen perimään, muttei ympäristön virikkeiden, persoonallisuuserojen tai lapsen harjoittelua kohtaan tuntevan sisäisen motivaation merkitystä tule vähätellä. Kaikki edellä mainitut tekijät yhdessä vastaavat siitä, millaiset motoriset taidot lapselle kehittyvät. (Kronqvist ym. 2007: 78-79.)

Kahdeksan kuukautinen lapsi säätelee liikkeitään siirrellen painopistettään kehonpuolelta toiselle. Tämän ansiosta lapsi oppii niin ryömimään kuin konttaamaankin. Yhdeksän kuukauden iässä lapsella on valmiudet seisoa tukea vasten, ja lapsi yleensä yrittääkin itse nousta seisomaan. Tämän ikäisellä lapsella on jo taito poimia pieniä esineitä etusormensa ja peukalonsa väliin niin sanotulla pinsettiotteella. Yhdeksän ja viidentoista kuukauden välillä lapsi alkaa ojentaa tavaroita kädestään muille ihmisille. (Kronqvist ym. 2007: 82.) Kahdentoista kuukauden ikään mennessä lapsi alkaa seistä tuetta ja harjoittelee kävelyä, ensin tuettuna ja sitten aivan itse. Tähän kehitysvaiheeseen on sidoksissa myös lapsen halu alkaa harjoitella itse syömistä ja riisumista. Lasta kiinnostaa myös kirjojen sivujen kääntely ja kuvien katsominen. (Mannerheimin lastensuojeluliitto.)

Lapsi on kasvaessaan innostunut liikkumisesta, ympäröivästä maailmasta ja hän haluaa oppia uusia taitoja. Kehityksen tahdissa on tietysti yksilöllisiä eroja. Hieman yli vuoden ikäinen lapsi on yleensä koko ajan liikkeessä ja paikallaan pysyminen on usein haastavaa (Karvonen & Lehtinen: 18). Noin kaksivuotiaana lapsi harjoittelee perustaitojaan. Kahden vuoden tienoilla lapsi osaa potkaista palloa, kävellä portaisissa ja pukea joitakin vaatteita päälleen. Näihin aikoihin lapsi alkaa myös oppia, kuinka kynää käytetään. Samoihin aikoihin lapsi osaa jo rakentaa muutamasta palikasta muodostuvia torneja. Kolmi-vuotiaana lapsi osaa pomppia yhdellä jalalla ja napittaa vaatteensa sekä piirtää ympyrän. (Kronqvist ym. 2007: 85).

3.1.2 Kognitiivinen kehitys

Kognitiivisella kehityksellä tarkoitetaan kehitystä, joka liittyy havaitsemiskyvyn, ajattelun, muistin, kielen ja oppimisen kehitykseen (Vilkko-Riihelä 2003: 209). Kognitiivinen kehitys alkaa jo aivan pienellä vauvalla. Vauva kommunikoi esimerkiksi itkulla ja kiinnostuu ihmiskasvoista ennen kuin kiinnostuu tavaroista. Vuorovaikutuksessa toisten ihmisten kanssa vauva oppii, että eleillä ja ilmeillä viestitetään esimerkiksi tunteita. Näiden eleiden ja ilmeiden tulkitsemiskyvyn kehittyminen luo pohjaa lapsen kommunikoinnin ja empatiakyvyn kehitykselle. Pikkuhiljaa lapsi alkaa osoitella tavaroita ja haluaa ihmetellä niitä yhdessä vanhempansa kanssa. Tätä seuraa se, että lapsi alkaa yrittää toistaa kuulemiaan sanoja. Ensimmäiset sanansa lapset usein sanovat hieman ennen ensimmäistä syntymäpäiväänsä. Yksilöllisiä eroja toki löytyy tälläkin kehityksen sektorilla. (Kronqvist ym. 2007: 86-87.)

Puhumaan oppiminen on lapsen ajattelun kehityksen edellytys (Salo-Gunst & Vilkko-Riihelä 2000: 59). Puheen avulla aukeaa lapselle uusi maailma, kun hän voi jakaa aikeitaan ja tunteuksiaan. Puheen avulla lapsi kysymyksiä kysellen rakentaa kuvaansa ympäristöstään ja itsestään. Lapsen herkkyyys omalle äidinkielelleen kehittyy nopeasti. Jo kuuden kuukauden ikäisenä lapsi ymmärtää joidenkin lauseiden merkityksiä. Ensimmäiset sanat ovat usein sanoja, joilla on lapselle tärkeä merkitys arjessa. Kun ensimmäiset sanat on opittu, alkaa kieli kehittyä nopeasti. Lapsi ymmärtää puhetta enemmän, kuin mitä pystyy itse tuottamaan. Tämä ilmenee parin vuoden tienoilla esimerkiksi niin, että lapsi saattaa itse kutsua kaikkia eläimiä koiraksi, mutta kuvasta kysyttäessä ”näytä missä on kissa”, lapsi tunnistaa kissan. Kolme vuotta täytettyään lapsi kykenee oppimaan jopa kymmenen uutta sanaa päivässä. (Kronqvist ym. 2007: 89-90.) Tälle kehitysvaiheelle ovat ominaisia mikä, missä, ja miksi kysymykset. Alussa sanojen käyttö on yhteydessä havaintoon, mutta puheen ja ajattelun kehittyessä lapsi pystyy esimerkiksi liittämään sanan mielikuvaan esineestä. Tälle kehityksen vaiheelle on tyypillistä, että lapsi liittää esineisiin elollisten piirteitä. Kahdesta kolmeen -vuotias ei myöskään pysty käsittämään ajanmääreitä, kuten ylihuomista, eikä paikanmääreitä, eli sitä, miten ihminen voi olla samaan aikaan puistossa, Helsingissä ja Suomessa. (Riita 1998: 29.)

3.1.3 Persoonallisuuden kehitys ja sosiaalinen kehitys

Kehityspsykologiassa persoonalla tarkoitetaan sellaisia ihmisen pysyviä luonteenpiirteitä ja ominaisuuksia, jotka ilmenevät ihmisen ollessa vuorovaikutuksessa ympäristöön. Persoonallisuuden perustana pidetään synnynnäistä temperamenttia. (Kronqvist ym. 2007: 91.) Temperamentti on synnynnäinen ihmiselle ominainen tapa toimia ja reagoida, toisin sanoen se on ihmisen valmiutta toimia tietyllä lailla. Temperamentti kuvaa siis ihmisen käytöstä, mutta on tärkeää ymmärtää, ettei se sen sijaan kerro mitään motiiveista käytöksen takana. (Keltikangas-Järvinen 2006: 23-24.) Temperamentti on persoonallisuuden kasvualusta. Monet taipumukset ovat synnynnäisiä, mutta vuorovaikutuskokemukset muiden ihmisten kanssa muokkaavat niitä. Varhaista vuorovaikutussuhdetta vanhemman kanssa pidetään yhtenä merkittävimpänä persoonallisuuden kehitykseen vaikuttavana tekijänä. Varhainen vuorovaikutussuhde tarkoittaa suhdetta lapsen ja hänen kolmen ensimmäisen elinvuoden aikana häntä pääasiassa hoitaneen aikuisen välillä. Tämä vuorovaikutussuhde rakentuu niin lapsen kuin aikuisen vastavuoroisuudelle, jota taas säätelee niin lapsen kuin häntä hoitavan aikuisen temperamentti, sekä aikuisen herkkyys lapsen tarpeille. (Kronqvist ym. 2007: 91, 95.)

Minän syntyminen alkaa vauvana kehollisen minän kehityksenä. Vauva oppii pikkuhiljaa esimerkiksi liikuttaessaan jäseniään ja äännellessään olevansa huoltajastaan erillinen. Ymmärrys erillisyydestä kehittyy kuitenkin suhteellisen hitaasti. Aikuisten reaktiot esimerkiksi vauvan päästämiin ääniin vahvistavat vauvan kehitystä. Vanhemman ilmeet, puhe ja teot vaihtelevat eri tilanteissa, ja vauvan käsitys itsestään erillisenä vahvistuu. Tätä kutsutaan peilisuhteeksi, jolla tarkoitetaan sitä, että lapsi peilaa omaa itseään ja käytöstään vanhempiensa reaktioihin. Vanhempien reaktiot kertovat lapselle, millainen hän on. Vanhempien positiiviset reaktiot kasvattavat lapselle tunnetta siitä, että hän on hyvä. Lapset ymmärtävät vanhempiensa reaktioita jo ennen ensimmäistä syntymäpäiväänsä. Tätä peilisuhdetta voidaan pitää sekä minän että itsetunnon kehityksen alkuna. (Keltikangas-Järvinen 1999: 101-103.) Minän kehittyminen liittyy lapsen persoonallisuuden kehittymiseen. Kehityksen seurauksena lapselle avautuu mahdollisuus kokea itsensä uusista näkökulmista. Miinuden tunto erottaa ihmisen toisista ihmisistä ja sen kautta koetaan ympäröivä maailma. Tämä minuuden tunto, minäkäsitys, kehittyy varhaislapsuudessa. (Kronqvist ym. 2007: 107-109.) Minäkokemus alkaa syntyä lapselle siis ensimmäisen elinvuoden aikana. Tällöin syntyy minän pohja, joka kuitenkin kehittyy läpi ihmiselämän. (Salo-Gunst ym. 2000: 62.)

Noin puolitoistavuotiaasta lähtien kielenkehityksen ansiosta lapsen osallisuus ympäristöön lisääntyy. Tässä iässä lapsi alkaa ymmärtää symbolisia merkityksiä, mikä näkyy esimerkiksi hänen leikeissään. Lapsi saattaa esimerkiksi laittaa lelunsa nukkumaan tai leikkiä syömistä.

(Kronqvist ym. 2007: 112-113.) Kaksi vuotiaana lapsi osaa jo ilmaista itseään puheella. Puheenoppimisen herkkyyksikausi jatkuu kuitenkin ensimmäisestä vuodesta eteenpäin aina neljään vuoteen saakka. Puhe on kehittyvän ajattelukyvyn edellytys. Kahdesta kolmeen - vuotiaana lapsi ottaa suuria edistysaskeluita ajattelun ja yksilöllisyyden kehityksessä. Tässä iässä lapsella myös kehittyy entisestään kyky ylläpitää mielensisäisiä mielikuvia tutuista ihmisistä ja tapahtumista. (Dunderfelt 2011: 67-71.) Hieman alle kolmevuotiaat lapset puhuvat yleensä jo lauseita ja käyttävät verbien ja subjektien välissä rinnastussanoja kuten esimerkiksi ”ja”. (Silvén 1998: 43-44.) Lapsi puhuu itsestään käyttäen ”minä” - sanaa ja kertoo, kuinka asiat ovat ”minun” (Kronqvist ym. 2007: 113).

Sosiaalisilla suhteilla on myös tärkeä rooli ihmisen psyykkisessä ja fyysisessä kehityksessä. Niiden avulla lapsi tulee tietoiseksi omasta erillisyydestään ja siitä, että kaipaa sosiaalisia kontakteja. Sosiaalisilla suhteilla on suuri vaikutus itsetuntoon ja minäkäsitykseen. (Kronqvist ym. 2007: 35-36.) Kun puhutaan lapsen sosiaalisesta kehityksestä, tarkoitetaan vuorovaikutustaitoja, lapsen ryhmiin liittymisvalmiutta ja esimerkiksi lapsen herkkyyttä toisten lasten aloitteille. Sosiaalista kehitystä ei voida erottaa lapsen muusta kehityksestä. Sosiaalisten suhteiden kehittyminen on tiiviisti riippuvainen ajattelun, tunne-elämän ja persoonallisuuden kehityksestä sekä turvallisuuden tunteen vakiintumisesta. Lapsen sosiaalisen kehityksen kaksi lähtökohtaa ovat, että lapsi on oman kulttuuriympäristönsä vaikutuksen alainen, lisäksi lapsella on synnynnäinen halu ja kyky tarkastella ympäristöään. (Kronqvist ym. 2007: 116.) Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen laatu vaikuttaa lapsen sosiaaliseen kehitykseen. Se rakentaa pohjaa sille, miten lapsi vastaa ympäristön viesteihin. (Luttinen 2006: 13.)

Sosiaalista kehitystä voidaan selittää kiintymyssuhdeteorialla, vertaissuhdeteorialla tai käsitteillä, joka yhdistelee molempia ensimmäisiä, sekä huomioi lapsen oman temperamentin merkityksen. Kiintymyssuhdeteoria perustuu ajatukselle, että vauvan varhainen kiintymyssuhde ensisijaiseen hoitajaansa toimii niin persoonallisen kuin sosiaalisen kehityksen lähtökohtana. Vertaissuhdeteoria taas väittää, että vanhempien rinnalla lapsen sosiaaliseen kehitykseen vaikuttavat vähintään yhtä paljon tämän kontaktit toisiin lapsiin ja kokemukset näistä kontakteista. (Kronqvist ym. 2007: 116-117.) Kiintymyssuhdeteoriaa käsittelemme myöhemmin syvemmin.

On tärkeää, että lapsi oppisi tunnistamaan toisten ihmisten eleiden ja ilmeiden merkityksiä esimerkiksi tunteiden ilmaisussa. Lapsilla, joilla on niin sanottua ongelmakäyttäytymistä tai vaikeuksia sopeutua ryhmään, on usein juuri puutteellinen kyky tulkita toisten ihmisten viestejä. (Kronqvist ym. 2007: 118.) Tunne-elämän kehitykselle on tärkeää, että vanhempi ymmärtää ja sanoittaa lapsen tunteita (Mannerheimin lastensuojeluliitto).

3.2 Leikin merkitys lapsen kehitykselle

Leikkiä pidetään yleisesti niin tärkeänä osana lapsen kehitystä, että se on kirjattu YK:n lastenoikeuksiin (Ginsburg 2007). Leikki on lapsen motorisen kehityksen kannalta erittäin merkittävää. Leikkiessään lapsi harjoittelee liikunnallisia taitojaan huomaamattaankin. (Kronqvist ym. 2007: 82-83.) Leikki on välttämätöntä lapsen kognitiiviselle, psyykkiselle, sosiaaliselle ja emotionaaliseen kehitykselle. Lisäksi se on merkittävää aivojen kehityksen kannalta. Leikki voi tarjota lapsen vanhemmille ihanteellisen tilaisuuden keskittyä lapseensa kokonaisvaltaisesti ja tutustua tähän leikin kautta, jos vanhempi ymmärtää tämän tilaisuuden käyttää hyväkseen. Nykymaailman kiireinen elämänrytmi saattaa vaarantaa lapsen mahdollisuuden monipuoliseen leikkiin ja vanhemman heittäytymisen siihen mukaan. (Ginsburg 2007.)

Leikkiessään lapsi kohtaa maailman oman toimintansa kautta ja voi turvallisesti kohdata esimerkiksi pelkojaan. Leikkiessään lapset harjoittelevat myös erilaisia rooleja. Toisin sanoen leikin avulla lapset harjoittelevat kohtaamaan tulevaisuuden haasteita. Vapaassa leikissä, jolla tarkoitetaan siis ohjaamatonta leikkiä, lapsi oppii jakamista, neuvottelutaitoja, konfliktien selvittelytaitoja ja kehittävät kykyjään. He myös harjoittelevat päätöksentekoa, omaan vauhtiin toimimista ja kehittävät keskittymiskykyään. (Ginsburg 2007.)

3.2.1 Vanhemman osallistuminen lapsen leikkiin

Aikuisten osallistuessa leikkiin, leikistä tulee usein aikuisjohtoista, jolloin osa leikin lapsen kehitykselle tuomista hyödyistä jäävät vähäisemmiksi. Kun aikuiset osallistuvat lapsijohtoiseen vapaaseen leikkiin, avautuu heille erityislaatuinen tilaisuus tutustua maailmaan lapsensa silmin ja tätä kautta tutustua lapseensa entistä paremmin. Kun vanhempi oppii yhteisen leikin kautta tutustumaan maailmaan lapsensa silmin, oppii hän samalla ymmärtämään paremmin lapsensa kommunikointitapoja ja tarpeita. (Ginsburg 2007.) Aikuisen lapseen keskittämä huomio auttaa myös lasta säilyttämään mielenkiintoa käsillä olevaan tehtävään tai puuhaan. (Bruce 2011: 75)

Tämän lisäksi aikuisen heittäytyessä lapsilähtöiseen leikkiin lapsensa kanssa, kokee lapsi itsensä vanhemmalleen tärkeäksi. Samalla vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde vahvistuu kuin itsestään. Sosiaalisilla suhteilla on valtava merkitys lapsen kognitiiviseen, emotionaaliseen ja sosiaaliseen kehitykseen. Leikkiminen oman vanhemman kanssa tukee vuorovaikutuksen kautta edellä mainittuja kehityksen osa-alueita. (Ginsburg 2007.) Kun lapsi ja aikuinen leikkivät aidosti vuorovaikutuksessa, on leikki välillä lapsijohtoista ja välillä taas aikuinen ohjaa toimintaa. Merkittävää on, että molemmat ovat aidosti läsnä, sitoutuneita toimintaan ja kuulevat toisiaan. (Bruce 2011: 12.)

Opinnäytetyön näkökulmasta koemme haastavaksi, ellemme mahdottomaksi, luoda puitteet tilanteelle, jossa vanhempi lapsilähtöisesti leikkisi lapsensa kanssa. Lapsilähtöiselle tarkoitetaan nimenomaan toimintaa, joka lähtee lapsen puhtaasta halusta ja impulssista. Toivomme kuitenkin, että tasavertaisella ohjatulla leikillä ja puuhastelulla voidaan mahdollisesti herättää vanhempia osallistumaan myös lapsilähtöiseen leikkiin jossain toisessa tilanteessa.

3.2.2 Yhdestä kolmeen - vuotiaan leikit

Leikin vaiheita voidaan jakaa esimerkiksi luokittelemalla ne harjoitusleikkeihin, roolileikkeihin ja yhteis- sekä sääntöleikkeihin, kuten historiallisesti merkittävä kehityspsykologi Jean Piaget teki. Kahden vuoden ikään asti lapsen leikki on tyypillisesti harjoitteluleikkiä, eli toisin sanoen esineleikkiä. Esineleikkejä ovat muun muassa helistimen helisyttäminen tai materiaalien tunnustelu kädessä. Tämän jälkeen lapsi alkaa leikkiä myös symboli-, rooli- ja kuvittelu- leikkejä. Tähän toiseen leikinvaiheeseen siirtyminen edellyttää, että lapsella on valmiudet antaa leikkikaluille merkityksiä. Tämän lisäksi toiseen vaiheeseen siirtyessä lapsen tulee kyetä leikkimään toisten kanssa ja jakaa ajatuksiaan leikistä. (Kronqvist ym. 2007: 119-122.)

Vuoden täytettyään alkaa lapsi matkia vanhempiaan ja toisia lapsia leikeissään. Tässä iässä leikit eivät vielä kestä kauaa yhtäjaksoisesti. Siitä huolimatta, ettei lapsella ole vielä varsinaisia valmiuksia aitoon vuorovaikutteiseen leikkiin toisten lasten kanssa, nauttii hän toisten lasten seurasta. Lapsi nauttii erityisesti yhteisistä leikkihetkistä vanhempiensa kanssa. Muun muassa kurkistus- ja taputusleikit, esineen ottaminen ja antaminen sekä leikkilorut sopivat tämän ikäisille loistavasti. Toisen syntymäpäivän tienoilla leikit alkavat siis monipuolistua. Kehittyvä ajattelu ja sitä kautta mielikuvitus mahdollistavat lelujen luovan käytön. Roolileikeissään lapsi jäljittelee aikuisia sekä kokeilee erilaisia rooleja. (Mannerheimin lastensuojeluliitto).

3.3 Vanhemmuus

Vanhemmuutta on vanhemman suhde lapseensa. Se koostuu vanhemman persoonasta, hänen muista ihmissuhteistaan, ympäristöstä ja ajasta, jona vanhempi itse on varttunut. Vanhemmuus kasvaa jatkuvasti. Sen lisäksi, että vanhempi tietoisesti kasvattaa lastaan, kasvattaa lapsikin vanhempiaan. Vanhemmuus, siinä kasvaminen sekä lasten kasvattaminen ovat osaksi tiedostettua, osaksi tiedostamatonta toimintaa. Vanhemmat kasvattavat, eivät ainoastaan konkreettisilla opetuksilla ja neuvoilla, vaan myös jatkuvasti omalla esimerkillään, jota ohjaavat myös tiedostamattomat asenteet ja arvot. (Koivula 2004: 76.)

Linnatsalon tohtoriväitöskirja "Kasvatuksellinen hyväksyntä ja torjunta kolmessa sukupolvessa" esittää, että kasvatuksesta on tullut nykypäivänä entistä enemmän tietoista toimintaa. Hänen

tutkielmassaan ilmenee, ettei aiempien sukupolvien kasvatusta ollut samalla tavoin pohdintaa ja tavoitteellista kuin nykypäivänä. Sitä vastoin nykyajan vanhemmuus ja siihen valmistaminen liitetään lapsen kehitykseen ja sen tukemiseen, joka muotoutuu tietoisesti tavoitteelliseksi toiminnaksi. Vanhemmuuden ote on nykyaikana lapsilähtöisempää kuin aikaisempien sukupolvien aikana. Vaikka kasvatusta on aiempia sukupolvia tietoisempaa toimintaa, on nykyajan haasteena ajanpuute. (Linnatsalo 2002: 91-92.) Kotiäitiys tai isyys 2000-luvulla ei ole työntekoa ja tehokkuutta arvostavassa yhteiskunnassa kovin hoidokkaassa asemassa. Omien ratkaisujen tekeminen ja niistä päättäminen suhteessa lapsen hoitoon vaatii vanhemmilta asioiden punnitsemista ja vahvuutta kulkea oman päätöksen mukaan. (Carling & Cleve 2006: 25.)

3.4 Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutussuhde

Lapsi oppii kotiympäristössään perheeltään konkreettisia taitoja, käytöstapoja sekä yhteistoiminta- ja kommunikaatiotaitoja. Perheen vaikutus kasvavan ihmisen arvomaailmaan ja sen kehittymiseen on suuri. Perheen tehtävä on opettaa lapselle muun muassa toisista huolehtimista, sosiaalisia taitoja ja sopeutuvuutta. Asenteita erilaisuuteen, luontoa kohtaan, työhön ja läheisiin ihmissuhteisiin istutetaan lapsuudessa perheen piirissä. Terveessä perheympäristössä lapsen on mahdollista oppia kohtaamaan myös vastoinkäymisiä turvallisesta. Perhe on ennen kaikkea yhteisö, jossa ja jonka kanssa lapsi kokee ja oppii elämää, sekä avartaa maailmankuvaansa. Perheen antama turvallisuudentunne ja rakkaus ovat parhaimmillaan ensisijaisen tärkeä perusta lapsen onnellisuudelle, kasvulle ja kehitykselle. Perhe on ikään kuin elämän alkumalli, jossa on mahdollista oppia elämän viisauksia, perheenjäsenenä oloa, oman itsensä hahmottamista sekä maailmankatsomuksellisia asioita. (Laurinen 1998: 183-184.)

Jo aiemmin mainittu temperamentti osaltaan ohjaa sitä, kuinka vanhemmat lastaan kasvattavat sekä sitä, kuinka lapsi kasvatukseen reagoi. Esimerkiksi temperamentiltaan vilkas lapsi kuulee lähtökohtaisesti enemmän kieltoja ja ei-sanaa kuin rauhallisempi ikätoverinsa. Lapsen minäkuvan ja persoonan kehityksen kannalta on merkityksellistä se, kuuleeko hän jatkuvasti tekevänsä väärin vai kehutaanko häntä. (Keltikangas-Järvinen 2010: 31.) Lapsen ominaisuudet vaikuttavat myös siihen, millaiseksi vanhemmaksi äiti tai isä itsensä kokee (Siltala 1998: 9). Vaikeasti ennakoitava lapsi voi saada vanhemman tuntemaan itsensä huonoksi, kun tämä ei osaa tulkita tai ennakoita lastaan (Keltikangas-Järvinen 2010: 31).

Vanhemman ja lapsen välinen kommunikaatio muodostuu molemmin puolin opituista ja totutuista tavoista ja kyvystä tulkita toisen tunnetiloja ja aikomuksia. Kun puhutaan hyvästä tai onnistuneesta lapsen ja vanhemman välisestä vuorovaikutussuhteesta, ei tavoitteena ole ristiriidaton suhde. Jokaiseen vuorovaikutussuhteeseen kuuluvat myös erimielisyydet. Keskeistä

on se, että molemmat osapuolet pyrkivät ilmaisemaan omia mielipiteitään ja tunteitaan toiselle. (Överlund 1996: 3.)

Vanhemman ja lapsen välinen vuorovaikutus näyttelee merkittävää osaa lapsen tunteiden ja niiden hallinnan kehityksessä. Kun vanhempi hyväksyy ja jakaa lapsen sekä kielteiset että myönteiset tunteet, muodostuu lapselle käsitys omista tunteistaan. Tällaisessa vuorovaikutussuhteessa lapsi kokee oman vanhempansa toisten tunteet huomioonottavana. Vuorovaikutustilanteiden kautta lapsi myös oppii, että hänen oma sisäinen tunnemaailmansa on muiden tunnemaailmoista erillinen. (Silvén 1998: 48-50.)

Lapsen kehityksestä voidaan erotella suojaavia tekijöitä sekä riskitekijöitä. Lapsen kehityksen riskitekijöitä ovat muun muassa köyhyys, vanhempien toistuvat konfliktit, alkoholiongelmat, vanhemman psyykkiset ongelmat, synnytykseen liittyvät komplikaatiot tai lapsen sairastuminen ensimmäisen elinvuotensa aikana. Jos tällaisia riskitekijöitä kasaantuu yhdelle lapselle neljä, on hyvin todennäköistä, että lapsi tulee tulevaisuudessa kärsimään kehityshäiriöistä ja käyttäytymishäiriöistä. Jos lapsella kuitenkin on elämässään niin sanottuja ”suojaavia tekijöitä”, voi riskitekijöiden vaikutus vähentyä. Suojaavat tekijät liittyvät joko sosiaaliseen ympäristöön tai lapsen persoonallisuuden piirteisiin. Luottamuksellinen suhde edes yhteen aikuiseseen voi toimia suojaavana tekijänä. Jos vanhemmat ovat tähän kykenemättömiä, voi tällainen aikuinen olla esimerkiksi isovanhempi tai vanhempi sisarus. Jos lapsi tämän lisäksi on perusuonteeltaan itsenäinen ja itsevarma, voi se suojella häntä riskitekijöiltä. (Zimmer 2011: 28.)

Varhaiset vuorovaikutuskokemukset vaikuttavat siihen, miten lapsi kokee itsensä myöhemminkin elämässään. Ne rakentavat lapselle kuvaa siitä, miten hän odottaa rakastamiensa ihmisten häntä kohtelevan ja yhtälailla kuinka hän rakkaitaan kohtelee. Varhainen vuorovaikutus antaa eväät tulevaisuuden vuorovaikutustilanteiden havainnointiin ja tulkitsemiseen, sekä vaikuttaa lapsen itsetunnon kehittymiseen. (Silvén 1998: 51-52.)

Englantilainen psykiatri John Bowlby on kehittänyt teorian kiintymyssuhteesta. Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi kiintyy häntä hoivaaviin ihmisiin. Kiintymys liittyy tunnesiteeseen, joka rakentuu lapsen ja häntä läheisimmän ja turvaa antavan hoivaajan välille. Kiintymiskäyttäytyminen on käsite, jonka mukaan Bowlby kuvaa lapsen käyttäytymistä, jonka kautta lapsi yrittää saada vanhemman pysymään lähelläään varsinkin uudenlaisissa tai lapsen turvallisuuden tunnetta uhkaavissa tilanteissa. Lapsi reagoi esimerkiksi usein itkulla tilanteissa, joissa hän kaipaa vanhemman turvaa ja läheisyyttä. Lapsen turvallisuuden tarve lisääntyy voimakkaasti lapsen kokiessa uhkaa tai pelkoa. Yleinen pelko lapsilla on vanhemmista eroon joutuminen. Vauvaiästä alkaen vanhemman ja lapsen välinen läheisyys saavutetaan tulkitsemalla lapsen antamia viestejä ja vastaamalla lapsen tarpeisiin. (Rusanen 2011: 27-28.) Lapsi hakee sekä

fyysistä että psyykkistä läheisyyttä ja yhteyttä hoitajaansa katsekontaktilla, hymyllä, tarttumisella, ääntelyllä, seuraamisella ja syliin pyrkimisellä. Kiintymyssuhdeteorian mukaan lapsi säätelee sitä, millaista fyysistä etäisyyttä hän hoitajaansa nähden sietää. Tämä heijastuu lapsen turvallisuuden tunteen kokemiseen. (Sinkkonen ym. 2012: 30-31.) Kiintymiskäyttäytyminen on usein voimakkaampaa mitä pienempi lapsi on. Bowlbyn mukaan kiintymyssuhdekäyttäytyminen heijastuu ihmisen elämään joillakin muotoa läpi koko elämän. (Rusanen 2011: 28.)

3.5 Itsetunto

Hyvällä itsetunnolla tarkoitetaan yleensä sitä, kuinka paljon hyvää ihminen näkee itsessään. Ihmisellä, jolla on hyvä itsetunto, on kuva itsestään kuitenkin realistinen. Ihminen havaitsee siis myös heikkoutensa. Hän kuitenkin kokee hyvät puolensa huonoja puolia vahvempina ja merkittävimmin ominaisuuksina. Hyvään itsetuntoon liittyy tämän lisäksi pyrkimys päästä eroon huonoista puolista. Itsetunnon osia ovat itseluottamus ja itsearvostus. Ihminen, jolla edellä mainittuja on, osaa puolustaa itseään ja pitää kiinni oikeiksi kokemistaan periaatteista myös silloin, kun häntä painostetaan toimimaan vastoin niitä. Itseluottamusta on myös se, kuinka paljon ihminen kokee voivansa itse vaikuttaa elämänlaatuunsa. (Keltikangas-Järvinen, L. 1999: 17-18.) Kun ihminen uskoo omiin mahdollisuuksiinsa vaikuttaa elämänsä kulkuun, lisääntyy tunne oman elämän hallinnasta. Jos tämä tunne puuttuu, tuntuu elämä sattumuksien summalta, joka taas helposti laskee mielialaa ja elämänhalua. Hyvään itsetuntoon kuuluu käsitys itsestään merkittävänä ja tärkeänä sellaisenaan, myös ilman suuria saavutuksia. Tällöin ihminen kokee olevansa arvokas huolimatta ympäristön näkemyksestä. (Keltikangas-Järvinen 1999: 36.)

Hyvällä itsetunnolla varustettu ihminen osaa myös arvostaa muita, ja antaa muille positiivista tunnustusta. Yhtäläillä tällainen ihminen on itsenäinen. Hän uskaltaa seistä omien haaveidensa ja päätöstensä takana. Hän kestää pettymyksiä, eivätkä ne muserra häntä, sillä hän ymmärtää, ettei epäonnistuminen ole merkki huonoudesta. Hyvä itsetunto antaa varmuutta ottaa virheistä opiksi ja jatkaa eteenpäin. (Keltikangas-Järvinen, L. 1999: 19-22.) Kun ihmisellä on hyvä itsetunto, edistää se elämänlaatua muun muassa ruokkimalla positiivisia ajatuksia. Tällä on suuri merkitys ihmisen yleiseen vireystasoon ja hyvinvointiin. Itsetunto vaikuttaa myös ihmisen sosiaalisiin suhteisiin. Kun ihminen arvostaa muita, näkyy se hänen käytöksessään ja helpottaa sosiaalisia kanssakäymisiä. Huomioitavaa on, että sosiaaliset taidot eivät kumpua yksin itsetunnosta, vaan ovat myös opittuja. Tästä syystä hyvä itsetunto helpottaa sosiaalisten taitojen kehitystä, muttei ole niiden tae. (Keltikangas-Järvinen, L. 1999: 35-36.)

Kun ihminen uskoo itseensä ottaa hän vastaan haasteita ja vaatii itseltään hyvää suoritusta. Lapsilla huono itsetunto voi näkyä niin sanottuna ”opittuna avuttomuutena”. Tällöin lapsi ei uskalla epäonnistumisen pelossa edes yrittää, vaan luovuttaa yrittämättä todeten ettei osaa.

Hyvällä itsetunnolla onkin suuri merkitys lasten koulumenestykseen. Suomessa tehtyjen tutkimuksien perusteella on voitu todeta, ettei itsetunto pelkästään ennusta koulumenestystä sillä hetkellä, vaan myös sitä, kuinka koulussa tullaan pärjäämään tulevaisuudessa korkeammilla luokka-asteilla. Eryityisesti pojilla on lukioasteella selvä suhde itsetunnon ja koulumenestyksen välillä. (Keltikangas-Järvinen, L. 1999: 38-42.) Huono itsetunto löytyy taustatekijänä monissa psyykkisissä ongelmissa, kuten esimerkiksi masennuksessa ja narsistisessa luonnevauriossa. Tämän lisäksi itsetunto-ongelmat vaikuttavat myös fyysisten sairauksien syntyyn. Huono itsetunto nimittäin osaltaan edistää elämäntyyliä, joka johtaa sairauksiin. Eräänä esimerkkinä voidaan nostaa Suomessa yleiset sydän- ja verisuonitaudit, joita tutkittaessa on voitu erotella niihin tyypillisesti sairastuvan ihmisen luonteenpiirteitä. Nämä luonteenpiirteet voidaan liittää huonoon itsetuntoon. (Keltikangas-Järvinen, L. 1999: 91.)

Perusteet hyvälle itsetunnolle valetaan jo varhaislapsuudessa. Varhaisen hoitosuhteen laatu vaikuttaa itsetunnon kehitykseen. Ensimmäisenä elinvuotena tämä tarkoittaa hyvää perusturvallisuutta, joka muodostuu lapselle tämän saadessa hoivaa osakseen. Kun lapsi huomioidaan ja hänen tarpeisiinsa vastataan, luodaan lapselle kuvaa hänestä itsestään tärkeänä. Yksinkertaistettuna pieni lapsi kokee, että hänen on oltava tärkeä, koska hänestä välitetään ja pidetään hyvää huolta. Jos lapsi joutuu esimerkiksi usein pitkään itkemään nälkäänsä, vaikuttaa tämä tunne-elämän kehitykseen. Lapsi, joka voi luottaa vanhempiensa täyttävän hänen tarpeensa, oppii luottamaan myös ihmisiin. Lapsi myös oppii, että vuorovaikutus muiden kanssa tuottaa hyvää oloa. Kärjistettynä vastakkaisessa tilanteessa lapsi ei opi luottamaan muihin ihmisiin, joka heijastuu myös siihen, ettei lapsi opi luottamaan itseensääkään. (Keltikangas-Järvinen 1999: 125-127.)

Itsetunnon kehittyminen alkaa siis vauvaiässä siitä kokemuksesta, kuinka muut lasta hoitavat. Kasvaessaan lapsi alkaa liikkua ja ottaa enemmän kontaktia muihin ihmisiin. Tässä vaiheessa on muiden ihmisten suhtautumisella lapseen suuri merkitys itsetunnon kehittymiselle. Tämän jälkeen merkittävää on se, kuinka ihmiset reagoivat lapsen tekoihin ja kykyihin. Tämä vaihe alkaa ensimmäisen ja toisen elinvuoden taitteessa. Lapsi kokee, että ”Olen niin hyvä, kuin kaikki se mitä osaan”. Tätä kutsutaan suoritusitsetunnoksi. Tälle vaiheelle on tärkeää, että vanhemmat antavat palautetta, joka saa lapsen tuntemaan itsensä maailman taitavimmaksi lapseksi. Palautteen kannalta on tärkeää muistaa, että lapsi ymmärtää puhetta aiemmin ja paremmin kuin itse osaa itseään ilmaista. (Keltikangas-Järvinen 1999: 132-133.) Lapsen ja tämän itsetunnon kehitys perustuu siis hänen ja ympäristön väliseen vuorovaikutukseen. Lapsi toimii ja seuraa miten ympäristö hänen toimintaansa reagoi. Näin lapsi oppii millainen hän on ja miten muut hänet näkevät. (Keltikangas-Järvinen 1999: 103.) Kun lapsi saa tarpeeksi hellyyttä ja hoivaa, kokee hän itsensä ja tarpeensa tärkeiksi. Pienen vauvan perustarpeiden tyydyttäminen on tietenkin ensisijaista, muttei vauvan tarvetta läheisyyteen ja hellyyteen pidä vähätellä. Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää, että hän oppisi luottamaan ihmisiin ja ko-

kisi, että vuorovaikutus toisten ihmisten kanssa tuo hänelle hyvää mieltä. Tämä luottamus toisiin ihmisiin kasvaa, kun lapsi näkee että hänen hyvinvoinnistaan huolehtiminen on toisille tärkeää. ”Kyvystä luottaa muihin, kasvaa kyky luottaa itseensä”. (Keltikangas-Järvinen 1999: 125-127.)

3.6 Vanhemmuuden tukeminen

Ihmissuhteet, työ, opiskelu ja elämän resurssit, kuten esimerkiksi taloudelliset resurssit, sekä terveydentila vaikuttavat vanhemmuuteen, sen lähtökohtiin ja voimavaroihin. Hyvän tukiverkoston on havaittu antavan vanhemmuuteen tukea ja jaksamista. Vertaistuen saatavuus antaa vanhemmalle myös mahdollisuuden siihen, että hän kokee, ettei hän ole yksin vanhemmuuteen liittyvien asioiden, tilanteiden ja haasteiden kanssa. (Tasola & Lajunen 2007: 17.) Työvälineet jokaisen vanhemman vanhemmuuden tukemiselle tulee löytyä perheen omista lähtökohdista. Vanhempien tulisi taata lapsilleen mahdollisimman suotuisat kasvuolosuhteet. Vanhemmuuden tukemisesta puhuttaessa tarkoitetaan niitä keinoja, joilla voidaan tukea vanhempia löytämään perheen omia voimavaroja lasten suotuisien kasvuolosuhteiden varmistamiseksi. Voimavaroja ovat kaikki perheen hyvinvointia lisäävät tekijät, tulevat ne sitten perheestä sisältäpäin tai perhettä ympäröivästä tukiverkostosta. (Koivula 2004: 77.) Ryhmätöitä voidaan käyttää yhtenä perhetyön muotona. Ryhmätöitä voidaan vastata erityisesti perheiden sosiaalisen tuen tarpeisiin, kun ryhmän avulla voidaan laajentaa perheiden tukiverkosta. (Häggman-Laitila, Ruskomaa & Euramaa 2000: 112.)

Mannerheimin Lastensuojeluliiton lapsiperhe-projektissa (toteutettiin vuosien 1996 - 2000 välillä) pyrittiin tunnistamaan pienten lasten perheiden tarvetta tukeen, sekä tarjota tukea sitä tarvitseville varhaisessa vaiheessa. Tämän tarkoitus oli ennaltaehkäistä kärjistyneitä tilanteita. Perheiden ja neuvoloiden asiakkaiden palautteesta oli 1990-luvun lopulla noussut esille tarve lisätuesta, johon Mannerheimin Lastensuojeluliitto halusi projektillaan vastata. Projekti pyrki kehittämään ennaltaehkäisevää varhaista tukea lapsiperheille. Projektin aikana käytettiin muutamia erilaisia lähestymistapoja ja metodeita, joista ryhmätyöskentely oli yksi. (Häggman-Laitila ym. 2000: 13.) Lapsiperhe-projektissa on laaja-alaisesti käsitelty perheiden hyvinvoinnin vahvistamista, jossa vuorovaikutuksen tukeminen on ollut osana toimintaa. Koska projektin tulosten osaltaan vahvistavan sitä, miksi vanhempi-lapsi ryhmän toiminta voi olla merkityksellistä.

Projektin raportissa todetaan, että ryhmätöiden sisältöä suunniteltaessa on tärkeää tiedostaa etukäteen toiminnan tarkoitus ja tavoitteet. On tärkeää, että myös ryhmään osallistuvat tietävät ryhmän tavoitteen. Ryhmän tavoite on usein lähtökohtaisesti ryhmän ohjaajan määrittelemä, mutta tulee muistaa, että myös ryhmän jäsenillä on omia odotuksia tai syitä osallistumiselleen. Tosin, joskus henkilön osallistumisen motiivin voi olla pelkkä uteliaisuus-

kin. Projektin raportissa kerrotaan, että tutkittaessa perheiden tavoitetta ryhmään osallistumiseen, yleisimpänä syynä esiintyi toive arjessa jaksamisen lisääntymisestä. Tähän kategoriaan sisältyvät muun muassa vanhemmuuden jaksamisen lisääntyminen, vertaistuen merkitys sekä ilon ja elämysten saaminen. Projektin tuloksissa ilmeni, että silloin kun nämä vanhempien tavoitteet olivat toteutuneet, oli sitä kautta tuettu myös lasten hyvinvointia perheessä. Merkittävää oli, että ilon ja elämysten kokeminen oli saattanut tukea perheen arkea aivan yhtä tehokkaasti kuin keskusteluapu. Edellä mainitut ilon kokemukset ja elämykset voivat omalta osaltaan auttaa löytämään iloa arjesta yleensä tai vaikkapa estää eristäytymistä. (Häggman-Laitila ym. 2000: 120-121.) Projektissa selvisi myös, että erityisesti lastensa kanssa kotona olevien äitien motiivina ryhmään osallistumiselle oli useassa tapauksessa yksinäisyyden vähentäminen. Monet ryhmään osallistuneet kokivat ryhmän tuoneen arkeen syyn lähteä kotoa ulos, sekä mukavaa vaihtelua. (Häggman-Laitila ym. 2000: 124.)

4 Arvot ja menetelmät toiminnan taustalla

Alla käymme ensin läpi keskeisiä sosiaalialalla käytettäviä toiminnallisia menetelmiä, joita käytimme pohjana toimintamme suunnittelussa. Näiden menetelmien tarkoituksena on tukea lapsen kehitystä ja/tai korjata kehityksen ongelmia. Menetelmissä on myös läsnä vuorovaikutuksen merkityksellisyys, ja osa niistä onkin suoraan vanhempi-lapsi toimintaan suunniteltuja. Olemme käyttäneet näiden menetelmien varsinaisia käytäntöjä sekä niiden taustalla olevaa arvomaailmaa toiminnan suunnittelussa joko sellaisenaan, tai soveltaen käytäntöjä mielestämme ryhmäämme parhaiten palveleviksi.

Menetelmien jälkeen käsittelemme sosiaalialalla ohjaajana toimimista opinnäytetyömme aiheen näkökulmasta. Opinnäytetyömme tavoitteista yksi oli oman ohjaajuutemme kehittyminen. Tämän lisäksi koimme tulevana sosiaalialan ammattilaisina erittäin tärkeäksi opinnäytetyön toiminnallisen osan laadun takaamisen. Näihin edellä mainittuihin päämääriin pyrimme tutustumalla laajasti sosiaalialan ohjaajuuteen liittyvään kirjallisuuteen. Esittelemme niitä näkemyksiä ja toimintamalleja, jotka säilyivät punaisena lankana läpi koko opinnäytetyöprosessimme toimintaa suunniteltaessa ja erityisesti varsinaisilla ohjauskerroilla.

4.1 Menetelmiä

Alla olevissa kappaleissa esittelemme toiminnan suunnitteluun vahvasti vaikuttaneita menetelmiä. Jokaisen menetelmän lopuksi mainitsemme, millaisia elementtejä kyseisestä menetelmästä on nähtävissä toiminnassamme. Toimintamme ei perustu mihinkään yksittäiseen menetelmään jo pelkästään siitä syystä, että joidenkin menetelmien kohdalla oikeaoppinen käyttäminen edellyttäisi lisäkoulutusta menetelmän käyttöön. Tutustumalla menetelmiin olemme

kuitenkin saaneet paljon ideoita ja uutta näkökulmaa opinnäytetyömme toiminnalliseen osaan. Tämän lisäksi menetelmistä kerätty tieto palvelee oman oppimisemme tavoitetta, sekä antaa työkaluja työelämään sosiaalialan ammattilaisena. Erilaiset menetelmät rakentavat kuvaa lapsesta ja tämän kehitykseen vaikuttavista tekijöistä ja antavat lähtökohtia monipuolisempaan työtoteeseen erilaisissa työympäristöissä lasten kanssa. Olemme soveltaneet toiminnassamme menetelmiä tavoitteitamme ja ryhmämme rakennetta mielestämme paremmin palveleviksi, pyrkien kuitenkin parhaamme mukaan kunnioittamaan niiden alkuperäistä ajatusta.

Toimintaa suunniteltaessa koimme luovuuden ja leikin hyödyntämisen ohjaustuokioissa itseltään selvänä. On tärkeää antaa lapselle mahdollisuus luovuudelle. Lapsuuden aikainen luova ote heijastuu myös lapsen myöhempään elämään. Itsensä ilmaisu ja vapaus siihen tuottavat ihmiselle sisäistä tyydytystä ja iloa. (Uusikylä 2001: 14-16.) Luovuuteen kannustaminen ja sitä kautta vuorovaikutus lapsen ja vanhemman välillä ovat olleet suuressa merkityksessä toiminnallisia menetelmiä valitessa ja niitä soveltaessa.

Kaikissa valitsemissamme menetelmissä on nähtävillä samat teemat: vuorovaikutuksen merkittävyys, lapsilähtöisyys, ohjaajan ammatillisuuden merkityksellisyys sekä luovien toimintojen käyttäminen lapsen kehityksen tukijana. Haluamme toiminnallamme edistää positiivista yhdessä tekemistä ja antaa mukavia kokemuksia vanhemmalle ja lapselle. Uskomme tällaisten kokemusten kantavan mahdollisesti pitkälle arkeenkin tukien myös kotona yhdessä vietettyä aikaa innostamalla vanhempaa puuhailemaan lapsensa kanssa lasta kuunnellen vielä useammin. Pyrimme poimimaan alla esitellyistä menetelmistä sellaisia elementtejä, jotka palvelivat tarkoitustamme ja olivat mahdollisia toiminnalle osoitetun tilan ja lasten ikähaarukan puitteissa.

4.1.1 Käsikynkkä

Käsikynkkä on menetelmä, jossa erilaisten leikkien tavoitteena on tunnelman luominen sekä vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen. Lapset ovat ryhmissä joko yhdestä kolmeen -vuotiaita tai neljästä kuuteen -vuotiaita. Oleellista on, että vanhempi ei ole ryhmätoiminnassa sivustaseuraaja, vaan oman lapsensa kehityksen aktiivinen tukija. (Sosiaaliportti). Menetelmä on ensisijaisesti kehitetty tukemaan niitä vanhempia ja lapsia, joilla on näkyvissä merkkejä mahdolliseen vuorovaikutussuhteen huonontumiseen. (Överlund 1996:5.)

Käsikynkkätuokioissa leikitään kosketus- ja kontaktileikkejä, joilla pyritään luomaan iloista tunnelmaa ja vahvistamaan kokemusta vuorovaikutuksesta lapsen ja vanhemman välillä. Tuokioiden aikana pidetään myös leikki- tai pelihetki lapsen ja tämän vanhemman kesken. Menetelmän ajatuksena on, että vanhemman osallistuessa lapsensa leikkiin vaikuttaa hän myös

lapsen kielelliseen, kognitiiviseen ja tunne-elämän kehitykseen. Tavoitteena on vuorovaikutuksen tukeminen ja yhdessä puuhailusta nauttiminen. (Sosiaaliportti.)

Käsikynkässä ryhmän ohjaajilla tulee olla ammatilliset valmiudet havainnoimiseen ja vanhemmuuden vahvistamiseen (Sosiaaliportti). Ohjaajalla tulee olla terapeutin ote ja hänen tulee tiedostaa, että vuorovaikutusongelmat oman lapsen kanssa ovat vanhemmille lähes poikkeuksetta arka paikka. Ohjaajan tulee auttaa vanhempaa löytämään omat vahvuutensa, sekä auttaa tätä kehittämään uusia toimintamalleja ongelmien ratkaisun avuksi. (Överlund 1996:5.) Ohjaajat huolehtivat siitä, että aikataulussa pysytään ja kiinnittävät huomiota siihen, että toiminta säilyy tavoitteiden suuntaisena. Heidän tehtävänä on myös kannustaa ja auttaa vanhempia vuorovaikutukseen lapsensa kanssa. Ohjaajan tulee antaa myönteistä palautetta niin vanhemmille kuin lapsillekin. Antamalla positiivista palautetta tuetaan vuorovaikutuksen syvenemistä. (Sosiaaliportti.)

Ohjauskerroilla leikimme mukailtua versiota Käsikynkän ”Kosketan sinua”-leikistä ja olimme suunnitelleet leikkivämme ”Ota ja anna” - leikkiä. Tärkeänä tekijänä toiminnassamme oli menetelmässä esille noussut huomautus siitä, kuinka tavoitteena on kannustaa vanhempi aktiiviseksi toimijaksi lapsen kanssa sivustaseuraamisen sijaan. Lisäksi omassa ohjaajuudessamme otimme vaikutteita menetelmän ohjeista ohjaajalle.

4.1.2 Psykomotoriikka

Psykomotoriikka on terapiasuuntaus, jonka ydinajatuksena on pyrkiä hoitamaan yhden menetelmän kautta erilaisia kehityshäiriöitä sen sijaan, että esimerkiksi puhehäiriöt hoidettaisiin puheterapiassa. Psykomotoriikka näkee ihmisen fyysisenä, kehollisena sekä psyykkisenä kokonaisuutena. Siinä ajatuksena on, että harrastaessaan jotain liikunnallista, ihminen toimii kokonaisvaltaisesti niin, että mukana on myös esimerkiksi emotionaalisia tekijöitä. Psykomotoriikkaa voidaan soveltaa niin kasvatuksessa kuin terapiatarkoituksessakin. Sen tarkoituksena on tukea lapsen kokonaisvaltaista kehitystä. Se voi olla joko ennaltaehkäisevää tai korjaavaa. (Zimmer 2011: 11-19.)

Psykomotoriikassa pyritään pedagogis-terapeuttisesti liikunnan avulla rakentamaan suhdetta lapseen. Tällä tavoitellaan positiivista vaikutusta hänen hyvinvointiinsa ja kehitykseensä. Ensisijaisena päämääränä on ”persoonallisuuden vakauttaminen liikuntakokemuksen avulla”. Lisäksi toiminnalla pyritään vahvistamaan lapsen itseluottamusta ja uskoa omiin valmiuksiinsa. Psykomotoriikassa tavoitellaan lapsen omatoimisuuden lisäämistä. Toiminnassa käytettävät ryhmätyömenetelmät mahdollistavat kommunikaatiotaitojen kehittymisen. Niissä tavoitteena on liikunnallinen toiminta, joka tarjoaa lapselle kokemuksen siitä, että hän on ryhmän

tärkeä jäsen. Tämä tukee positiivisesti minäkäsitystä ja luo lapselle kuvan itsestään pystyvänä yksilönä. (Zimmer 2011: 19-21.)

Psykomotoriikka perustuu ajatukseen siitä, että ihminen rakentaa kokemustensa perusteella itselleen kuvaa siitä, millainen hän on. Kokemukset siis muokkaavat lapsen minäkuvaa, eli sitä, millainen kuva lapsella on omasta ulkonäöstään, kyvyistään ja hyvistä puolistaan. Kun ihminen on tyytyväinen ominaisuuksiinsa, voidaan puhua itsearvostuksesta ja omanarvontunteesta. Omat vahvuudet löytyvät, kun lapsi saa positiivisia kokemuksia itsestään, esimerkiksi liikunnan avulla. (Zimmer 2011: 45-47.) Psykomotoriikassa on tärkeää, että lapsi kokee toiminnan mielekkääksi. Lapsen kehitystä pyritään siis tukemaan hänen oman toimintansa kautta. Näin kokemuksesta muodostuu lapselle itselleen merkityksellinen. Lapselle on annettava mahdollisuus toteuttaa itseään, jotta kasvu ja kehitys mahdollistuisivat. Kasvattajan tehtävä on tunnistaa, milloin lapsi tarvitsee tukea ja apua ja milloin taas ei. Aikuinen tukee lasta omatoimisuuteen ja pyrkii lisäämään lapsen uskoa omiin kykyihinsä. Aikuisen tulee välttää suoria neuvoja ja opastaa epäsuorin kommentein. Kun toiminta on sisäisesti motivoitunutta, tapahtuu se omatoimisesti. (Zimmer 2011: 82-83.)

Koska ryhmän toiminnalle osoitettu tila on rajallinen, emme voineet toteuttaa suurinta osaa psykomotoriikan liikunnallisista leikeistä, joita olisimme halunneet ryhmässä kokeilla. Tällaisia olisivat olleet muun muassa erilaiset kiipeilyä tai hyppelyä vaativat toiminnot, joita emme kokeneet tilaan turvallisiksi. Olisi esimerkiksi ollut mielenkiintoista rakentaa vanhempi-lapsi pareille lasten kehitysvaiheelle sopivia seikkailu- tai esteratoja, joita he olisivat yhdessä leikkien suorittaneet. Päädyimme käyttämään toiminnassamme rauhoittumisleikkiä ”Kuuma peitto”. Psykomotorinen ote seurasi tosin toiminnassamme monessakin kohtaa tausta-ajatuksena. Askarrella, maalatessa ja monessa muussa toiminnassa oli keskeisenä lähtökohtana se, että toiminnan tuli olla lapselle mielekästä ja lapsentahtista. Vaikka tila ja toiminta olivat ennalta suunniteltuja ja valmisteltuja, koimme tärkeäksi antaa lapsille tilaa toimia itselleen sopivalla tavalla ja välittää tätä asennetta myös vanhemmille. Pyrimme luomaan ilmapiiriä, jossa aikuinen on lapsen työparina ja tukena, ei työnjohtajana. Ohjaajina annoimme paljon positiivista palautetta ja pyrimme rakentamaan tilanteita, joissa vanhemmat pääsivät kehumään lapsensa suoritusta tai lastaan.

4.1.3 Theraplay

Theraplay on terapiamuoto, jota voidaan käyttää useiden eri ongelmien hoidossa. Tällaisia ovat muun muassa ongelmat kiintymyssuhteessa, ADHD, käytöshäiriöt, vuorovaikutusongelmat ja hidastunut puheenkehitys. Menetelmä perustuu kiintymykselle, empaattiselle käytökselle, vuorovaikutukselliselle leikkimiselle, aktiiviselle katsekontaktille ja koskettamiselle. Terapia jäljittelee tervettä vanhempi-lapsi suhdetta keskittyen rakentamaan, leikkisään ja intiimiin

suhteeseen. Kaikki Therplayhin liittyvät toimintatavat ovat löydettävissä sellaisista äiti-lapsi suhteista, joissa vanhempi kykenee tarjoamaan lapselleen ”kyllin hyvään vanhemmuutta”. (Wettig, Franke & O’Connor.).

Therplayn ensisijainen tehtävä on kehittää lasten sosiaalisia valmiuksia. Toimintaympäristö pyritään pitämään mahdollisimman yksinkertaisena niin, että keskittymistä haittaavia tekijöitä olisi vain hyvin vähän. Therplayssa lapsi oppii turvallisessa ympäristössä leikin ja leikkisän kisailun kautta (esimerkiksi köydenveto ja tyynysota) kanavoimaan kasaantuneita tunteitaan, kuten vihaa. Vuorovaikutukseen houkuttelevat aktiviteetit auttavat lasta päästämään aikuisen lähelleen, jolloin hän oppii toisen ihmisen avulla tunnistamaan omia rajojaan ja kokemaan itsensä erilliseksi yksilölliseksi persoonakseen. Tällaisia leikkejä ovat muun muassa kurkistusleikki, pisamien laskeminen sekä vaikkapa pienten esineiden etsiminen ja löytäminen. Hoi-vaavien aktiviteettien tarkoitus on saada lapsi tuntemaan, että hän voi saada tarvitsemiaan asioita myös vaatimatta niitä, sekä niin, ettei tarpeiden olemassaoloa vähätellä tai ettei niiden ilmaisemista torjuta. Tähän kategoriaan kuuluvat muun muassa lapsen rauhoittelu ja varmistelu. Lasta lohdutellaan syöttämällä, levittämällä vartalovoidetta lapsen iholle, hieromalla jalkoja ja heiluttamalla lasta sylissä samalla hyräillen. Nämä aktiviteetit luovat lapselle hyväksynnän-, mukavuuden- ja turvallisuuden tunnetta. (Wettig ym.)

Menetelmän avulla lapsi oppii kommunikoimaan, jakamaan läheisyyttä ja nauttimaan kontakteista toisiin ihmisiin. Tähän pyritään siis luomalla terveen vanhempi-lapsi suhteen puitteet. Neurobiologiset tutkimukset ovat osoittaneet lapsen ja huoltajan välisen vuorovaikutussuhteen merkityksen lapsen psyykkisessä kehityksessä. Lapsen kyvykkyys terveisiin ihmissuhteisiin riippuu paljon siitä, kuinka paljon positiivisia kokemuksia ja iloista leikkiä hän on kokenut vanhempansa kanssa. Edellä mainitut positiiviset kokemukset edistävät neuronien kehitystä hipposcampuksessa, etuaivolohkon toimintaa sekä kehittävät ajattelukykyä oikeassa aivopuoliskossa, joka ohjaa muun muassa vaistonvaraista käyttäytymistä. Koskettaminen on tärkeä osa Therplayta. (Wettig ym.)

Therplayssa toimintaparina ovat koulutettu therplayterapeutti ja lapsi. Koko menetelmän lähtökohta on kuitenkin terveen vanhempi-lapsi suhteen jäljittelyssä. Toimintamme kannalta oleellista on nimenomaan se, kuinka merkittävänä pidämme vanhemman ja lapsen vuorovaikutussuhteen laatua. Se, että therplayn hyödyllisyydestä on tutkimustuloksia, vahvistaa entisestään kuvaa vuorovaikutuksen, läheisyyden ja kohtaamisen positiivisesta merkityksestä lapsen kehitykselle ja hyvinvoinnille. Toimintamme jokainen ohjauskerta on pyrkinyt kannustamaan lasta ja vanhempaa kohtaamaan toisensa, kommunikoimaan ja olemaan fyysisessä kosketuksessa toisiinsa. Nämä elementit ovat olleet mukana kaikessa toiminnassa muun muassa melkein jokaisella ohjauskerralla leikkimissämme laululeikeissä ja loruissa, joissa vanhemmat ovat koskettelleet, kutitelleet ja halanneet lapsiaan.

4.1.4 Kohtaamistaide

Taide kehittää ihmisen luovaa puolta (Venkula 2003: 43). Taiteen tuomat voimavarat ja mahdollisuudet ovat monipuolisia. Taide kehittää muun muassa tarkkaavaisuutta, keskittymiskykyä, kärsivällisyyttä, itseilmaisua ja tunteiden tunnistamista. Ymmärryksen ja empatiakyvyn kehittyminen on myös mahdollista taiteen avulla. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen kannalta, taide opettaa ihmistä keskittämään huomion tähän hetkeen, jolloin vuorovaikutus voi syventyä ja vahvistua. (Venkula 2003: 50- 52.)

Kohtaamistaiteen vahvuutena sekä voimaannuttavana piirteenä on taiteen tekemisestä syntyvä ilon tunne, sen jakaminen sekä elämänmyönteisyyden lisääntyminen ja vahvistuminen. (Pusa 2010: 5.) Voimaantumisella tarkoitetaan sisäisen voiman ja elämän hallinnan tunteen lisääntymistä omien oivallusten ja kokemusten seurauksena (Vilén, Leppämäki & Ekström 2002: 23). Kun ihminen tulee hyväksytyksi omana itsenään, syntyy ihmiselle tunne siitä, että elämä voi olla elämisen arvoista sen kaikissa vaiheissa. Taiteen tekeminen ryhmämuotoisena antaa mahdollisuuden hyväksynnälle ja toimii täten hyvänä kasvualustana. (Pusa 2010: 5.) Kohtaamistaide on ryhmämuotoista sekä tavoitteellista taidetoimintaa. Asiakkaan ja perheyhteisön välinen vuorovaikutus voi saada uusia elementtejä ja väyliä vuorovaikutukseen. (Pusa 2010: 10-11.)

Taiteeseen ja sen tekemiseen liittyy valintoja, jotka eivät ole oikeita tai vääriä. Taide toimii jakamisen ja kohtaamisen alustana. Ytimenä on ajatus taidelähtöisestä vuorovaikutuksesta. (Pusa 2010: 11.) Kohtaamistaiteessa työskennellään ohjattuna. Ohjaaja määrittelee teeman ja käytettävät materiaalit. Työskentely kulkee vaiheittain. Vaiheet muodostavat portaattaita pitkin taidetyöskentelyssä edetään kullakin kerralla. Vaihe vaiheelta eteneminen helpottaa erilaisten ihmisten osallistumista taidetyöskentelyyn ja madaltaa kynnystä taiteen tekemiselle. Metodi soveltuu siis monille asiakasryhmille, kun aikaisempaa kokemusta kuvataiteesta ei tarvita. Pääajatuksena on taiteesta ja sen tekemisestä nauttiminen. (Pusa 2010: 14.)

Kohtaamistaide kannustaa vuorovaikutukseen muiden kanssa. Taiteen tekemiseen ja sen kautta toteutuneeseen vuorovaikutustilaan liittyy mahdollisuus leikkiin. (Pusa 2010: 12-13.) Ohjaajan vastuu ja vaikutus kohtaamistaiteessa on merkittävä. Ohjaajan taito havaita ryhmää ja yksilöiden senhetkisiä tarpeita on tärkeää toiminnan tason ja ryhmän toimivuuden kannalta. Ohjaajan tulee luoda ryhmään turvallisuutta. Ohjaajan tulee olla arvostava asiakkaitaan ja ryhmää kohtaan ja arvostuksen tulee lähteä yksilöllisenä kohtaamisena, tukemisena sekä myönteisenä kannustuksena ja taideteokseen myönteisellä suhtautumisella. Luonnollinen huomaavaisuus ja yksilöiden erityisyyttä kunnioittava asenne ohjaajalla antaa ryhmätilanteille hyvän kasvualustan. (Pusa 2010: 12-14.) Kohtaamistaide oli toimintamme lähtökohtana neljännellä ohjauskerralla.

4.1.5 Vauvojen värikylpy

Vauvojen värikylpytyöpajassa painotetaan värien ja materiaalien kautta koettavaa moniaistilista kokemusta. Elämyksellisyys, vuorovaikutuksellisuus, läsnäolo ja toimijälähtöisyys ovat työpajan ydinasioita. Työpajassa työskennellään eri värien ja materiaalien kautta, mutta päämääränä ei ole valmiin kuvan tekeminen, vaan yhdessäolo, työskentelyn tuottama jälki ja itse toiminta. Aistiminen ja kokemuksellisuus, visuaalinen nautinto ja hauskanpito ovat työpajan keskinäisiä elementtejä ja lähtökohtia. Vauvojen värikylpy toimii hyvänä ja monipuolisena alustana vanhemman ja lapsen väliselle vuorovaikutukselle (Setälä 2011: 6). Vanhemman ja lapsen välisen varhaisen vuorovaikutuksen tukeminen onkin yksi metodin lähtökohdista (Setälä 2011:22). Vanhemmat ovat kokeneet vauvojen värikylpy-työpajatoiminnan hienona kuvallisena toimintana, jolle on ominaista oma erityinen tunnelmansa (Setälä 2011: 7).

Vauvojen värikylpy-työpajassa kohdataan värit ja erilaiset materiaalit kokonaisvaltaisesti ja keuhollisesti kaikkia aisteja käyttäen. Moniaistisuus on tärkeää työpajan näkökulmasta, sillä suhteemme maailmaan perustuu pitkälti aistihavainnoille. Ohjaajan tulee valita käytettävät materiaalit tietoisesti. Toiminnan aikana ohjaajan pitää lukea ryhmää ja tehdä valintoja niin yksilöiden kuin ryhmän tarpeiden, vireystilan ja kiinnostuksen mukaan. (Setälä 2011: 16-17.) Läsnäolon tärkeys antaa ohjaajalle haasteen tukea ja kannustaa vanhempia pois suorituskeskeisyydestä ja ohjata osallistujia nauttimaan hetkestä, mikä vaatii uskallusta pysähtymiseen ja yhdessä kokemiseen (Setälä 2011: 20-21). Vauvojen värikylpy innoitti neljännen ohjauskerran materiaalivalintoja sekä antoi näkökulmaa ohjaajuutemme.

4.2 Ohjaajana sosiaalialalla

Sosiaalialalla tehtävä työ on vuorovaikutuskeskeistä työtä. Vuorovaikutus on niin tietoista kuin tiedostamatontakin. Esimerkiksi puhe on tietoista vuorovaikutusta, kun taas katseet, eleet, äänenpainot, koskettaminen, etäisyys ja ilmeet voivat olla tietoisia tai tiedostamattomia. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén & Välimäki 2004: 259-260.) Asiakkaan ihmisarvon kunnioittaminen ja yksilöllinen huomioon ottaminen ovat ensiarvoisen tärkeitä sosiaalialan työntekijälle. Ne luovat perustan moraalisesti kestäväälle toiminnalle. Avoin ja rehellinen lähestyvyys toimintaan ja realismi omien rajojen ja tarpeiden tunnistamisessa luovat hyvää pohjaa ammattieettisyyden vahvistamiselle. Ammattieettisyys sisältää jatkuvaa arviointia oman toiminnan, oikeudenmukaisuuden ja päätöksenteon suhteen. Ammattietiikassa yhteisöllisyyden ymmärtäminen on tärkeää. Ajatuksia, mahdollisuuksia ja pohdintoja tulee jakaa ja arvioida työyhteisöissä. (Talentia 2009)

Ohjaustyön etiikassa voidaan nostaa esille muutamia ohjaustyölle tärkeitä lähtökohtia. Tällaisia ovat ohjaajan korkea moraalitaju, ohjaajan velvollisuuden taju, ohjaajan käsitys ohjauk-

sen seurauksista, ohjauksen yhteiskunnallisen kontekstin ymmärtäminen sekä ohjaajan kyky erottaa tunne ja järki toisistaan. Korkealla moraalitajulla tarkoitetaan sitä, että ohjaaja pyrkii aina jokaisen asiakkaan kohdalla toimimaan parhaalla mahdollisella tavalla riippumatta asiakkaan persoonasta tai omista mielipiteistään tai henkilökohtaisista näkemyksistään. Velvollisuudentajuisella ohjaajalla on käsitys siitä, millainen ohjaustoiminta on oikeanlaista ja millainen vääränlaista. Ohjaaja toimii oikeudenmukaisesti riippumatta siitä, onko hänellä mielenkiintoa kyseistä tapausta kohtaan. Ohjaajan tekemillä ohjauspäätöksillä voi mahdollisesti olla vaikutuksia niin yksilön elämään kuin välillisesti yhteiskuntaankin ja tämä ohjaajan on tärkeää tiedostaa työssään. Tunteiden ja järjen erottaminen tarkoittaa käytännössä sitä, ettei edellisistä periaatteista luovuta siksi, että ne tuntuvat itsestä tai asiakkaasta epämiellyttäviltä. (Vänskä, Laitinen-Väänänen, Kettunen & Mäkelä 2011: 11-13.) Lisäksi on tärkeää muistaa, että sosiaalialalla asiakkaan ohjaustyö on pitkälti määritelty laissa ja asetuksissa (Vänskä ym. 2011: 15).

Ohjaustyön kautta ohjaaja voi antaa asiakkaalle tilaisuuden uusille kokemuksille, ajatuksille ja ideoille. Parhaimmillaan ohjauksella on voimaannuttava vaikutus asiakkaaseen. (Onnismaa, Pasanen & Spangar 2000: 7.) Ohjauksessa käytettävät menetelmät valikoidaan ohjauksen tavoitteiden perusteella (Vänskä ym. 2011: 19). Oleellista ohjaustyössä on, että asiakas on toiminnan keskiössä. Ohjauksen onnistuminen on sidoksissa asiakkaan aktiivisuuteen ja haluun olla vuorovaikutuksessa ohjaajan kanssa ja vaikuttaa ohjauksen kulkuun. Ohjaus pyrkii auttamaan asiakasta löytämään omia voimavarojaan. (Vänskä ym. 2011: 17.) Ryhmäohjauksessa on tärkeää ajatella ryhmän tavoitteita ja toimintoja. Tavoitteet luovat ryhmään merkityksellisyttä ja toimivuutta. Ryhmässä tapahtuvat tehtävät ja toiminnot on hyvä suunnitella siten, että ne luovat asiakkaaseen turvallisuuden tunnetta ja luottamusta ohjaajaa kohtaan. Ryhmän jäsenten erilaiset tarpeet vaikuttavat ryhmäohjaukseen, sen suunnitteluun sekä toiminnan sisältöön. (Onnismaa ym. 2000: 166-167.)

Ohjaajan kommunikaatiotaidot ovat tärkeässä osassa ryhmän toimivuuden kannalta. Ohjaaja voi omalla toimivalla viestinnällä helpottaa ryhmänjäsenten keskinäistä kommunikointia, ymmärrystä, ja tätä lisätä ryhmän sisäistä luottamusta. (Onnismaa ym. 2000: 167-168.) On tärkeää, että ryhmäohjaajalla on hyvät vuorovaikutustaidot, toimintataidot ja reaktiokyky. Reaktiotaitoihin kuuluu muun muassa selventäminen, empatia, aktiivinen kuuntelu ja tiedon jakaminen. Vuorovaikutustaidot ovat ensisijaisen tärkeitä ryhmäohjauksessa. Niihin kuuluvat esimerkiksi tukeminen, tasapuolinen huomioon ottaminen ja yksimielisyyden sekä työyhteyden rakentaminen. Toimintataidoilla ryhmäohjaaja pyrkii rohkaisemaan osallistujia olemaan avoimia itseilmaisussa. Toimintataitoja ovat muun muassa vahvuuksien esiin nostaminen, mallin antaminen, kysyminen, välittömyys ja prosessin havainnoiminen. (Onnismaa ym. 2000: 170-171.) Ryhmäohjaajana kehittyminen on prosessi. Sen edellytyksenä on, että ohjaaja uskoo ryhmän mahdollisuuksiin ja on siitä aidosti kiinnostunut. Tämän lisäksi ohjaajan tulee

olla tietoinen omista heikkouksistaan ja vahvuuksistaan sekä kyetä refleктоimaan itseään ja työotettaan. (Häggman-Laitila ym. 2000: 125.)

4.2.1 Tavoitteellisen ryhmän ohjaaminen

Ohjausryhmiä voidaan jaotella niiden sisällön ja tarkoituksen perusteella. Opinnäytetyömme lapsi-vanhempi ryhmä on tavoitteellinen ryhmä, jossa kootaan yhteen asiakkaita, joilla on sama toiminnallinen tavoite. Tällaiselle ryhmälle on ominaista, että siinä yksilöiden omat tavoitteet tukevat ryhmän muiden jäsenten tavoitteita. Jotta tavoitteellinen ryhmä toimisi, tulee ryhmän jäsenten olla motivoituneita toimimaan yhteisen tavoitteen suuntaan. Ohjaajan roolissa korostuu ryhmän jäsenten motivoiminen toimintaan. Sitoutumista ryhmään lisätään määrittelemällä tavoitteita ääneen, sekä kohottamalla ryhmän yleistä ilmapiiriä. (Vänskä ym. 2011: 89.) Jos positiivista ja avointa ilmapiiriä ei onnistuta rakentamaan ja säilyttämään, vaarantuu koko ryhmän toimivuus. Tästä syystä tapaamiskertojen haaste ja tavoite on ryhmää tukevan ilmapiirin rakentaminen. (Vänskä ym. 2011: 92-93.)

Positiivista ilmapiiriä voidaan tukea ryhmässä ohjaajan tietoisella toiminnalla alusta asti. Tällä tavoin lisätään ryhmän jäsenten viihtyvyyttä. On tärkeää, että jokainen ryhmän jäsen tuntee olonsa ryhmässä turvallisiksi ja miellyttäväksi. Ohjaajan omalla asenteella ryhmää kohtaan on suuri vaikutus siihen, miten hän toimii ryhmässä. Tästä syystä on tärkeää, että ohjaaja on tietoinen omista ennakoasenteistaan ja pyrkii asennoitumaan ryhmään positiivisesti. Pienillä käytännöneleillä ja teoilla kuten hymyilemällä, tervehtimällä jokaista asiakasta henkilökohtaisesti ja muistamalla heidän nimensä sekä antamalla positiivista palautetta asiakkaille, lisätään viihtyvyyttä ryhmässä. (Vänskä ym. 2011: 98-99.)

4.2.2 Toiminnallisen lapsiryhmän ohjaaminen

Toiminnallisuus on luonnollinen toimintatapa lasten ja lapsiryhmien kanssa toimiessa. Leikki on toiminnan muoto, joka on lapsille ominaista. Lapset harjoittelevat leikeissään taitoja ja rooleja, sekä kertaavat kokemuksiaan parantaakseen ymmärrystään ympäristöstä. Leikkimisellä on näin terapeuttinen vaikutus lapseen. Aikuinen voi vuorovaikutussuhteessaan lapseen tukea leikkiä johdattaen sen tavoitteellisemmaksi. Kun lasten kanssa käytetään toiminnallisia menetelmiä, hyödynnetään heille luontaista tarvetta leikkiin. Samalla on myös mahdollisuus tarjota lapselle tilaisuus ilmaista itseään. (Eklund & Janhunen 2005: 85-86.) Lapsiryhmää ohjattaessa tulee ohjaajalla olla valmiiksi mietitty runko, jolle toimintatuokio pohjautuu. Kun ohjaajalla on selkeä kuva siitä, mitä milloinkin tehdään, miten toiminta aloitetaan ja kuinka se etenee ja lopetetaan, pystyy ohjaaja myös joustamaan lasten tarpeiden ja toiveiden mukaisesti. On tärkeää arvioida etukäteen, kuinka paljon mikäkin toiminta vie aikaa alkuvalmisteluineen ja loppusiivouksineen. (Laine, Ruishalme, Salervo, Sivén, & Välimäki 2004: 312.)

Hyvä runko lapsiryhmän kanssa toimiessa koostuu virittäytymisestä, toimintavaiheesta ja lopetuksesta. Virittäytymisvaiheessa ohjaajan tehtävä on luoda positiivinen ja kannustava ilmapiiri. Erilaisin keinoin pyritään herättämään lasten kiinnostusta toimintaa kohtaan. Apuna voidaan käyttää esimerkiksi keskustelua, kuvia, musiikkia, tarinoita tai leluja. Toimintavaiheessa tapahtuu varsinainen toiminta. On tärkeää, että ohjaaja itse osallistuu toimintaan ja on innostunut siitä. Ohjaajan puuttuva motivaatio toimintaan paistaa helposti läpi hänen toiminnassaan. Tämä ei jää lapsilta huomaamatta. Ohjaajan ohjauksen tulee olla kyllin selkeää ja hänen tulisi antaa tilaa lapsille tuoda toimintaan omia näkemyksiään. Toivottavaa olisi, että toiminta kestäisi niin kauan, kun ryhmä on toiminnasta innostunut. Lopetusvaiheen alusta ilmoitetaan hiukan etukäteen ja lopettaminen tulisi tehdä rauhassa. Hyviä tapoja toiminnan lopettamiseen ovat esimerkiksi rentoutushetki ja toiminnassa käytettyjen välineiden kerääminen yhdessä. On tärkeää, että toiminnan päätyttyä ohjaaja antaa lapsille palautetta ja kiittää osallistujia mukana olostaan jättäen heille mukavan mielen toimintatuokiosta. (Laine ym. 2004: 312-313.)

4.2.3 Ohjaaminen työparin kanssa

Parina työskenteleminen on parhaimmillaan ohjaajia rikastuttava ja opettava kokemus. Pareittain ohjaaminen antaa mahdollisuuden ja tilan kuuntelemiselle sekä havainnoille ohjauksenvastuun jakautuessa. Ohjaajat voivat oppia ryhmätilanteesta asioita, joita yksin ohjatessa ei välttämättä esimerkiksi ehdi havainnoida. Ohjaajien yksilölliset vahvuudet ja osaamisalueet voivat tehdä ohjauksesta monipuolisemman. Parityöskentelyn antama mahdollisuus kokemuksen jakamiselle kollegan kanssa voi avartaa ohjaajien ammattitaitoa. Tasavertainen yhteistyösuhte on toimivan pariohjauksen perusta. Toisen kunnioittaminen ja arvostaminen sekä samanlaisten perusnäkemysten jakaminen antaa hyvän pohjan onnistuvalle parityöskentelylle. (Onnismaa ym. 2000: 173-174.)

Laura on ohjannut lapsia, nuoria, vanhuksia ja kehitysvammaisia monissa eri toimintaympäristöissä. Vanhempi-lapsi ryhmän ohjaaminen on Lauralle uusi kokemus. Hän kokee kehittämiseksi ryhmäohjaajana kokonaisuuden hahmottamisen, nopean reagointikyvyn sekä erilaisten tilanteiden havainnoinnin. Laura suorittaa opinnäytetyöprosessin rinnalla Kohtaamistaiden ohjaajan opintoja, jotka inspiroivat taiteeseen painottunutta ohjauksentekoa. Lisäksi hän kokee vahvuudekseen liikunnalliset toiminnat, joita hän on opiskellut luovissa syventävissä opinnoissaan.

Pipsa on ohjannut päiväkotiympäristössä kolmesta kuuteen -vuotiaita lapsia niin pienryhmässä kuin isommissakin kokoonpanoissa. Opinnäytetyöprosessin alkaessa hän koki vahvuusikseen erilaiset laulu-leikit, joihin on tutustunut niin työympäristössä, kuin omien lastensa kanssa.

Pipsalla on ennestään opintojen ajalta kokemusta avoimen vanhempi-lapsi ryhmän vetämisestä avoimessa päiväkodissa ja kokee siellä oppineensa esimerkiksi sen, että on tärkeää ennalta rajata osallistujien ikähaarukka niin, että toiminta voidaan suunnitella toimivaksi. Jos osallistuvien lasten väliset ikäerot ovat liian suuria, saattaa ohjaustuokion toimivuus vaarantua.

4.2.4 Lapset huomioiva ohjaajuus

Sosiaalialalla puhutaan usein lapsikeskeisestä työtoteesta, jonka tarkoituksena on ensisijaisesti lapsen huomaaminen, kohtaaminen ja kuuleminen. Yksinkertaistettuna tämä tarkoittaa lapsen näkemistä omana persoonallisena itsenään, joka on sellaisenaan merkittävä ja kiinnostava. Ohjaaja sisäistää ajatuksen siitä, että lapsi ja tämän kokemukset ovat tärkeitä. On hyvin yleistä, että aikuiset pyrkivät vaikuttamaan lapsiin. Tämä on luonnollinen asetelma; aikuisten yksi tärkeistä tehtävistä kun on kasvattaa lapsia. Tämän ajattelumallin vuoksi aikuinen saattaa kuitenkin nähdä lapsen vain toimintansa kohteena. Tällöin lapsi kokonaisvaltaisena persoonana jää näkemättä. Lapsen huomioiminen alkaa pienistä asioista. Usein ohjaaja kohtaa lapsen vanhempansa seurassa. Tästä huolimatta on tärkeää huomioida lapsi erikseen, esimerkiksi tervehtimällä tätä nimellä. Näin osoitetaan, että lapsi on ohjaajan toimesta huomattu ja tärkeä. Tällöin ohjaaja omalta osaltaan tukee lapsen itsetunnon kehitystä. (Vehkalahti 2007: 12.)

Aikuisjohtoisuus toiminnassa ilmenee usein niin, että lasten kanssa tehty yhteinen toiminta toteutetaan aikuisen ehdoilla. On totta, että moni asia toimitetaan tehokkaammin, jos se suoritetaan aikuisen sanelemana, mutta aito kohtaaminen ja yhdessä tekeminen parhaimmillaan lähentää lasta ja aikuista, vahvistaa lapsen itsetuntoa mahdollistamalla lapselle kokemuksen itsestään tärkeänä ja osaavana. (Vehkalahti 2007: 81.) Lapsiryhmää ohjaavan on tietysti keskityttävä tukemaan ryhmän toimivuutta, mutta yhtäläillä merkittävää on huomata jokainen sen jäsen yksilönä. Niin kuin edellä on mainittu, ohjaajan tulee pyrkiä näkemään jokainen lapsi yksilönä. Tähän liittyy pyrkimys siitä, että ohjaajan tulisi antaa lapsille tilaa osallistua toimintaan omalla tavallaan. Tärkeintä on, että lapsi tuntee iloa ja onnistumisia. (Vehkalahti 2007: 22.)

Lapsikeskeisessä leikkiterapiassa määritellään hyvälle ohjaajalle tunnusomaisia piirteitä. Pidämme ohjeita lasten kanssa toimiville sosiaalialan ammattilaisille yleispätevinä ohjeina, joita haluamme omassa toiminnassamme pyrkiä noudattamaan:

1. Ohjaajan havainnoinnin tulee olla aktiivista. Hänen tulee seurata valppaasti lapsiryhmää. Tällä tavoin hän pystyy reagoimaan nopeasti erilaisiin tilanteisiin. Ohjaajan tulee tiedostaa, että tämä hetki on merkityksellisin, ei se, mitä tapahtui joskus aiemmin.

2. Ohjaajan tulee olla rauhallinen ja osoittaa luottamusta lapsia kohtaan, myös vaikeissa tilanteissa. On tärkeää, että ohjaaja ymmärtää vastuunsa ohjaajana ja kykenee säätämään omia reaktioitaan. Lasten hyökkäävä käyttäytyminen liittyy harvoin ohjaajan persoonaan. Tällaiset tilanteet tulee hoitaa rauhallisesti niin, ettei lapsi joudu arvostelun kohteeksi.
3. Ohjaajan tulee kunnioittaa lapsen omia rajoja. Lasta ei saa painostaa eikä pakottaa tekemään jotain, mihin tämä ei ole valmis. Kontakti lapseen säilytetään ystävällisellä puheella ja katsekontaktilla.
4. Ohjaaja pyrkii puuttumaan leikkeihin mahdollisimman vähän. Toiminnan tulisi olla lasten säätämää, myös silloin kun ohjaaja on valmistellut leikki-tilanteen. Ohjaajan suunnitelmia tärkeämpää on lasten omaehtoinen toiminta.
5. Ohjaaja antaa palautetta lapsille. Näin lisätään lapsen tietoisuutta omasta toiminnastaan ja omista saavutuksistaan. (Zimmer 2011: 147-148.)

Toimintamme keskiössä ovat vanhempi-lapsi parit. Koemme silti tärkeäksi ohjaajina muistaa, että lapset ja heidän kehityksensä tukeminen on ensisijaisen tärkeä peruste sille, miksi yli-päättänsä koemme tärkeäksi vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutussuhteen tukemisen. Edellä esitellyt lapsikeskeisen ohjaajuuden perusteet ovat meille tärkeä arvolähde jota haluamme ohjaajina noudattaa. Kunnioittamalla lasta omana persoonanaan sekä tämän kehitysvaihetta, tuemme omalta osaltamme opinnäytetyömme tavoitteita. Samalla saatamme esimerkillämme viestittää vanhemmille, että pidämme heidän lapsiaan arvokkaina sellaisenaan. Uskomme tämän tukevan vanhemman positiivista suhtautumista lapseensa.

4.3 Vanhempi-lapsi ryhmä

Niin kuin aiemmin on jo mainittu, lapsen kehityksen kannalta perhe on ensisijainen vaikuttaja. Perheenjäsenet vaikuttavat niin suorasti, kuin epäsuorastikin lapsen minäkäsitykseen ja kehonkuvaan. Lapsen vanhemmat ovat ensisijaisessa asemassa joko tukemassa tai estämässä lapsen kehitystä. Erityisesti alle kolmevuotiaiden lasten ohjaamisen kannalta on vanhempien osallistuminen lastensa toimintaan erityisen suotavaa. Vanhemmat toimivat lasten turvana ja mahdollisena apuna. Vanhemman turva merkitsee ryhmässä toimiessa sitä, että lapsi voi keskittyä rauhassa ryhmän toimintaan tuntiessaan itsensä vanhempansa seurassa turvalliseksi. Aina vanhempien osallistuessa lapsiryhmään, on ohjaajan hyvä kiinnittää huomiota siihen, etteivät vanhemmat innostu liiaksi auttamaan lasta ja näin estä lapsen omaa oppimista ja toimintaa. Tosin vanhempi-lapsi ryhmälle on tyypillistä, että vanhemmat luottavat lapsensa kykyihin enemmän ryhmässä kuin kotiympäristössä. Vanhempi-lapsi ryhmässä ydinajatuksena ei ole vanhempien läsnäolo ensisijaisesti fyysisenä apuna, vaan pikemminkin kannustaa niin lasta kuin vanhempaa vuorovaikutukseen keskenään. Kun lapsi ja vanhempi toimivat yhdessä,

mahdollistuu heidän välisen suhteen syveneminen. Lisäksi vanhempien oman lapsen tuntemus vahvistuu, ja he tulevat herkemmäksi lapsensa tarpeille ja viesteille. (Zimmer 2011: 156-157.)

Vanhemman ja lapsen yhdessäolo, sekä vanhemman lapselleen antama huomio tukee ja lisää lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutusta. Intensiivisen vapaamuotoisen leikkihetken kautta vanhempi voi oppia tekemään uudenlaisia huomioita lapsestaan. Ryhmämuotoisessa toiminnassa voidaan vahvistaa lapsen ja vanhemman välistä suhdetta tarjoamalla myönteisiä kokemuksia toiminnan avulla. Kun vanhempi antaa jakamatonta positiivista huomiota lapselleen, tuetaan lapsen itsetuntoa. Lapselle on merkityksellistä huomata vanhemman olevan kiinnostunut hänestä. Yhdessäolo vanhemman kanssa on hyvin antoisaa. (Tasola & Lajunen 2007: 25,27.)

On tavoitteena sitten lapsen kehityksen tukeminen, kehityksessä ilmenneiden ongelmien helpottaminen tai mahdollisten alkavien ongelmien ehkäisy, on perheen mukaan ottamisella suuri merkitys. Lapsi ei yksin ohjaa elämäänsä tai kykene kannustamaan itseään. Siksi lapselle lähimmillä aikuisilla, yleensä vanhemmilla, on erityinen asema aina lasten kanssa toimiessa. Opinnäytetyömme ensisijainen tarkoitus on vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen juuri siksi, että uskomme sitä tukemalla automaattisesti olevan niin vanhemman hyvinvointia kuin ennen kaikkea lapsen positiivista kehitystä ja itsetuntoa tukevia ominaisuuksia.

4.4 Vuorovaikutuksen havainnointi

Sosiaalialan ammattilaiset havainnoivat työssään jatkuvasti, myös silloin kun se ei ole toiminnan itsetarkoitus. On kuitenkin tärkeää tiedostaa, että vain tietoinen ennalta suunniteltu havainnointi on kyllin luotettavaa, jotta sen pohjalta voitaisiin tehdä päätelmiä. Erityisesti lasten kanssa toimiessa havainnointi on vertaansa vailla oleva keino, kun halutaan saada tietoa. Havainnoijan tulee kuitenkin olla tietoinen siitä, ettei havainnointi voi koskaan olla täysin objektiivista. Havainnointi tehdään aina vain osasta totuutta, sillä havainnointi on väistämättä aina valikoivaa. Jokainen havainnoija tarkastelee havainnoinnin kohdettaan omasta perspektiivistään. Havainnoija kiinnittää ensisijaisesti huomiota siihen, mikä hänestä itsestään on merkittävää. Tämä tekee havainnoinnista objektiivisen lisäksi subjektiivista. (Zimmer 2011: 89-90.)

Vuorovaikutuksen havainnointi on haasteellista, varsinkin jos tavoitteena on sen tulkitseminen ja tulkintojen pohjalta tehdyt johtopäätökset. Vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta tulee havainnoida avoimella mielellä. Havainnoinnin kohteena vuorovaikutuksessa ovat sanat, eleet, toiminta ja kehonkieli. Havainnoijan tulee olla tarkkaavainen, kun tavoitteena on myös vuorovaikutuksen laadun havainnointi. Havainnointiin liittyvä tulkinta tuo haasteen havain-

noinnin luotettavuudelle, sillä tulkinnoissa on aina monia tekijöitä, kuten havainnoijan ennakko-odotukset, henkilökohtaiset omat aiemmat kokemukset, vireystila havainnointihetkellä ja muut havainnointitilanteeseen vaikuttavat sekä sisäiset että ulkoiset tekijät. Havainnoinnin peilaaminen työtiimissä vähentää havainnoinnin yksipuolisuuden riskiä. (Vilén, Seppänen, Tapio & Toivanen 2010: 49-51.) Vuorovaikutuksen havainnoinnilla voidaan keskittyä vanhemman kohdalla siihen, minkälainen kyky vanhemmalla on havaita lapsen ilmaisemia tunteita sekä reagoida niihin. Vanhemman havainnoinnissa on tärkeää havaita vanhemman kykyä jäsentää vuorovaikutusta ja kykyä olla sensitiivinen vastaamaan lapsen tarpeisiin vuorovaikutustilanteessa. Lapsen havainnoinnissa on tärkeää miettiä kykeneekö lapsi ilmaisemaan välittömästi ja avoimesti tunteitaan ja tarpeitaan kehitystasonsa mukaisesti vuorovaikutuksessa vastavuoroisesti vanhemman kanssa. (Salo & Mäkelä 2007: 20.)

Luotettava syväluotaava havainnointi vaatii perehtymistä niin asiakkaisiin kuin havainnoimiseen yleensä. Toimintamme on avointa ja tästä syystä ryhmänjäsenet voivat muuttua jokaisella toimintakerralla. Tällöin emme halutessammekaan voisi seurata yksittäisten asiakkaiden mahdollista kehityskaarta toiminnan aikana. Tämän lisäksi opinnäytetyömme tavoitteisiin ei kuulu sen arvioiminen, millainen vuorovaikutussuhde milläkin vanhempi-lapsi parilla on, vaan se, olemmeko tarjonneet vuorovaikutusta tukevaa toimintaa. Emme siis pyri havainnoinnillamme keskittymään yksittäisiin henkilöihin tai pareihin, vaan pikemminkin siihen, tapahtuuko toimintamme johdosta positiivista vuorovaikutusta vanhempien ja lapsien välillä ja sitä, missä toiminnoissa näin näyttää käyvän. On tärkeää, että tiedostamme ohjaajina, mihin kiinnitämme ryhmässä huomiota ja miksi.

Vanhempi-lapsiryhmän asiakkaiden välisen vuorovaikutuksen havainnoinnin haasteena on, että ohjaamme jokaisella kerralla aktiivisesti tiiminä niin, ettei kumpikaan ole ainoastaan havainnoijan roolissa. Keskittyminen ohjaajuuteen ja ohjauksen laatuun saattaa viedä huomiota vuorovaikutuksen havainnoinnista. Havaintojemme jakaminen, purkaminen, reflektointi ja analysointi antavat työparina rikkaan pohjan havainnointien kirjaamiselle. Yhteisten keskustelujemme avulla löydämme mahdolliset yhdenmukaiset tai toisistaan eroavat havainnot. Työtiiminä havainnointi antaa laajemman perspektiivin ja syvyyden havainnointien pohtimiselle. Koemme tämän tuovan luotettavuutta havainnoinnille.

5 Opinnäytetyön tavoitteet, arviointikysymykset ja arviointimenetelmät

Kuten teoriaosuudessa selviää, lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksella ja sen laadulla on suuri merkitys niin vanhemman kokemukseen omasta vanhemmuudestaan, kuin myös lapsen kehitykseen ja hänen kokemukseen itsestään. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen

tukeminen on tästä syystä mielestämme erittäin tärkeää, tapahtuu se sitten ennalta ehkäisevästi tai korjaavana toimintana.

Lapsen ja tämän vanhemman välinen hyvä vuorovaikutussuhde edistää niin vanhemman kuin lapsen henkistä hyvinvointia, sekä lapsen itsetunnon kehitystä. Itsetunnolla on suuri merkitys ihmisen hyvinvoinnissa koko tämän elämän ajan, ja siemenet hyvään itsetuntoon kylvetään lapsuusiässä. Lapsen itsetunnon tukeminen on pieniä asioita, ja vanhemmat voivat pienilläkin positiivisilla yhteisillä hetkillä ja yhdessä jaetuilla kokemuksilla tukea lapsen omaa kokemusta siitä, että hän on tärkeä. Kun lapsella on positiivinen minäkuva, hän uskoo kykyihinsä ja mahdollisuuteensa selvitä haasteista. Se, mitä lapsi ajattelee itsestään, vaikuttaa hänen toimintaansa. Esimerkiksi haasteen kohdatessaan lapsi saattaa luovuttaa koska kokee esteet ylitse pääsemättömiksi tai jatkaa yrittämistä, koska kokee, että esteet on tehty ylitettäviksi. (Zimmer 2011: 50.) Hyvä itsetunto kantaa elämässä pitkälle.

Näistä lähtökohdista haluamme pyrkiä järjestämään lapsille ja heidän vanhemmilleen opinnäytetyömme merkeissä ajan ja paikan, jossa voidaan hetki kiireettömästi puuhata yhdessä. Erityisesti toivomme onnistuvamme luomaan sellaiset puitteet, joissa vanhemmat keskittyvät vain lapseensa ja heittäytyvät mukaan tämän maailmaan. Pyrkimyksenä on, että vanhemmat saisivat positiivisia kokemuksia lapsensa kanssa puuhaamisesta ja lapset tulisivat aidosti kohdatuiksi vanhempiensa toimesta.

Opinnäytetyömme tavoitteet ovat seuraavat:

1. Tarjota vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta tukevaa toimintaa vanhempi-lapsi ryhmässä toiminnallisin menetelmin
  - Haluamme samalla kiinnittää huomiota siihen, minkälainen toimintasyntä on ryhmässä toiminut hyvin ja päätavoitteen näkökulmasta erityisesti onnistunut.
2. Kehittää omaa osaamistamme ryhmänohjaajina, vanhempien kohtaamisessa ja vanhemmuuden tukemisessa

Ensimmäisen tavoitteemme toteutus on vahvasti sidoksissa lähdekirjallisuuteen. Osa toimintamuodoista on johdettu valmiista sosiaalialan metodeista ja osan olemme ideoineet itse pohjaten suunnittelun niin, että se tukisi alle kolmevuotiaan kehitystä ja johdattelisi vanhempaa puuhaamaan lapsensa kanssa ja keskittymään tähän. Tällä hetkellä Vantaan Pakkalan avoimen päiväkodin toiminta on painottunut vapaaseen seurusteluun ja ajanviettoon. Ohjattua vanhempi- lapsi ryhmää ei toimipisteessä tällä hetkellä ole. Ryhmän aloittamisesta on toimipisteessä ollut puhetta, ja aihetta oli tarjottu opinnäytetyön aiheeksi. Koemme toiminnallisen

vanhempi-lapsi ryhmän otolliseksi paikaksi tukea kallisarvoista lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutussuhdetta. Näin ollen tästä nousi opinnäytetyömme ensisijainen tavoite.

Toisen tavoitteen uskomme täyttyvän automaattisesti opinnäytetyötä ja toiminnallista ohjausta suunniteltaessa ja toteutettaessa. Tutustumme opinnäytetyöprosessin aikana ohjaajuutta käsittelevään kirjallisuuteen, mutta ennen kaikkea uskomme käytännön kokemuksen kasvattavan meitä ammatillisesti. Opinnäytetyöparina olemme toisillemme arvokkaassa asemassa oppimassa toisiltamme sekä jakamassa kokemuksiamme eettisistä ja moraalisisista ongelma-kohtista.

Vuonna 2008 laaditussa lasten ja nuorten hyvinvointisuunnitelmassa on mainittu sosiaali- ja terveyshuollon tavoitteena lapsen, nuoren ja perheen arjen tukeminen. Samaisessa hyvinvointisuunnitelmassa mainitaan myös, että varhaiskasvatuksen lähtökohtana on muodostaa perheiden ja kodin ohella huolenpitoa ja antaa turvallinen ympäristö kasville, kehitykselle ja oppimiselle yksilöllisesti lasta huomioiden. Hyvinvointisuunnitelma perustuu lastensuojelulakiin, ja sen kautta pyritään varmistamaan, että lasten hyvinvointia tukeva ja edistävä toiminta olisi pitkäjänteistä ja tavoitteellista. Toiminnan tulisi perustua yhteistyöhön ja kumpuuteen. (Määttä & Rantala 2010: 25.) Olisimme halunneet opinnäytetyömme kolmanneksi tavoitteeksi sen, että tarjoamme uusia ideoita Pakkalan toimintaan. Jos opinnäytetyömme edistää vanhempi-lapsi ryhmän järjestämistä toimipakassa tulevaisuudessa tai antaa siihen uusia näkökulmia, on työemme osaltaan lisännyt myös pitkäjänteisyyttä Pakkalan toimintaan.

Ongelman kolmanteen toivottuun tavoitteeseen ja sen toteutumisen arvioimiseen teetti se, ettei ensinnäkään ohjaustuokioitamme ole seuraamassa Pakkalan henkilökunnasta ketään, vaan he ovat oven toisella puolella avoimessa toiminnassa. Päädyimme tähän ratkaisuun yhdessä henkilökunnan kanssa jo pelkästään siksi, että toiminnalle osoitettu tila on pieni. Pienessä tilassa ylimääräinen havainnoija tekee tilanteesta helposti vaivaantuneen. Näin lopullinen kuva toiminnastamme muodostuu henkilökunnalle luultavasti vasta toimintamme jo päätyttyä ja opinnäytetyöraportin valmistuttua. Toivomme toki avointa palautetta ja keskustelua Pakkalan henkilökunnalta.

Suhteessa opinnäytetyön tavoitteiden täyttymiseen pohdimme sitä, kuinka niitä voidaan mahdollisimman luotettavasti arvioida. Arviointikysymykset tulevat vastaamaan siihen, kuinka hyvin opinnäytetyölle asetetut tavoitteet ovat onnistuneet:

1. Olemmeko tukeneet vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta? Jos olemme, millainen ohjaussisältö näin on erityisesti tehnyt? Olemmeko tarjonneet jotain uutta vanhemman ja lapsen arkeen? Olemmeko tarjonneet vanhemmille välineitä arjessa lapsensa kanssa touhuamiseen?

2. Olemmeko kehittyneet ryhmänohjaajina, vanhempien kohtaamisessa asiakasryhmänä sekä vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tukemisessa? Jos olemme, miten se ilmenee?

Ensimmäiseen arviointikysymyksen vastausta selvitämme palautelomakkeella, jonka pyydämme vanhempia täyttämään jokaisen ohjauksen jälkeen (Liite 1). Kysymme lomakkeessa suljetuin kysymyksiin kuinka vanhemmat itse viihtyivät ohjauksessa, kuinka he kokivat lapsensa viihtyneen, kokivatko he lapsensa kanssa jotain uutta ohjauksen aikana sekä kokivatko he toiminnan vuorovaikutusta vahvistavaksi. Kaksi ensimmäistä kysymystä valikoitui siksi, että uskomme vanhempien palaavan ohjauksen kaltaiseen toimintaan itsenäisesti myös koti-ympäristössä lapsensa kanssa todennäköisemmin silloin, kun he ovat nauttineet toiminnasta ja kokeneet, että heidän lapsensa on siitä nauttinut. Mielestämme on myös tärkeää tehdä näkyväksi vanhemmille itselleen kyselylomakkeen muodossa se, että heidän lapsensa saattavat nauttia jostain puuhasta silloinkin, kun vanhempi ei. Samalla kaksi ensimmäistä kysymystä vastaavat hyvin siihen, kuinka onnistunut tuokio on yleensä ollut. Viimeinen kysymys vastaa vanhempien näkökulmasta siihen, onko toiminta ollut vuorovaikutusta tukevaa.

Vanhempien ja lasten vuorovaikutusta arvioimme myös havainnoimalla. Tulemme kiinnittämään huomiota muun muassa siihen, minkä toiminnan aikana ilmapiiri on rentoutunut ja mitkä elementit taas luovat levottomuutta tai vaivautuneisuutta. Pyrimme kiinnittämään huomiota myös siihen, missä tilanteissa lapset ja vanhemmat keskittyvät toisiinsa, ja millainen toiminta taas häiritsee keskinäistä vuorovaikutusta. Tärkeää on myös yksinkertaisesti se, näkökö vanhempien ja lasten kasvoilta tai käytöksessä iloa tai kenties turhautuneisuutta.

Toiseen arviointikysymykseen haemme vastausta niin itsearviointilla kuin opinnäytetyöparina toiminnasta keskustellen. Itsearviointissa aiomme hyödyntää opintojen aikana omaksuttua ja jatkuvasti kehittyvää reflektointia työtöistä. Reflektoinnista on tullut tuttu tapa työstää ja arvioida opittua sekä omaa ammatillisuutta. Pidämme jatkuvasti päiväkirjaa opinnäytetyöprosessin edetessä sen herättämistä ajatuksista ja tulemme peilaamaan alkutunnelmia lopputunnelmiin. Oman ryhmänohjaajutemme kehityksessä olemme opinnäytetyöparina toisillemme arvokkaassa asemassa. Reflektoinnin jakaminen opinnäytetyöparin kanssa on parhaimmillaan antoisaa, sillä se antaa arvioinnille syvyyttä. Olemme aitiopaikalla seuraamassa toistemme toimintaa ohjaajina. Pyrimme ylläpitämään arvioivaa ja avointa työotetta parityöskentelyssämme. Rakentava, rehellinen ja kannustava kommunikointi auttaa etenemään yhteisessä prosessissa. Erilaiset keskustelut ja ideoiden jakaminen tulevat olemaan mielenkiintoinen osa arviointia niin yksin kuin yhdessä. Tavoitteenamme on pyrkiä parityöskentelyssämme rakentamaan avoin ilmapiiri, jolla edistämme reflektointikykyämme parina.

Uskomme tuokion jälkeisten välittömien arviointien olevan välttämätön väline toiminnan arvioinnille. Sen lisäksi, että keräämme palautetta asiakkailta, tulee meidän purkaa tuokiot myös opinnäytetyöparina. Tuokioiden tarkka observointi, tilanteen tasalla pysyminen ja reagointi ovat tärkeitä arviointimenetelmiä, jotka parhaimmillaan tuottavat tietoa asiakkaiden ja Pakkalan tarpeista. Haluamme suunnitella tuokiot sujuviksi varasuunnitelmiseen, jotta voimme keskittyä hetkeen ja tarjota asiakaslähtöistä toimintaa sillä ammattitaidolla, jota meille on tähän asti opintoja aikana kertynyt.

6 Opinnäytetyön suunnittelu- ja prosessikuvaus

Opinnäytetyöprosessimme alkoi keväällä 2012, kun päätimme tehdä opinnäytetyön parityönä. Olimme molemmat hieman jäljessä vuosikurssimme opiskelurytmistä. Lauralla viivästyminen johtui ulkomailla suoritetuista harjoitteluista ja opiskelijavaihdosta. Pipsa taas jäi keväällä 2012 äitiyslomalle. Molemmille oli selvää, että opinnäytetyön aihe tulisi koskemaan alle kouluikäisiä lapsia, ja kun aikataulummekin tuntuivat yhteensopivilta, päätimme ryhtyä työpareiksi toisillemme.

Annoimme ajatuksen opinnäytetyön aloittamisesta hautua kesän yli ja varsinaisen työskentelyn aloitimme syksyllä 2012. Aiheen löysimme hankeinfosta 21.9.2012, jossa silloinen Illepihan avoin päiväkotitoiminta (nykyinen Pakkalan avoin päiväkotitoiminta) tarjosi toiminnallisen opinnäytetyön aiheeksi vanhempi-lapsiryhmää toimipisteessään. Aloitimme yhteisen suunnittelun jo seuraavana päivänä ja pian muodostimme alustavan käsityksen siitä, mihin haluaisimme toiminnassa keskittyä. Tärkeiksi teemoiksi keskustelussamme nousivat lapsen itsetunnon vahvistaminen, vanhemmuuden tukeminen sekä lapsen ja vanhemman välisen vuorovaikutussuhteen merkittävyys.

Vierailimme ensimmäisen kerran toimipisteessä 26.9.2012. Olimme mielessämme maalailleet kuvia pienestä jumppasalista tai edes tilavasta leikkihuoneesta, jossa toiminnan toteuttamiselle olisi lukuisia erilaisia vaihtoehtoja. Paikan päällä todellisuus osoittautui kuitenkin toisenlaiseksi. Ohjatulle ryhmätoiminnalle varattu tila oli pieni ja kapea sekä akustiikaltaan haastava. Tämä rajasi välittömästi niin sitä, millaista toimintaa voisimme järjestää, kuin myös osallistujamäärää. Keskusteltuamme kasvotusten silloisen työntekijän kanssa päätimme, että järjestäisimme helmikuussa 2013 suljetun vanhempi-lapsiryhmän, johon ilmoitettaisiin ennakolta sähköpostitse. Päädymme tähän järjestelyyn kolmesta syystä, joista itse tila oli merkittävin. Koimme, ettei kyseiseen tilaan mahdu kuin korkeintaan viisi vanhempi-lapsiparia niin, että toiminta säilyisi mielekkäänä. Halusimme eliminoida tilanteen, jossa ryhmään osallistujia olisikin enemmän kuin tilaan mahtuu ja koimme ennakoilmoittautumisen hyvänä kei-

nona tähän. Uskoimme lähtökohtaisesti että ryhmään olisi runsaasti osallistujia, koska saimme hankeinfossa käsityksen, että ryhmälle on ollut tarvetta.

Toinen merkittävä syy suljetun ryhmän perustamiselle oli se, että toivoimme ryhmään osallistuvien lapsien olevan kahdesta kolmeen -vuotiaita. Tämä ajatus syntyi siitä, että tämän ikäisten lasten ja heidän vanhempiansa kanssa on toiminnalle monipuolisempia vaihtoehtoja kuin vauvojen kanssa. Koimme valmiin ikärajausten antavan hyvät raamit toiminnan suunnittelulle ja sen arvioinnille. Silloinen työntekijä kertoi, että tämän ikäisiä lapsia on paljon toimipisteen toiminnassa mukana jo entuudestaan, joten uskoimme osallistujien keräämisen olevan helppoa. Lisäksi tämä on ikäryhmä jota usein on jo paljon päiväkotiryhmissä ja tuleamme kohtaamaan tämän ikäryhmän mahdollisesti työskennellessämme päivähoidossa. Tästäkin syystä toivoimme lisää kokemusta juuri tämän ikäryhmän ohjaamisesta.

Kolmas syy suljetun ryhmän perustamiseen oli suljetun ryhmän tarjoamat mahdollisuudet. Suljetussa ryhmässä tapahtuu ryhmäytymistä, jonka uskoimme tuovan syvyyttä toimintaan. Ohjaajina meidän olisi helpompaa reagoida ryhmän tarpeisiin, kun ensimmäisen toimintakerran jälkeen ryhmänjäsenet ovat tiedossa. Suljetulle ryhmälle on tyypillistä, että jäsenien pysyessä alusta loppuun samoina, ryhmän keskinäinen luottamus lisääntyy (Lyyra & Salmela 2004: 36-37). Ryhmän keskinäisen luottamuksen lisääntyminen luo positiivisen pohjan jakamiselle ja rennolle ilmapiirille. Näin vanhemmat parhaassa tapauksessa pystyisivät keskittymään lapseensa ja heittäytymään hetkeen. Uskoimme suljetun ryhmän tukevan opinnäytetyömme tavoitteita. Arvioinnin toteutus ja luotettavuus helpottuisi suljetussa ryhmässä. Tällöin ryhmänjäseniltä voitaisiin kerätä toivomuksia sisällöstä ennen toiminnan alkua, sekä kartoittaa ryhmänjäsenten alkutilannetta. Ohjaustuokion jälkeisiä asiakaspalautteita voisi luotettavammin verrata toisiinsa kun vastaajat ovat olleet koko toiminnan ajan samoja. Lisäksi tarkoituksenamme oli tehdä asiakkaille loppukysely, jota voitaisiin verrata alkukyselyyn. Suunnitelmamme olikin tässä vaiheessa teettää osallistujilla kirjallinen alkukysely, kirjalliset ohjaustuokioiden jälkeiset kyselyt sekä kirjallinen loppukysely. Ensimmäisen ja viimeisen palautteen suunnittelimme keräävämmä avoimina kysymyksinä ja ohjaustuokioiden jälkeiset palautteet suljetuin kysymyksin.

Jäimme tosin tässä vaiheessa opinnäytetyöprosessia pohtimaan, olisiko asiakaslähtöisempää toteuttaa avointa ryhmätoimintaa, johon ei tarvitsisi sitoutua, erityisesti ajatellen avoimen päiväkodin toimintaperiaatteita. Koimme kuitenkin, että suljettu ryhmä palvelisi toimintamme tavoitteita tehokkaimmin. Toiminta olisi suunnitelmallisempaa, kun ryhmäkoko ja ryhmän jäsenet ovat ennalta tiedossa. Uskoimme toiminnan näin olevan myös pitkäjänteisempää ja laadukkaampaa.

Suunnittelun lähtökohtana olivat halumme vahvistaa vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta toiminnallisilla keinoin. Halusimme toiminnalla pyrkiä antamaan vanhemmille työkaluja lapsensa kanssa arjessa puuhaamiseen, tarjota positiivisia kokemuksia yhdessä olemisesta niin vanhemmalle kuin lapselle, sekä antaa uusia ideoita Pakkalan (silloisen Illepihan) avoimen päiväkodin toimintaan. Tutustuimme moniin sosiaalialan toiminnallisiin metodeihin, joista valitsimme suunnittelun pohjaksi ne, jotka mielestämme sopivat ryhmätyöskentelyyn vanhempien ja alle kolmevuotiaiden lasten kanssa parhaiten. Jouduimme jättämään työmme ulkopuolelle muutamia menetelmiä, joita olisimme kovasti halunneet hyödyntää toiminnassamme. Esimerkiksi sadutus on meille molemmille entuudestaan tuttu ja mieleinen työtap lasten kanssa, muttei sen käyttö tuntunut luontevalta. Olisimme halunneet tarjota tilanteen, jossa vanhemmat saduttavat lapsiaan, mutta totesimme pian, ettei pienessä huoneessa jossa parit joutuisivat istumaan lähellä toisiaan, saada luotua sellaista rauhallista ympäristöä, jossa sadutus voisi onnistua. Tämän lisäksi sadutuksen tulisi olla lapsilähtöistä eikä pakotettua ja tilanteessa jossa lapsi ei innostuisi sadutuksesta, saattaisi vanhemmalle tai lapselle syntyä epäonnistumisen kokemus.

Laura lähti syyskuun vaihtuessa lokakuuksi tekemään viimeistä työharjoitteluaan Barcelonaan. Kokosimme opinnäytetyösuunnitelman siis niin, että olimme etäällä toisiamme. Laura työsti verkosta löytyviä lähteitä ja Pipsa kirjallisuutta. Keskustelimme internetin välityksellä ja vaihdoimme tiiviisti ajatuksia sähköpostitse. Tilanne ei ollut ideaali, mutta saimme suunnitelman tehtyä suhteellisen kivuttomasti. Pakkalan avoimessa päiväkodissa tapahtui myös muutoksia suunnitelmavaiheemme aikana. Ensinnäkin toimipaikan nimi vaihtui Illepihan avoimesta päiväkodista Pakkalan avoimeksi päiväkodiksi. Lisäksi työntekijä, jonka kanssa olimme ensisijaisesti olleet yhteydessä, siirtyi toisiin tehtäviin. Lauran ollessa Barcelonassa Pipsa vieraili uudelleen Pakkalassa ja keskusteli uuden yhteyshenkilön kanssa. Tämän työntekijän kanssa todettiin, avoimen päiväkodin olevan hiihtoloman vuoksi kiinni osan helmikuusta ja tästä syystä toimintaa ei olisi järkevää järjestää alkuperäisen suunnitelman mukaan helmikuussa. Lykkäsimme toimintaamme alkamaan maaliskuussa, muuten suunnitelmat pysyivät samoina. Palautimme suunnitelman ohjaavalle opettajalle aikataulun mukaisesti joulukuussa 2012 ja suunnitelmaseminaari pidettiin 10.1.2013.

Opinnäytetyösuunnitelmamme mukaisesti veimme tammikuussa mainoksen (Liite 2) Pakkalan avoimeen päiväkotiin, läheiseen neuvolaan, kirjastoon, seurakunnan kerhotilaan sekä muutama ruokakauppaan. Mainoksessa pyysimme ilmoittautumisia sähköpostiin 8.2.2013 mennessä. Tarkoituksenamme oli pitää kaksi ryhmää peräkkäin kello kymmenen ja kello yksitoista neljän viikon ajan. Tämä suunnitelma perustui siihen ajatukseen, että ensinnäkin voisi olla vaikeaa sitouttaa vanhempia ryhmään kuukautta pidemmäksi ajaksi. Kuukauden mittaisista ohjauskerroista emme kuitenkaan kokeneet saavamme kylliksi materiaalia opinnäytetyön koostamiseksi varten ja kahdesta ryhmästä sen sijaan palautetta saisi kaksin verroin enemmän.

Tämän lisäksi kahden ryhmän pitäminen peräkkäin samalla ohjaussisällöllä antaisi mahdollisuuden reagoida ensimmäisen tuokion aikana huonoksi koettuihin ratkaisuihin ja kokeilla jotain muuta toiminnan sujuvuuden ja sisällön kehittämisen kannalta. Oletimme siis vielä vuodenvaihteen tienoilla että ilmoittautumisia tulisi ryhmään yllin kyllin.

Kun ilmoittautumispäivä oli mennyt umpeen, ei ennakoilmoittautumisia ollut kylliksi edes yhden ryhmän täyttämiseen. Onneksemme olimme suunnitelmavaiheessa ottaneet huomioon mahdolliset vastoinkäymiset, ja tästä syystä viimeinen ilmoittautumispäivä oli kuukausi ennen varsinaisen toiminnan aloitusta. Aloimme pohtia uutta toimintatapaa ja keskustelimme niin työelämäkontaktin kuin ohjaavan opettajammekin kanssa. Päädyimme vaihtoehtoon toiminnan muuttamisesta avoimeksi. Ohjaukset pitäisimme kuutena keskiviikkona peräkkäin kello yksitoista aamulla ja ryhmiä olisi vain yksi. Olimme itse kaavailleet ohjauksen ajankohdaksi kello kymmentä, mutta toive hieman myöhäisemmästä alkamisajasta tuli työelämäkontaktilta. Kun työelämäkontakti ja ohjaava opettaja pitivät tilanteen pakosta tehtyä uudistettua suunnitelmaa hyvänä, aloimme suunnitella uutta sisältöä ohjauskerroille. Meillä oli valmiina ollut neljän kerran sisältö, mutta toimintakertojen lisääntyessä kahdella, rakensimme uuden ohjauksetojen ohjelman yhdistellen vanhoja ja uusia ideoita. Suunnitelman uudistaminen toi mielestämme paljon uutta hyvää toimintaamme.

Muuttunut toimintamalli aiheutti sen, että jouduimme luopumaan muutamista arviointimenetelmistä. Koska ryhmään ei enää ollut ennakoilmoittautumista, emme myöskään voineet lähettää osallistujille ennakokyselyä. Jälkikäteen ajateltuna emme kokeneet ideoita hyväksi muutenkaan. Alkukyselyihin olisi vastattu sähköpostitse, mikä olisi tarkoittanut sitä, että olisimme tienneet kuka on vastannut mitään. Tämä olisi varmasti vaikuttanut vastausten luotettavuuteen sekä osallistujien vastaushalukkuuteen. Lisäksi tämältyyppinen tiedonkerääminen olisi mielestämme ollut eettisesti hiukan arveluttavaa. Alkukyselyn lisäksi jouduimme luopumaan toiminnan loppuun suunnittelemastamme loppukyselystä. Koska ryhmä ei ollut suljettu pysyvä ryhmä, emme voineet olettaa että osallistujat olisivat mukana toiminnassa yhtä kertaa enempiä. Loppupalaute jossa kaikki toimintakerrat ikään kuin kootaan yhteen menettää arvonsa, jos vastauksia ei tule kylliksi, jotta niillä olisi jonkinlaista vertailuarvoa.

Lähetimme muutamalle ennakoilmoittautuneelle sähköpostia ilmoittaen, että toimintamme ei kerännyt kylliksi ennakoilmoittautumisia, ja tästä syystä toiminta muuttuu avoimeksi. Liiitimme viestiin tapaamiskertojen päivämäärät ja kellon ajat sekä kerroimme, että ennakoilmoittautuneet ovat enemmän kuin tervetulleita toimintaamme niin usein kun haluavat. Veimme myös Pakkalan toimipisteeseen ja muutamaan lähikauppaan mainoksen uudesta toiminnastamme (Liite 3). Teimme tietoisin ratkaisun siitä, ettemme ilmoittaneet mainoksessa ohjauksetojen sisältöä. Tämä johtui ensinnäkin siitä, että meillä molemmilla oli eri ohjauskerroilla selkeitä vahvuusalueita ja halusimme estää tilanteen, jossa jompikumpi meistä es-

tyisi osallistumasta juuri sille ohjauskerralle, johon oli antanut verrattain suuren panoksen. Joidenkin ohjauskertojen sisältö oli sellainen, että koimme tarpeelliseksi kahden ohjaajan läsnäolon. Kuitenkin ehkä tärkeimpänä syynä ratkaisullemme oli se, että halusimme pystyä reagoimaan suunnitelmaa muuttamalla jos ohjauskertojen aikana sille tarvetta ilmaantuisi. Maaliskuussa 2013 aloitimme toimintamme, jota kuvaamme seuraavassa kappaleessa.

7 Ohjauskertojen toteutus ja pohdinta

Alla kuvaamme ohjauskertojen kulun niin, että käsittelemme jokaisen ohjauskerran erikseen. Kerromme millä perusteilla valitsimme ohjauskerroille niiden ohjelmasisällön ja kuvaamme ohjauskerran kulkua, jonka jälkeen arvioimme ohjauskertojen onnistumisia, epäonnistumisia sekä yleistä ilmapiiriä. Lisäksi pohdimme, millä tavoilla ohjauskertoja olisi vielä voinut kehittää. Pyrimme jokaisella ohjauskerralla havainnoimaan vanhempia ja lapsia. Pohdimme, kuinka ohjauskertojen sisältö, ryhmädynamiikka ja me ohjaajina saatoimme tunnelmaan ja tuokion sujuvuuteen vaikuttaa. Jokaisen ohjauskertamme sisällöt, työmenetelmät ja ajankohdat on taulukoitu (Liite 4).

Emme halunneet päätyä tilanteeseen, jossa orjallisesti seuraamme ennalta päätettyä ohjelmaa, jos toiminnan aloittamisen jälkeen näyttääkin siltä, että olemme esimerkiksi arvioineet ryhmän tarpeet tai lasten kehitystason väärin. Tästä syystä jokaiselle ohjauskerralle oli varalle tehtyjä suunnitelmia ja variaatioita toiminnasta siltä varalta, ettei alkuperäinen suunnitelmamme toimitakaan. Yhtälailla erityisesti lasten kanssa toimiessa koemme tärkeäksi ohjaajien kyvyn joustaa. Jos jokin suunniteltu ohjelma muuttuikin asiakkaiden toimesta tuokion aikana toisenlaiseksi kuin alun perin tarkoitimme, mutta kuitenkin niin, että se palveli ryhmän tavoitteita, emme halunneet puuttua tällaiseen. Tärkeintä meille oli, että ryhmä toimii ja asiakkaat nauttivat, ei se, miten asiat oli paperille ennalta suunniteltu. Tämä osaltaan liittyi tavoitteeseemme ohjaajuutemme kehittymisestä.

Pyrkimyksemme oli toteuttaa toimintaa, joka vaatii aktiivisuutta sekä vanhemmilta että lapsilta. Uskoimme näin tukevamme vuorovaikutussuhdetta sekä kannustavamme siihen. Pyrkimyksemme oli, että toiminnassamme niin lapsi kuin vanhempi tulee nähdyksi, kuulluksi ja huomioduksi. Haasteeksi koimme sen, miten varmistamme toiminnansisällön avulla vanhempi- lapsiparien mielenkiinnon ylläpitämisen sekä kannustamme vanhempia aktiivisesti heittäytymään leikkiin lapsensa kanssa. Pyrimme sisällön suunnittelulla varmistamaan yhdessä tekemisen. Suunnittelimme sisällön ryhmätoimintana, jonka aikana koko ryhmä on vuorovaikutuksessa toisiinsa, mutta jokaisella kerralla halusimme erityisesti antaa sisällöllisesti aikaa ja vuorovaikutuksellista tekemistä lapselle ja vanhemmalle parina. Toiminnan onnistumisen kannalta koimme keskeiseksi, että olimme ohjaajina aidosti läsnä ja uskoimme toimintamme si-

sältöön. Meidän olettamuksemme oli, että ohjaajan motivoituneisuus heijastuu ryhmään ja toiminnan laatuun. Tästä syystä koimme ensiarvoisen tärkeäksi, että itse uskoimme käyttämiimme menetelmiin. Jokaisen ohjauskerran sisältö oli siis tarkoin suunniteltu.

Ohjaajina pyrimme olemaan aktiivisessa roolissa sekä osallistumaan toimintaan esimerkkiparina. Halusimme kiinnittää huomiota siihen, etteivät vanhemmat kokisi meitä niin sanotusti "tarkkailijoina", vaan osana ryhmää. Vanhemmuus on herkkä asia ja halusimme kunnioittaa sitä lähestymällä ryhmätoimintaa matalalla statuksella, vaikkakin ammattitaidolla sekä ollen tukena tarvittaessa. Kaiken toiminnan tarkoituksena oli kannustaa miltei huomaamatta lasta ja vanhempaa toimimaan yhdessä, sekä kuuntelemaan että kohtamaan toisensa. Toivoimme, että tuokioista jää niin lapselle kuin vanhemmalle hyvä mieli sekä konkreettisia vinkkejä vaikkapa kotona toteutettavaksi. Toiminnan sisältöä tuki teeman ja tilanteen mukaan musiikki, kuvataidemateriaalit, kuvakortit sekä erinäiset materiaalit. Kuvakorteilla halusimme tukea ja vahvistaa ohjaustamme sekä helpottaa lapsen osallistumista toimintaan. Kuvakortit vahvistavat lapsen kognitiivista kehitystä havainnollistamalla asiayhteyksiä.

Niin kuin opinnäytetyömme teoriaosuudessa osoitetaan, lapsen ja aikuisen välinen yhdessä iloitseminen ja puuhaaminen tukevat niin vanhempilapsisuhdetta, lapsen ja lapsen itsetunnonkehitystä sekä vanhemman jaksamista arjessa. Pyrimme siihen, että toiminta olisi valmiiksi suunnitellusta rungosta huolimatta lapsilähtöistä. Emme halua, että lapset kokevat itsensä pakotetuiksi mihinkään. Jokaisella tulee olla oikeus kieltäytyä tai toimia itselleen mieluisalla tavalla. Meille ohjaajina ja sosiaalialan tulevina ammattilaisina tämä oli tärkeä eettinen arvo, jota pyrimme toiminnassamme painottamaan. Esimerkiksi ohjaustuokioiden aikana halusimme viestittää vanhemmille sitä, ettei toiminnassamme keskiössä ole lopputulos vaan yhdessä tekeminen.

Koska alkuperäisistä suunnitelmista poiketen vanhempilapsiryhmämme olikin avoin, oli toiminnan suunnittelun haasteena se, miten saamme sisällöstä sellaista, että siihen voisi osallistua mahdollisimman eri-ikäisiä lapsia vanhempineen. Pyrimme suunnittelemaan jokaisen kerran niin, että tuokion sisältö olisi suunniteltu ensisijaisesti lapsille, jotka jo kävelevät ja puhuvat. Olimme lisäksi kaavailleet jokaiselle kerralle helpotettuja versioita siltä varalta, että toimintaan osallistuvat lapset olisivatkin nuorempia. Jokaiselle ohjauskerralle olimme suunnitelleet jonkin teeman, joka toimi ohjauskerran aiheena alusta loppuun. Teemoja olivat muun muassa eläimet, kehon osat sekä metsä.

Jokaisen ohjauskerran rakenne seurasi samaa kaavaa. Ensin istuimme aloitusrinkiin jossa esittelimme itsemme ja opinnäytetyömme tarkoituksen lyhyesti. Samalla painotimme jo, kuinka tärkeäksi koemme kirjallisen palautteen, jota vanhemmilta toiminnan päätteeksi keräisimme. Tämän jälkeen jokainen vanhempi esitteli itsensä ja lapsensa, mikäli lapsi itse ei nimeään halunnut tai osannut sanoa. Ohjaajina pysähdyimme jokaisen esiteltävän parin kohdalla ja

tervehdimme niin lasta kuin vanhempaa nimeltä. Tällä halusimme viestittää niin lapselle kuin vanhemmalle, että he molemmat ovat tärkeä osa toimintaa, ja että heidät molemmat on huomattu. Aikuinen ei ole paikalla ohjataksaan lasta, eikä lapsi seurataksaan aikuista. Tätä seurasi virittäytyminen päivän teemaan. Virittäytymiskeinot riippuvat siitä, mikä kunkin tuokion teema oli. Lisäksi pyrimme kokeilemaan hiukan toisistaan poikkeavia toimintoja. Virittäytymistä seurasi varsinainen toiminta. Toiminnan jälkeen oli lopetuksen aika, jonka tarkoituksena oli rauhoittaa tunnelma. Lopetuksen päätti loppurinki, jossa usein leikimme jonkin laululeikin tai lorun sekä kiitimme osallistumisesta kaikkia yksitellen. Tämän jälkeen annoimme neljän kysymyksen mittaisen kyselylomakkeen vanhempien täytettäväksi.

Iloksemme ohjaustuokioille osallistui niin äitejä kuin isejä. Ohjaukset avatessa olemme kuitenkin päätyneet ratkaisuun, jossa emme puhu äideistä, isistä, pojista tai tytöistä. Toki olisi mielenkiintoista tutkia vuorovaikutusta ja sen mahdollisia eroavaisuuksia äitien ja isien välillä, tai esimerkiksi äiti-poika, äiti-tytär, isä-poika ja isä-tytär parien välillä. Opinnäytetyömme aiheen, tavoitteiden ja näkökulman kannalta koimme kuitenkin sukupuolet toissijaisiksi. Tämän lisäksi kun emme mainitse osallistujien sukupuolia, varmistamme ohjauskerroille osallistuneiden vanhempi-lapsi parien tunnistamattomana pysymistä raportissamme. Olemme muutenkin valinneet ohjaustuokioiden avausten kirjoitustyyliksi sellaisen, jossa keskitymme enemmän yleiseen ilmapiiriin, tuokioiden sujuvuuteen ja itseemme ohjaajina yksittäisten asiakkaiden sijaan.

7.1 1. Ohjaukset: Vanhempi-lapsi liikuntaa

Ensimmäinen Vanhempi-lapsi tuokio pidettiin keskiviikkona 6.3.2013. Pipsa sairastui yllättäen niin, että ensimmäiselle toimintakerralle osallistuminen oli hänelle mahdotonta. Aiheena oli vanhempi-lapsi jumppa, joka soveltuikin hyvin yksinkin ohjattavaksi. Vanhempi-lapsi jumppaa halusimme tarjota ryhmälle sillä se tarjoaa mahdollisuuden liikunnan reippauden, monipuolisen materiaalien käytön sekä musiikin yhdistelyn. Uskoimme näiden elementtien innostavan niin lapsia kuin vanhempia yhteiseen touhuamiseen. Vanhempi-lapsi-jumpan kautta vuorovaikutuksellisuus on läsnä sekä ryhmän että vanhempi-lapsi parien kesken. Lisäksi liikunta on Lauran vahvuusosa-alue, joten ensimmäiseen kertaan liittyvä jännitys pysyi hyvin aisoissa tutun ja mielekkään asian kautta.

Tuokion alussa Laura esitteli itsensä sekä Niina-nallen, joka toimi Lauran lapsiparina. Laura kertoi myös opinnäytetyö-idean lyhyesti ja mainitsi tuokion teeman olevan liikunta. Alkupiirissä hän painotti, että jokaisen tulisi tehdä liikkeitä ja osallistua oman jaksamisensa rajoissa. Aluksi käytiin nimikierron, jonka aikana käytiin läpi myös lasten iät. Laura toivotti jokaisen tervetulleeksi. Ensimmäiseen tuokioon osallistui neljä vanhempi-lapsi paria. Vanhempi-lapsi jumppaan ja sen toteutukseen tuli ohjauksellisesta näkökulmasta haaste, kun tuokioon osallistuvissa löytyi myös raskaana olevia. Ohjauksen kannalta Laura muutti montaa suunniteltua

jumppa-liikettä ja harjoitusta, mutta ennalta suunniteltu sovellettavuus ja luovat ratkaisut tekivät tuokiosta sujuvan.

Virittäytymisessä laulettiin ja leikittiin Metrolla mummolaan -laululeikki (Perkiö & Huovi 2010: 20) yhdessä ringissä istuen siten, että lapset istuivat vanhempiensa sylissä kasvot ringiin päin. Tunnelma oli avoin ja reipas laulun aikana. Osa lapsista oli hieman levottomia. Tilanteissa, joissa lapsi ei malttanut pysyä vanhempiensa sylissä, pyrki Laura ohjaajana motivoimaan lasta vanhempiensa luo näyttämällä esimerkiksi Niina-nallellaan. Virittäytymisen kautta tuokio lähti reippaasti käyntiin ja leikki oli sopiva ryhmälle. Kaikki osallistuivat aktiivisesti. Laulussa oleva kohta, jossa painetaan lapsen nenää sekä napaa, innosti lapsia ja se vaikutti antavan positiivisen kokemuksen vuorovaikutukselle. Leikkimielisyys laulussa toi keveyttä ja huumoria aloitukseen. Yksi lapsi taputti laulun lopussa, jolloin Laura kiitti mukavaa elettä ja kannusti kaikkia taputtamaan aloituslaulun kunniaksi. Laura koki Niina-nallen käytön leikissä esimerkkinä motivoivan lapsia toimintaan.

Vanhempi-lapsi liikunnallinen toimintakerta sai vaikutuksia Lauran luovien metodeiden liikunnan opinnoista sekä Sport lehden (2/2012) artikkelista ”Beibit messiin”, jossa esiteltiin erilaisia liikkeitä vanhemman ja vauvan yhteiseen liikuntahetkeen. Liikkeissä huomioitiin turvallisuus, ergonomia, linjauksia esimerkiksi jaloissa sekä sitä, että vanhemmalla oli tukeva ote lapsestaan. Laura ohjasi vanhempia tekemään oman kunnan ja tuntemusten mukaan, sekä näytti vaihtoehtoisia liikkeitä niille, jotka niitä kaipasivat. Ergonomian sekä yksilöllisyyden huomioiminen liikunnan aikana oli tärkeä osa eettistä ohjaajuutta. Vanhempi-lapsi pareissa tehtiin erilaisia jumppaliikkeitä ja leikittiin muun muassa huivin avulla. Lapset näyttivät nauttivan tukion aikana nauraen ja kiljähdellen. Vanhempi-lapsiparit olivat kosketuksessa toisiinsa tiiviisti, jolloin kehokontakti tuli automaattisesti mukaan harjoituksiin. Ajatuksena oli myös, että lapsi ja vanhempi voivat hassutella eri jumppaliikkeiden aikana.

Kun olimme tehneet sarjan jumppaliikkeitä siirryimme tekemään pomppuharjoitusta tyynyjen päällä. Tässä vaiheessa tuokiota osa lapsista oli riehakkaita. Lapset saivat pomppia, juosta ja hyppiä tyynyn päällä. Taustalle Laura laittoi elokuvamusiikkia inspiroimaan liikkeiden rytmiä ja tuomaan erilaista sävyä tuokioon. Musiikki oli nopeatahtista ja näytti innostavan ja antavan rytmiä osalle lapsista. Jotkut lapset olivat hieman ihmeissään. Laura näytti esimerkkiä ja antoi vaihtoehtoja liikkumiselle ja kannusti osallistujia. Osa lapsista halusi maata tyynyllä, jolloin Laura antoi vaihtoehtoja lapsen jalkojen nostelulle, liikuttelulle ja kosketusharjoituksille. Tässä vaiheessa ohjaukselta Lauralle konkretisoitui se, että ryhmää täytyy todella lukea jatkuvasti, jotta ohjaaja kykenee tekemään suunnitelmia toiminnan sisältöön kyllin ripeästi turvatakseen tuokion sujuvuuden. Ryhmän ideoiden ja lasten luontaisten tekemisien kautta voidaan löytää ryhmälle sopivia harjoituksia ja antaa positiivista palautetta ryhmästä tulleille ideoille. Uskomme tämän edistävän niin lasten kuin vanhempien viihtyvyyttä ryhmässä ja lisäävän kykyä heittäytyä mukaan toimintaan.

Loppurentoutukseen parit saivat valita mieleisen asennon joko patjalla tai tyynyä käyttäen. Osa lapsista vaikutti väsyneiltä tässä vaiheessa. Laura laittoi rauhoittavan pianomusiikkikapaleen soimaan ja valot pois päältä. Osalle lapsista näytti tuottavan vaikeuksia rauhoittua, mutta toisilla se sujui luontevasti. Nallen kanssa näytetty esimerkki rauhoitti selvästi osaa lapsista, kun he olivat levottoman oloisia. Lopulta kaikki rauhoittuivat. Rentoutuksen kesto oli noin 2 minuuttia. Rentoutuksen ajan Laura näytti esimerkkejä huivin käytöstä koko kehon siirtämiseen Niina-nallea apuna käyttäen.

Loppulauluna laulettiin ja leikittiin ”Pikkuiset kultakalat” -laulu, joka oli kaikille vanhemmille ryhmässä tuttu. Kaikki lapset eivät halunneet istua vanhemman syliin. Laura yritti motivoida esimerkin avulla, mutta ohjaajana hän koki tilanteen haastavana, eikä halunnut kiinnittää asiaan liikaa huomiota. Tarkoitus toki oli olla yhdessä vanhemman kanssa ja toteuttaa laulu-leikkiä kontaktissa, muttei lapsien painostaminen toimintaan tai puuttuminen vanhemman ja lapsen väliseen dynamiikkaan ole mielestämme aiheellista tämän kaltaisissa tilanteissa. Sen lisäksi, että tilanteisiin liiaksi puuttumalla saatetaan viestittää lapselle, että tämä on vääränlainen kyseisessä tilanteessa, saattaa vanhempi kokea tilanteeseen puuttumisen loukkaavana tai arvostelevana. Laulu sujui ryhmässä reippaasti. Siitä laulettiin kolme eri versiota: perinteinen versio, pienen pienet kalat kuiskutellen ja valtavat kalat suureleisesti. Eleiden ja äänenpainojen vaihtelu näytti lisäävän lasten keskittymistä. Lopuksi Laura kiitti kaikkia osallistumisesta ja jakoi kyselylomakkeet.

Toiminnan sisältö tuntui tukevan hyvin lasten ja vanhempien välistä kontaktia ja vuorovaikutusta. Aloituskerran teema onnistui luomaan reippaan ilmapiirin ja sen eri vaiheet toivat erilaisia kokemuksia osallistujille. Hyvinvoinnin tukeminen liikunnan tuomien elämysten ja terveysvaikutusten kautta toi oman lisäarvon. Yksinohjattuna vanhempi-lapsi jumppa toteutui hyvin pienessä tilassa, sillä kaksin ohjatessa tila olisi saattanut olla liian ahdas.

Ennalta tiesimme, että avoimessa ryhmässä lapset voivat olla hyvin eri-ikäisiä ja tämä luo aina oman haasteensa toiminnan sisällön suunnittelulle ja suunnitelman toteutukselle. Pipsan sairastuttua Laura joutui kohtaamaan uudenlaisen haasteen, johon emme olleet keskusteluisia ennalta keskittyneet. Laura koki, että yksin ohjatessa on haastavampaa tarjota ryhmälle apua tai vaikkapa havainnoida, kun keskittyminen on pääsääntöisesti itse ohjaamisessa ja esimerkin näyttämisessä. Havainnointi sujui kuitenkin tekemisen lomassa luontevasti. Hän jäi myös pohtimaan tuokion jälkeen, millaisin keinoin vanhempia voisi tukea toiminnassa ilman, että he saattaisivat kokea tämän liian tungettelevana. Ensimmäisen toimintatuokion aikana vahvistui käsitys siitä, että asiakkaiden oman tilan kunnioitus sekä ilmapiirin yleinen rentous ovat tärkeitä asioita tuokion sujuvuuden takaamiseksi. Kun parina keskustelimme Lauran kokemuksista ensimmäisellä ohjauskerralla, paneuduimme siihen, millä keinoilla voimme ohjaajina edistää vanhempien sekä lasten viihtyvyyttä. Keskustelussamme nousi keskeiseksi se, että pyrimme viestittämään tulevilla ohjauskerroilla sanallisesti, ettei toiminta ole kilpailua siitä,

kuka pareista on esimerkiksi tehokkain, ja ettemme odota jotain tiettyä lopputulosta toiminnalta.

Haasteeksi osoittautui myös lapsien tarve liikkua ja olla aktiivinen, jolloin keskittyminen on heille vaikeaa. Toiminnan tulisi olla dynaamista ja kiinnostavaa myös kaikkein vilkkaimmille. Ensimmäisen kerran kokemusten perusteella vahvistui käsityksemme siitä, että vanhempia tulee joka kerralla kiittää siitä, että he ovat tulleet lapsensa kanssa toimimaan yhdessä sekä, että me ohjaajina arvostamme sitä. Arvostus tuo positiivisen lähtökohdan toiminnalle ja siihen osallistumiselle. Ohjaajina voimme positiivisen palautteen kautta lisätä myös luottamusta.

Tuokion kesto oli noin kolmekymmentä minuuttia, mikä vaikutti ryhmälle juuri sopivalta. Alkuperäinen suunnitelma oli lähempänä neljäkymmentä minuuttia, mutta asiakaslähtöisessä toiminnassa tuokion kesto on hyvä sovittaa tilanteen ja jaksamisen mukaan ryhmälle sopivaksi. Päätimme, ettemme tulevilla ohjauksella pyri tiettyyn ajalliseen keston, vaan menemme ryhmän ehdoilla kelloon katsomatta.

7.2 2. Ohjaukerta: Musiikkileikkejä

Toinen ohjaukerta tapahtui keskiviikkona 13.3.2013. Aiheeksi olimme valinneet eläinaiheiset musiikkileikit. Valikoimme tuokion aikana leikittävät laululeikit niin, että ne kannustaisivat vanhempaa ja lasta koskettamaan toisiaan sekä toimimaan yhdessä tasavertaisena parina, kuten esimerkiksi useimmissa käsikynän leikeissä on tarkoitus. Tavoitteenamme oli, että jokainen vanhempi rentoutuisi ja heittäytyisi yhteiseen leikkiin musiikin innoittamana ja nauttisi lapsensa kanssa leikkimisestä. Valitsimme musiikin teemaksi myös siksi, että uskomme musiikin helpottavan hetkeen heittäytymistä.

Yksi vanhempi osallistui tuokioon pienen vauvan ja kolmevuotiaan lapsen kanssa. Keskustelimme hänen kanssaan kahden lapsen kanssa osallistumisesta ja muistutimme, että toimintatuokio saattaa olla aktiivinen ja kahden lapsen kanssa osallistuminen saattaisi olla haastavaa. Hän oli silti halukas osallistumaan. Yksi vanhempi kävi tuokion alkuvaiheessa nukuttamassa vauvaa, jonka aikana hänen kolmevuotias lapsensa tuli toisen kolmevuotiaan innoittamana tuokion aloitukseen mukaan vanhemman liittyessä myöhemmin tuokioon. Kyseisissä tilanteissa huomasimme taas avoimen ryhmän haastavuuden. Tilanteet muuttuvat ja elävät nopeasti. Olimme suunnitelleet toimintaa vanhempi-lapsi pareille, muttemme myöskään kokeneet perustelluksi kieltää vanhempaa osallistumasta kahden lapsen kanssa, kun emme olleet sitä toimintaa mainostaessa painottaneet. Lisäksi koimme positiiviseksi innon osallistua ryhmän toimintaan. Avoimen päiväkodin henkeen mielestämme kuuluu asiakaslähtöisyys, emmekä siksi halunneet estää innokkaita osallistumasta. Ryhmään osallistui kaiken kaikkiaan neljä vanhempaa.

Alkupiirissä koimme ensisijaisen tärkeäksi kiinnittää huomiota siihen, miten me ohjaajina itsemme ja toimintamme esittelimme. Keskusteltuamme ensimmäisen kerran aikana ilmenneistä haasteista halusimme keskittyä alkuvaikeuteen, jolla voi kokemuksemme mukaan olla ryhmän toimimisen kannalta arvaamattoman suuri merkitys. Pidimme tärkeänä, että käytöstämme näkyy motivoituneisuutemme ohjaukseen, sekä iloinen asenne. Tämän lisäksi ohjaajien esittelyn tulee olla lyhyt ja selkeä, sillä taapero-ikäiset lapset harvoin jaksavat keskittyä kuuntelemaan ohjaajien pitkiä tarinoita itsestään. Esittelimme itsemme ja esimerkinukkeina mukana olleet ”Niina-nallen” ja ”Sulo-apinan”, sekä opinnäytetyömme perusidean lyhyesti. Kerroimme opiskelevamme Tikkurilan Laureassa sosionomeiksi ja opinnäytetyömme aiheemme olevan vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen vahvistamisen toiminnallisessa vanhempi-lapsi ryhmässä. Tämän jälkeen kävimme nimi kierroksen jossa jokainen vanhempi esitteli itsensä ja lapsensa ja me ohjaajina tervehdimme jokaista vanhempi-lapsi paria nimellä. Kiinnitimme tämän ohjauksen aloitukseen erityistä huomiota tämän ollessa Pipsan ensimmäinen ohjauksetti, sekä ensimmäinen ohjauksetti parina. Näin koimme varmistavamme yhteiset toimintatavat ja tavoitteet sekä aloituksen sujuvuuden myös tulevilla toimintakerroilla.

Tunnelma alkuringin aikana oli mielestämme harmiksemme hieman rauhaton. Vanhempia liukui huoneeseen hiukan eri tahtia. Jouduimme siis arvuuttelemaan sitä, vieläkö joku tulee vai ei, aiheuttaen hieman vaivaantuneen hetken. Lisäksi jo tilaan tullee pienille lapsille tuntui hankalalta vain odotella. Koimme kuitenkin pysyvämme hyvin rauhallisina ja positiivisina niin, että tunnelma tuntui iloiselta.

Esittelykierroksen jälkeen oli virittäytymisen vuoro. Tällä ohjauksella virittäytymisenä toimi laululeikki ”Pikku koira laulaa” (Perkiö & Huovi 2010: 14). Leikissä istuimme ringissä, lapset vanhempien sylissä. Laulun mukana tehtiin sanojen mukana liikkeitä, joita näytimme esimerkkiparina nuket sylissämme. Valitsimme tämän alkuvirittäytymiseksi, sillä niin laulu kuin leikki ovat yksinkertaisia. Näin ollen osallistuminen on helppoa. Lisäksi kyseinen laululeikki onnistuu niin nuorempien kuin hiukan vanhempienkin lasten kanssa.

Olimme päättäneet käyttää tällä ohjauksella jokaista toimintaa ennen tunnelmaan virittäviä kuvakortteja. Uskoimme niiden virittävän laulujen tunnelmaan ja havainnollistamaan lapsille, mistä eläimestä laulussa oli kyse. Halusimme käyttää kuvia lauluihin valmistavana ominaisuutena, sillä sanojen vahvistaminen kuvalla kehittää lapsen puheen kehitystä ja asioiden ymmärrystä ja yhdistämistä. Alle kolmevuotiaiden on vaikea säilyttää mielensisäisiä kuvia tai leikkiä mielikuvitusleikkejä, tästä syystä halusimme kokeilla kuvien käyttöä toiminnassamme. Näytimme siis ennen laululeikin alkua kuvaa koirasta ja kyselimme ryhmältä mikä tämä eläin on ja miten se äänitelee.

Laulussa kävimme läpi pikkukoiran ja isomman koiran, missä on voimakkaammat ja suuremmat liikkeet ja äänet. Lauloimme laulun myös kissaversiolla, mitä ennen kävimme läpi myös

kissan kuvan ja ääntelyn. Koimme kuvat niin virittäytymisessä kuin koko ohjauksen ajan erittäin toimiviksi. Kuvien näyttäminen innosti lapsia sekä näytti lisäävän heidän keskittymistään yhteiseen tuokioon. Annoimme lapsille aikaa löytää vanhempiensa kanssa eläimen nimen ja äänen. Vanhemmat käyttivät tilannetta mukavasti pohtien yhdessä lastensa kanssa ratkaisua kysymykseen. Koimme tämän luovan hyvää vuorovaikutuspohjaa koko tuokiolle. Koiralle ja kissalle löytyi myös erilaisia nimityksiä kuten, hauva ja kisu. Laululeikki osoittautui sopivan yksinkertaiseksi, siihen oli helppo yhtyä mukaan. Iloksimme myös vauva-vanhempi pari pystyi osallistumaan tähän laululeikkiin täyspainoisesti.

Varsinaiseksi toiminnaksi olimme suunnitelleet musiikkileikit ”Pikkulokki” ja ”Hauki ui” (Kivellä-Taskinen 2008: 116-117). Aloitimme Lokki-laululla. Ensin näytimme kuvan lokista ja kävimme pienen keskustelun samaan tapaan kuin kissasta ja koirasta aiemmassa laulussa. Tämän jälkeen kokeilimme käsillämme kuinka lokki liikuttaa siipiään lentäessään. Itse leikin leikimme CD:n tahtiin. Pikkulokki-leikissä ensin yksi pari kävelee ringin keskellä liikutellen käsiään kuin lintu siipiään. Kun laulussa tulee kohta ”sinut tahtoo mukaansa”, hakee pari mukaan keskelle rinkiä toisen parin. Tätä jatketaan kunnes kaikki ovat ringin keskellä ”lentämässä”. Ensimmäisen kierroksen jälkeen kysyimme haluaisiko joku pareista olla toisella kierroksella ensimmäinen lokkipari keskellä, jolloin pienin osallistujavauva taputti käsiään innoissaan. Hänen vanhempansa lähti keskelle ”lentelemään” ja leikimme laulun uudestaan.

Tämän jälkeen esittelimme kuvakortin hauesta ja pohdimme missä hauki elää ja mitä se siellä tekee. Sitten aloitimme ”Hauki ui”-leikin, jossa kuljimme vanhempi-lapsi pareista muodostetussa jonossa, jossa jonon ensimmäinen pari esittää pulikoivaa kalaa ja muut seuraavat heidän esimerkkiään. Vuoron päättyessä kaikki vanhemmat nostivat lapsensa ilmaan, jonka jälkeen ensimmäinen pari siirtyy viimeiseksi ja jonossa seuraavana ollut pari toimii esimerkkinä.

Molemmat leikit olivat sopivan yksinkertaisia ja leikin kulku näytti olevan aikuisille helppo oppia. Molemmissa leikeissä lapsi ja tämän vanhempi pääsivät toimimaan kahdestaan tiiminä ja olivat enemmän tai vähemmän fyysisessä kosketuksessa toisiinsa. Lisäksi pienempien lasten kanssa leikkiä pystyi leikkimään niin, että vanhempi kantoi lasta sylissään. Ilmapiiri näissä kahdessa leikissä oli positiivinen ja rento. Osa pareista oli vapautuneempia ja enemmän vuorovaikutuksessa toisiinsa ja ryhmään, ja osa osallistui hieman pidättyvämmiin ja rauhallisemmin. Yleisesti olimme jopa hieman yllättyneitä miten mukavasti vanhemmat heittäytyivät leikkimään lokkia tai kalaa. Ohjaajina yritimme rohkaista ja motivoida ottamalla hienovaraisesti kontaktia. Havainnoinnin kannalta mietimme, että erilaiset luonteenpiirteet ja persoonallisuudet voivat johtaa harhaan toiminnasta nauttimisen ja osallistumisintensiteetin kannalta, sillä hyvin ujo tai ulospäin suuntautunut lapsi tai vanhempi näyttää viestittävän eri asioita vaikka nauttisikin aivan yhtä paljon. Leikki toimi hyvin eri-ikäisillä lapsilla ja moni vanhempi-lapsi pari vaikutti nauttivan leikistä. Ohjaajina halusimme luoda rentoa ilmapiiriä omalla

asenteella, osallistumisella ja heittäytymisellä. Tästä syystä olimme molemmissa leikeissä aktiivisesti mukana. Molemmissa leikeissä kuului myös ajoittain lasten riemunkiljahduksia, mitä oli ilo kuunnella. Koimme toiminnan onnistuneeksi.

Rauhoittumisena tällä toimintakerralla toimi Psykomotoriikan rauhoittumisleikki ”kuuma peitto”. Siinä lapsi makaa silmät suljettuina ja hänen koko vartalo peitellään varovasti lasinalustoilla. Lopuksi lapsi itse päättää hyppääkö vauhdilla ravistellen ylös vai nouseeko rauhassa. (Zimmer, R. 2011: 247). Metodia käytetään psykomotoriikassa lapsiryhmissä, mutta muokkasimme sen vanhempi-lapsi pareille sopivaksi. Lasinalustojen sijaan päätimme käyttää Helsingin Sanomien sivuja. Koimme tämän ekologiseksi vaihtoehdoksi, kun emme ostaneet tähän tarkoitukseen mitään uutta. Muokkasimme rentoutusta vielä niin, että kehitimme taustalle tarinan siilistä joka menee talviunille ja nousee kevään tullen lehtien alta esiin. Pohjustimme rauhoittumisen näyttämällä siilistä kuvaa.

Tässäkin toiminnassa olimme mukana esimerkkiparina. Laura makasi patjalla Pipsan kertoessa talviunilla olevasta siilistä, joka on hautautunut lehtien alle, samalla peitellen Lauraa sanomalehden sivuilla. Rauhoittuminen ei onnistunut toivomallamme tavalla. Suurin osa lapsista ei malttanut maata rauhassa, eivätkä he selvästi sisäistäneet ajatusta itsestään talviunille käyvästä siilinä. Tämä meidän olisi pitänyt tajuta jo suunnitteluvaiheessa, kun ottaa huomioon lasten iän ja sekä kehitysvaiheen, joka ei vielä tue mielikuvitusleikkejä. Sen sijaan ryhmän kaksi kolmevuotiasta näyttivät nauttivan lehtien alle siilinä piiloutumisesta. Uskomme tämän menetelmän toimivan loistavasti yli kolmevuotiaiden lasten kanssa joko vanhempi-lapsi ryhmässä tai päiväkodin lapsiryhmässä. Lisäksi uskomme että osa rauhattomuudesta johtui siitä, että olimme touhunneet jo niin paljon muutakin, ja pienet lapset alkoivat varmasti olla väsymyksestä levottomia. Moni vanhempi mainitsikin, että tuokiosta lähdetäisiin suoraan kotiin ja päiväunille. Lopetukseksi lauloimme alun ”Pikku koira” - laulusta siiliversion loppuringissä. Loppulauluun osallistuivat kaikki vanhempi-lapsi parit. Laulu tuntui olevan heille jo tuttu, sillä se toisti samaa kaavaa kuin alussa laulettu. Kiitimme osallistujia ja kerroimme arvostamme heidän osallistumistaan ryhmään lapsensa kanssa. Lopuksi jaoimme kyselylomakkeet.

Toisen toimintakerran jälkeen pohdimme, miten toimisimme tilanteessa, jossa halukkaita osallistujia olisi enemmän, kuin mitä tilaan mahtuu. Tähän liittyy eettinen kysymys siitä, millä perusteilla valitsemme ja rajaamme osallistujat kultakin toimintakerralta. Kysymys siitä, voiko kahden lapsen kanssa tulla ryhmään nousi myös pohdintaamme. Haluamme toiminnalla tukea lapsen ja vanhemman vuorovaikutusta, mutta kahden lapsen kanssa osallistumisessa huomio vanhemman puolelta menee kuitenkin kahteen lapseen jakautuen, mikä ei täysin tue toimintamme tavoitetta. Toisaalta kokemuksemme tältä toimintakerralta osoitti, että isommalle lapselle voi olla mukavaa olla mukana toiminnassa muutenkin, vaikka vanhempi keskittyisi pääsääntöisesti nuorempaan sisarukseen. Toisin sanoen, vanhemman osallistuminen useamman lapsen kanssa ei haitannut toimintaamme, muttemme usko kaikkien tavoitteiden to-

teutuneen edellä mainitussa tilanteessa. Koemme kuitenkin, että kaikki lasten kanssa yhdessä vietetty aika lisää positiivista vuorovaikutussuhdetta, vaikkei kontakti olisikaan ilmeinen.

Tälläkin ohjaukerralla tilan antamat haasteet olivat läsnä. Varsinkin lokki ja hauki -leikeissä tila tuntui ahtaalta, kun varsinaisen jonon sijaan päädyimme pyörimään piirissä. Tämä vahvisti ennakkokäsitystämme siitä, että tilaan mahtuu maksimissaan neljästä viiteen vanhempi lapsi paria. Tilan ahtaus yksinkertaisesti rajaa toimintaa niin, ettei siinä voi järjestää vapaata liikkumista sisältävää toimintaa. Pienen tilan lämpötila oli hieman epämiellyttävä tuokion loppupuolella, eikä sitä voinut helpottaa tuuletusikkunan puuttuessa tilasta. Koko ryhmä poistui tilasta enemmän tai vähemmän hikisenä.

7.3 3. Ohjaukerta: Oma keho

Kolmas ohjaukerta oli 20.3.2013. Ohjaukerran teemana oli keskittyä kehoon ja sen osiin. Toiminnan tarkoituksena oli käyttää kehon osia kannustimena lapsen kielellisen kehityksen tukemiseen, lapsen ja vanhemman fyysisen läheisyyden lisäämiseen sekä vanhemman heittäytymiseen leikkiin lapsensa kanssa. Nämä ovat lähtökohtia, jotka ovat vahvasti läsnä käsikynässä ja theraplayssa.

Kolmannella kerralla osallistujamäärä oli kolme vanhempi-lapsi paria. Lapset olivat tällä kertaa keskenään hyvin saman ikäisiä, noin parivuotiaita. Alkupiirin kulku noudatti aiempien kertojen kaavaa. Istuimme rinkiin, esittelimme itsemme ja pehmoeläimemme, jonka jälkeen kävimme läpi tuokioon osallistuvat lapset vanhempineen. Tämän ohjaukerran tunnelma oli riehakas jo alkuringissä. Lapsilla tuntui olevan paljon ylimääräistä energiaa, eivätkä he meinanneet malttaa istuutua yhteiseen rinkiimme. Kannustimme iloisesti jokaista lasta näyttämään meille mistä oma vanhempi löytyy ja istumaan tämän syliin. Tämä toimi ja saimme tuokion aluille.

Virittäytymisenä käytimme tällä kertaa ”pää, olkapää, peppu”- laulua. Ensin kävimme ryhmänä läpi laulussa esiintyvät ruumiinosat, jonka jälkeen asetuimme seisomaan rinkiin niin, että lapset olivat vanhempiansa kanssa kasvoitusten. Pyrimme tällä vahvistamaan lapsen ja vanhemman tunnetta siitä, että laulussa toimitaan tiiminä. Huomasimme kuitenkin pian, että lapset olisivat halunneet keskittyä meihin ohjaajiin ja siihen, mitä me teemme. Jälkiviisaana pohdimmekin sitä, että virittäytymisessä voi olla hyvä toimia nimenomaan ryhmänä niin, että kaikki näkevät toisensa. Tämän jälkeen voi toiminnassa siirtyä toimimaan tiiviimmin pareissa. Olimme suunnitelleet, että laulaisimme leikin ensin kohtuullisen hitaasti ja sitten asteittain hiukan nopeuttaisimme tempoa. Olemme huomanneet niin opinnäytetyön toiminnassa kuin työelämässä, että lapset usein kokevat viihdyttäväksi kun samasta laulusta tehdään erilaisia variaatioita. Huomasimme kuitenkin hyvin pian, että tällä kertaa ei lasten keskittyminen riittänyt tähän leikkiin ja lopetimme sen laulamisen yhden kierroksen jälkeen.

Virittäytymisen jälkeen aloitimme varsinaisen toiminnan. Leikimme Käsikynkkä-metodin ”Kosketan sinua”-leikistä tekemääme omaa versiota. Varsinaisessa leikissä vanhempi-lapsi parilla on kuvapuoli alaspäin käännettyjä kortteja, joiden kuvat esittävät ruumiinosia, kuten poskea, kättä, nenää ja niin edespäin. Vanhempi ja lapsi istuvat lähekkäin ja lapsi kääntää kortin yksi kerrallaan niin, että kuva näkyy. Vanhempi ja lapsi yhdessä nimeävät kehon osan, jonka jälkeen he painavat kyseiset kehon osat toisiinsa. (Pesonen 1996: 38). Leikissä opetellaan nimeämään ruumiinosia tai kerrataan opittuja, sekä leikitään vanhemman kanssa. Koimme toimintaa suunnitellessa leikin tarpeitamme vastaavaksi, sillä siinä on vanhemman mahdoton jäädä sivusta katsojaksi. Leikki kannustaa positiiviseen fyysiseen kosketukseen. Koimme kuitenkin suunnitteluvaiheessa mahdolliseksi sudenkuopaksi puhtaasti parina työskentelyn. Tämä epäilyksistä varmistui ensimmäisten ohjauskertojen aikana. Pienten lasten voi olla hyvin vaikea keskittyä vanhempaansa meluisassa ryhmässä. Heitä kiinnostaa kovasti esimerkiksi mitä muut lapset tekevät. Erityisesti koska toiminnalle osoitettu tila on Pakkalassa pieni, siinä on mahdotonta istua hiukan kauemmas muista ryhmän jäsenistä. Jotta leikki onnistuisi, se tarvitsisi myös vanhemman heittäytymistä ja paneutumista asiaan siinäkin tapauksessa, että lapsi kiinnostuu enemmän ympäristöstään. Tästä syystä koimme tarpeelliseksi muokata leikkiä hiukan. Koimme, että ensisijaista on se, että vanhemmalle ja lapselle tehdään mahdollisimman helppoksi leikkiin osallistuminen.

Päädyimme tekemään yhdet isot kehonosakortit. Internetistä tulostamissamme isoissa A4-kokoisissa korteissa oli kuvina korva, nenä, vatsa, käsi, jalka ja selkä. Istuimme ringiin ja aloimme käydä kehonosia läpi. Kortti kerrallaan ensin ryhmässä nimesimme kehonosan. Tämän jälkeen pyysimme vanhempi-lapsi pareja etsimään toisistaan tätä osaa. Kun jokainen kehonosa oli nimetty ja käyty läpi, leikimme leikkiä niin, että nostelimme kortteja esille ja vanhemman ja lapsen tuli yhdistää kuvassa oleva kehonosa toisiinsa. Vanhempi-lapsi-parit keskittyivät paikoitellen hienosti löytämään kehonosat ja tuomaan ne yhteen. Toimimme ohjaajina jatkuvasti esimerkkiparina sekä pyrimme elävöittämään tehtävää kummastellen korttien kuvia ja pohtien ääneen sitä, mikähän kumma kuvassa mahtoi olla ja miten kyseisen osan yhdistäminen vanhempaan oikein onnistuisikaan. Osa vanhemmista motivoi hienosti lasta löytämään kuvan osoittaman kehonosan. Sivusta katsoen oli nähtävissä kauniita kohtaamisia ja onnistumisen kokemuksia vanhempi-lapsi pareilla, kun he toivat kehonosiaan yhteen. Erityisesti vanhemmat näyttivät nauttivan onnistuneista nenien ja korvien kohtaamisista. Harjoitus onnistui sikäli hienosti, että se haastoi lasta keskittymään hetkeen, havainnoimaan kuvaa ja yhdistämään kuva omaan ja vanhemman kehoon ja vielä liittämään kehonosat yhteen. Ohjaajina koimme mainitut pienet onnistumisen hetket erittäin tärkeiksi.

Tämän ohjauskerran rauhoittumisena päätimme käyttää piirtämistä. Laitoimme soimaan rauhallista taustamusiikkia ja ohjasimme lapset makaamaan suurelle paperille selälleen. Toi-

mimme itse myös esimerkkiparina niin, että Pipsa makasi selällään paperilla ja Laura piirsi. Ohjasimme vanhempia piirtämään paperille lasten vartalon ääriviivat lapsen maatessa suuren paperin päällä. Annoimme myös vaihtoehdoksi piirtää esimerkiksi vain lapsen käden tai jalan, jos selällään makaaminen tuntui epämiellyttävältä tilanteessa. Laura pyrki ohjatesaan kannustamaan vanhempia piirtämään hitaasti ja rauhallisesti keskittyen esimerkiksi sormien väleihin. Pyrimme luomaan rauhallisen rentouttavan hetken, jossa lapsi levähtää ja vanhempi on vieressä samalla lapsen ääriviivoja hahmotellen. Vain osa lapsista rauhoittui makaamaan paperille niin, että ääriviivojen piirtäminen onnistui. Niinpä loput piirsivät paperille vapaasti vanhempiensa kanssa musiikin soidessa. Pyrimme ohjaajina viestittämään, että tämä oli aivan yhtä hyvä vaihtoehto. Vaikka toiminta ei onnistunut niin, kuin olimme sen suunnitelleet, tuli hetkestä yllättävän rauhallinen. Lapset paneutuivat vanhempiensa kanssa piirtämiseen. Tätä oli ilo katsella.

Kun vartalon ääriviivat oli piirretty niillä, jotka koko kehoa piirsivät, pyysimme vanhempia kirjoittamaan lapsistaan kaksi mukavaa asiaa ääriviivojen sisälle tai kuvaan, jonka he olivat yhdessä piirtäneet. Tässä vaiheessa Laura opasti ääneen kertoen, mitä hän kirjoittaa Pipsasta. Tällä tavalla pyrimme helpottamaan kirjoittamisen sisällön keksimistä. Tämän jälkeen piirtäjät esittelivät piirroksensa ringissä kertoen samalla mitä olivat lapsestaan kirjoittaneet. Koimme ringin, jossa vanhemmat lukivat ääneen kirjoituksiaan lapsistaan erittäin onnistuneeksi. Niin vanhemmat kuin lapset olivat hymyileviä, ja jokainen lapsi syventyi kuuntelemaan, mitä hänen vanhempansa oli hänestä kirjoittanut. Kehotimme vanhempia ottamaan yhdessä tehdyt teokset mukaan kotiin ja näyttämään niitä myös muille perheenjäsenille tai sukulaisille.

Uskoimme suunnitteluvaiheessa, että nämä vartalokuvat teksteineen tekevät lapsen näkyväksi ja hän saa kuulla, kun oma vanhempi kertoo hänestä. Idea tähän syntyi lapsen itsetunnon vahvistamisesta positiivisen palautteen kautta. Pyrimme tekstien ääneen lukemisella kannustamaan vanhempia kehuaan lapsiaan ääneen. Lapset nauttivat silmin nähden tilanteesta. Itse uskomme tällaisilla hetkillä olevan vaikutusta lapsen itsetunnon kehitykseen ja mahdollisesti siihen, miten usein vanhempi jatkossa ääneen kehuu lastaan. Vartalon ääriviivojen piirtäminen toi kosketuskontaktin lapsen ja vanhemman välille, mikä tukee lapsen oman kehon hahmotusta ja ohjaa lasta ja vanhempaa fyysiseen vuorovaikutukseen. Ääriviivojen sekä oman vartalon hahmon näkeminen auttaa lasta hahmottamaan kokoa, kehoa ja omaa minää. Se, etteivät kaikki parit piirtäneet kehon ääriviivoja ei tosin tehnyt toiminnasta yhtään vähemmän arvokasta. Toimintamme tavoitteiden kannalta oli upeaa nähdä vanhemmat ja lapset yhdessä piirtelemässä paperille.

Lopetuksena siirryimme rinkiin niin, että lapset makasivat selällään patjoilla. Kävimme läpi loruja, jossa mainitaan kehonosia ja ne mainitessa vanhempi koskettaa lapsesta näitä osia. Loru päättyy lauseeseen ”Sinuun äiti/isä rakastuu”, jolloin kutitettiin lapsen vatsaa. (Liite: 5)

Annoimme runon paperille tulostettuna vanhemmille mukaan kotiin vietäväksi. Toimimme itse esimerkkiparina pehmoleluinemme. Lopuksi kiitimme vielä kaikkia osallistumisesta ja jaoimme ja keräsimme takaisin palautelaput.

Niin kuin mainitsimme, tällä kertaa lapset olivat enemmän tai vähemmän riehakkaalla tuulella ja vanhemmilla näytti ajoittain olevan hankaluuksia säilyttää kontakti lapseensa. On tietenkin ymmärrettävää ja jopa todennäköistä, että keskenään hyvin samanikäiset taaperot innostuvat toisistaan. Ryhmänohjaukseen tämä toi haastetta. Jouduimme keskittymään siihen, miten ohjaajina pidämme toimintaa kiinnostavana, tempoa sopivan vauhdikkaana ja kuinka kannustamme lapsia keskittymään vanhempiinsa. Olimme aistivina ajoittain, että osaa vanhemmista turhautti lapsen haluttomuus keskittyä yhteiseen toimintaan parina. Jäimme tuokion jälkeen pohtimaan työtiiminä kuinka pystyisimme vielä paremmin viestittämään vanhemmille tuokioiden aikana, ettei ole väärää tai oikeaa tapaa osallistua toimintaan. Haluamme ohjaustilanteissa antaa tilaa erilaisille persoonille, pari-dynamiikoille, sekä vireystiloille. Emme myöskään missään tapauksessa halua edesauttaa käsitystä siitä, että toimintamme on kilpailu, jossa haetaan parasta suoritusta tai mutkattomimmin yhdessä toimivaa vanhempilapsi paria. Pelkomme on, että toiminta kääntyy itseään vastaan, jos vanhemmat aidon kohtaamisen sijaan kokisivat tarvetta esiintyä meille ohjaajille tai toisille vanhemmille.

Lasten riehakkuudesta johtuen melutaso nousi tällä ohjaukserällä muutamaan otteeseen melko kovaksi. Uskomme tämän vaikeuttavan niin lasten kuin vanhempien syventymistä toimintaan. Olemme silti sitä mieltä, että vaikka ohjaustilanteessa ei pystyittäisi täysin syventymään ja rauhoittumaan vuorovaikutukseen, ovat monet tuokioissa käytetyt menetelmät sellaisia, että vanhemmat voivat saada niistä ideoita kotona lapsensa kanssa puuhailuun. Vaikka vuorovaikutus olisi haastavaa vanhemmalle ja lapselle tuokion aikana, vuorovaikutuksellisella puuhastelulla saadaan varmasti jonkun verran heräteltyä ajatuksia ja tunteita vanhemman kohdalla suhteessa lapseensa, mikä on vuorovaikutuksen kannalta myös tärkeää.

Omaan ohjaajuuteemme olimme hyvin tyytyväisiä. Olimme koko tuokion ajan rauhallisia, iloisia ja kannustavia. Tilan ahtaus kuitenkin herätti meissä ajatuksen siitä, että paikoitellen kaksi ohjaaja pienessä ryhmässä saattaa olla liikaa ja tehdä joistakin tilanteista hieman epäselviä, vaikka ohjausvastuu olisikin selvä ja ennalta sovittu. Varsinkin levottomassa tilanteessa tuokion aikana kahden ohjaajan vaikutus saattaa olla ryhmälle hieman levottomuutta korostava. Toiminnan muuttaminen tilanteen mukaan voi olla myös haastavaa yhteisen ohjauksen kannalta, sillä keskinäinen sopiminen ja täysin uusien ideoiden toteuttaminen voi sekoittaa tilannetta entisestään. Olemme miettineet tuokioille erilaisia varasuunnitelmia ja keskustelleet leikkien ja harjoitusten kestoista ja toistoista, mutta muutoksen tekeminen ennalta arvaamattomassa tilanteessa ja ilmapiirissä on kuitenkin haastavaa.

Kun vertasimme kolmatta kertaa kahteen aikaisempaan, oli selkeimpänä erona se, että laululeikkiä oli paljon vähemmän. Laululeikki-toiminta piti aiemmillä kerroilla selkeästi hyvin yllä keskittynyttä ilmapiiriä ja lasten huomion kiinnittymistä toimintaan. Lasten tuntui olevan vaikeampaa säilyttää keskittymiskykyään kun musiikki ja yhdessä sen tahtiin liikkuminen puuttui. Koemme kuitenkin oman oppimisemme kannalta tärkeäksi kokeilla erilaisia toimintatapoja ja kerätä näin enemmän niin kokemuspohjaa kuin näkemystäkin vuorovaikutuksen tukemiseen toiminnallisesti sekä yleisesti ryhmän kanssa käytettäviin erilaisiin toimintatapoihin.

Kuva 1: Piirros kehon ääri viivoista

Kuva 2: Kehonosa kuvakorttien käyttöä

7.4 4. Ohjauskerta: Metsä-aiheista taidetyöskentelyä

Neljäs vanhempi-lapsi toimintakerta 27.3.2013 toteutettiin taidepainotteisena Lauran kohtaamistaiteen ohjaajakoulutuksen innoittamana. Taidepainotteisen ohjauskerran teemaksi valitsimme metsän. Koemme metsän rauhoittavana ja voimaannuttavana ympäristönä, jonne voi hakeutua sekä rauhoittamaan kaupunkielämän stressaamaa mieltä että tekemään erilaisia retkiä marjastuksesta hiihtoretkiin. Taidetyöskentelyämme inspiroi kohtaamistaide-metodin moniaistillisuus ja myös tästä syystä metsä sopi hyvin ohjaustuokion aiheeksi. Metsään liittyy paljon luonnonmateriaaleja, joita voi kosketella ja haistella, mutta joilla voi myös luoda taidetta. Lisäksi uskoimme kohtaamistaiteen ohjatun taiteen tekemisen soveltuvan hyvin vanhempi-lapsi pareille. Ohjaustuokiossamme käytimme myös elementtejä Vauvojen värikylypymetodista.

Saapuessamme avoimeen päiväkotiin henkilökunta kertoi meille, että viikko oli ollut Pakkalassa kovin hiljainen. Iloksemme huomasimme, että kaikki paikalle tulleet kolme vanhempi-lapsiparia halusivat osallistua ryhmäämme ja mainitsivat jopa tulleensa paikalle nimenomaan osallistuakseen toimintaamme. Tunnelma tuokion alussa oli motivoitunut ja innostunut. Esittelimme tuttuun tapaan itsemme ja opinnäytetyömme perusidean. Osallistujat kävimme läpi nimikiirroksella. Kerroimme tuokion taidetyöskentelyn olevan metsä-aiheinen. Kerroimme lyhyesti taidetyöskentelyn olevan inspiroitunut sekä kohtaamistaiteesta että materiaalirikkaasta vauvojen värikylpy-työpajasta. Teoriaa avasimme suppeasti, sillä lasten oli ennakkoolettamuksemme mukaisesti vaikea keskittyä kuuntelemaan tämän kaltaista informaatiota. Aktiiviseen toimintaan oli hyvä siirtyä ripeästi.

Virittäydymme tunnelmaan laulamalla yhdessä "Hiiri mittaa maailmaa"- laululeikin (Perkiö ym. 2010: 8) vanhempien ja lasten ollessa kontaktissa toisiinsa. Esittelimme laulun hiiren kuvan kautta lapsille. Aiempien ohjauskertojen kokemusten mukaan koimme virittämisen laululeikin kautta luonnollisena lämmittelytapana ja reippaana aloituksena, jossa voimme ohjaajina heittäytyä ja laittaa itsemme likoon, samalla herättäen lasten ja vanhempien mielenkiintoa tulevaan toimintaan. Laululeikkiin osallistuminen on monille entuudestaan tuttua ja siihen osallistumiseen ei ole kovin suurta kynnystä. Koemme, ettei laululeikki aseta vanhemmille heti alkuun suorituspainetta sen leikkimielisen ja yksinkertaisen toteutuksen ansiosta. Esimerkkiä näytimme ohjaajina pehmoleluillamme. Tällä kertaa kokeilimme laululeikin hyvin lyhyenä versiona, sillä halusimme päästä pian itse taidetyöskentelyyn.

Virittämisen jälkeen aloitimme taidetyöskentelyosion. Laitoimme taustalle soimaan linnunlaulua cd-soittimen kautta luomaan metsätunnelmaa ja syventämään moniaistillista kokemusta. Osa lapsista huomasi linnunlaulun heti, ja jäi ihmettelemään sitä, missä lintu laulaa. Olimme suojanneet lattian vahakankaalla. Ohjeistimme vanhempia kertomalla, että lapset voivat joko olla omissa vaatteissaan, pukea päälle jätösäkistä tehdyn essun tai riisuutua alushousuilleen. Vanhemmat valitsivat jälkimmäisen vaihtoehdon.

Ensimmäisenä jaoimme kaikille vanhemmille ja lapsille omat kävyt, joihin ohjasimme heitä tutustumaan tunto- ja hajuaistin avulla. Tämän jälkeen jaoimme ruskeaa maalia, jonka jälkeen taidetyöskentelyn ensimmäinen vaihe lähti liikkeelle kävyllä maalaamisella. Käpy kastettiin ruskeaan maaliin ja sillä maalattiin valkoisen paperin alareunaan metsän maaperää. Annoimme mielikuvan muurahaiskeosta, joka on metsässä ruskea ja maantasossa. Osa lapsista taputteli kävyllä keskittyneesti paperia, osa tahtoi ottaa omat sormet käyttöön. Kommentoimme toimintaa kannustaen lapsia tekemään työtään itselleen mieluisimmalla tavalla. Osa vanhemmista osallistui maalaamiseen aktiivisesti ja keskittyneesti, osa taas oli hiukan enemmän sivustaseuraajan roolissa. Kun niin sanottua maaperää oli muodostunut paperille mukavasti, ja kun lapset alkoivat näyttää merkkiä kyllästymisestä, keräsimme kävyt ja ruskean maalin pois.

Seuraavaksi jaoimme pareille pieniä tupsuja männyn ja kuusen oksista. Parit saivat tutustua oksiin ja tunnustella niiden muotoa, pintaa sekä nuuhkia niiden tuoksua. Tämän jälkeen jaoimme kaikille vihreää maalia ja maalasimme havuja vihreään maaliin kastaen metsän puustoa keskiosaan paperia. Puuston maalaamisen jälkeen keräsimme jälleen maalin ja oksat pois ja siirryimme kolmanteen vaiheeseen. Kolmannessa vaiheessa annoimme vanhempien ja lasten yhdessä ruiskuttaa suihkepullostsa sinertävää mustikkavettä paperin yläreunaan. Koska suihkepulloja oli vain yksi, tarkkailimme sitä, miten keskittyneitä osallistujat toimintaan olivat, ja kun lapsi alkoi osoittaa merkkejä kyllästymisestä tai vihreä maali alkoi vallata koko paperin, siirtyi toinen meistä pullon kanssa tarjoamaan mustikkavettä. Lapset keskittyivät silminnähdessä mustikkaveden suihkuttamiseen. Kun taivas oli suihkutettu, jaoimme lapsille ja aikuisille pieniä askartelusulkia, joita tunnusteltiin ja joilla siveltiin ihoa. Tämän jälkeen toinen ohjaajista jakoi keltaista maalia, josta sitten sulkia apuna käyttäen tehtiin aurinko.

Lopputuloksena osallistujilla oli paperilla metsämaisemia, jotka olimme taiteilleet hieman klassisesta maalaustekniikasta poiketen. Käpyjen, oksien ja sulkien aistiminen näytti kiinnostavan ja innostavan sekä lapsia että aikuisia. Parit saivat taidetyöskentelyn lomassa ikään kuin leikitellä erilaisilla tuntoaistimuksilla materiaalien kanssa. Jaoimme kaikkia materiaaleja jokaiselle lapselle ja vanhemmalle erikseen, pyrkien tällä innostamaan vanhempia aktiivisesti osallistumaan maalaamiseen lapsen kanssa. Vanhemmat saivat kuitenkin itse valita miten työskentelivät lapsensa kanssa taiteen parissa. Osa vanhemmista jättäytyi hiukan toiminnan ulkopuolelle ja osa oli tiiviimmin lapsen kanssa maalaamassa ja havainnoimassa yhteistä metsämaisemaa. Vuorovaikutuksellisuus oli edellisiin kertoihin verrattuna vähemmän ”pakotettua” ja ohjattua, sillä työskentely ei raamittanut tarkkaan pariin vuorovaikutusta, kuten esimerkiksi ohjatuissa laululeikeissä.

Ohjaajina koimme, että meidän oli hyvä antaa tilaa ja aikaa ihmettelylle, kokeilemiselle ja yhteiselle taiteen tekemiselle, jotka ovat niin kohtaamistaiteen kuin vauvojen värikylypytyöpaikan keskeisiä lähtökohtia. Haasteena oli olla tilanteen tasalla siinä, missä tahdissa etenemme. Tässä haasteessa kuitenkin onnistuimme hyvin ja taidetyöskentely eteni sujuvasti parit yksilöllisesti huomioiden. Pääsääntöinen vastuunjakomme ohjausparina oli sellainen, että Laura ohjasi toimintaa samalla esimerkkiä näyttäen maalaten omaa metsämaisemaansa, ja Pipsa kiersi auttamassa ryhmässä ja jakoi materiaaleja. Koimme tämän hyvin onnistuneeksi ja selkeäksi vastuunjaoksi. Kommunikointi ohjaajina sujui rauhallisesti ja sujuvasti ja löysimme paikkamme ohjaustilanteessa. Osasimme toimia hyvin tilanteen mukaan ja jakaa työvastuut toimivasti. Ohjaustuokion ilmapiiri säilyi rauhallisena ja johdonmukaisena sekä lämminhenkinenä. Materiaalien antamisen ja ohjauksen lisäksi koimme tärkeänä, että kannustimme pareja työskentelemään omalla tyylillä esimerkiksi kädellä maalaten, mikä oli osalle lapsista mieluisaa. Tila ei tällä kertaa tuntunut liian ahtaalta.

Siivoaminen ja siistiminen toimivat hyvin tämän ohjauskerran kohdalla rauhoittumisena. Ohjaajina keräsimme tarvikkeet ja ohjasimme vanhempia lapsineen siistiytymään. Lopuksi aset-tauduimme piiriin ja kysyimme pareilta tuokion jälkeisiä tunnelmia. Vanhemmat kuvasivat työskentelyn olleen mukavaa. He kokivat luonnonmateriaalit mielenkiintoisena uutena tapana tehdä taidetta useammin käytettyjen kynien ja pensselien sijaan. Ryhmässä heräsi keskustelua siitä, kuinka kesän tullen vanhemmat voisivat lasten kanssa maalata pihalla vaikkapa luonnosta löytämillään materiaaleilla. Ajatus sormivärien ostamisesta nousi vanhempien mieleen. Osa vanhemmista oli yllättyneitä, miten hyvin heidän lapsensa osasi tehdä ja osallistua sekä keskittyä taiteen tekemiseen. Kiitimme osallistumisesta ja jaoimme kyselylomakkeet. Jätimme työt kuivumaan, mutta kerroimme niiden olevan haettavissa niiden kuivuttua.

Koimme ohjaajina, että tämäntyyppinen taidetyöskentely toimii hyvin vanhempi-lapsiryhmässä. Erilaisten materiaalien kautta maalaaminen ja jäljen tekeminen kaappasi lasten huomion ja vanhemmat näyttivät inspiroituneen uudesta tavasta kuvataiteilla. Tuokio antoi tilaa ihmettelulle ja tunnustelulle. Tämä antaa lapselle mahdollisuuden oivaltamiseen ja uudenlaisiin aistikokemuksiin. Tämän tapaiselle taidetyöskentelykerralle ei mielestämme kannata ahtaa muuta toimintaa esimerkiksi erillisine loppurauhoittumisineen. Materiaalien poiske-räämiseen ja lasten puhdistautumiseen menee sen verran aikaa, että se toimii hyvin tämän tyyppisen ohjauskerran lopetteluksi. Olisimme jopa voineet mielestämme jättää tunnelmaan virittäytymisenä toimineen alkulaulunkin pois ja ohjaustuokio olisi silti varmasti ollut toimiva. Emme tosin koe aloitustapamme millään lailla vaikeuttaneenkaan tuokion sujuvuutta.

Keskustelimme tuokion jälkeen ohjausparina siitä, kuinka vuorovaikutusta tukevaa toiminta oli mielestämme ollut. Ohjaustuokiota havainnoidessa näytti mielestämme siltä, että lapset olivat innostuneita maalaamisesta ja että vanhemmat pääsääntöisesti osallistuivat toimintaan. Silmiimme kuitenkin osui tilanteita, joissa lapsi maalasi ja vanhempi seurasi toimintaa sivusta. Pidämme toki äärimmäisen tärkeänä sitäkin, että lapsi pääsee toteuttamaan itseään vanhemman keskittäessä tähän huomionsa, mutta näissä tilanteissa ei näyttänyt syntyvän var-sinaista yhdessä tekemisen tunnelmaa, jota pidämme myös kovin tärkeänä. Toisaalta erityisesti vanhempia ja lapsia tuntematta emme myöskään voi ohjaajina mennä tekemään kovin syväluotaavia päätelmiä havaintojemme pohjalta. Hiljainen yhdessäolo, yksinkertaisesti läsnä oleminen, voi mielestämme olla aivan yhtä merkittävää, kuin intensiivinen yhdessä puuhailu.

Kuva 3: Taidetyöskentelyä metsämateriaalein

Kuva 4: Lapsi-vanhempi parin tekemä valmis metsämaisema

7.5 5. Ohjaukerta: Rytmisoitintyöpaja ja musisointia

Viides ohjaukerta pidettiin 3.4.2013. Toimintakerralle osallistui kolme vanhempaa, joista yksi osallistui kahden lapsensa kanssa. Tuttuun tapaan esittelimme itsemme ja opinnäytetyön lyhyesti ja toivotimme nimiringin kautta kaikki yksilöllisesti tervetulleiksi. Aloitimme toiminnan laululla ”Katsotaanpa onko” jossa vanhemmat käyvät lasten varpaat ja sormet yksitellen laslien läpi (Kivelä-Taskinen 2008: 107). Laululeikki oli yksinkertainen ja siinä tuli vanhemman ja lapsen välille kehokontakti, jonka kautta tutustuttiin sekä vasempaan että oikeaan ylä- ja alaraajaan sekä numeroihin yhdestä viiteen. Niin kuin olemme jo aiemmin maininneet, on kosketus vahvasti näkyvässä muun muassa käsikynkässä ja theraplayssa. Tunnelma oli iloinen ja avoin. Laulussa oli yksinkertaiset sanat, jotka toistuivat, ja vanhemmat osallistuivat lauluun erityisesti kohdassa jossa laskettiin yhdestä viiteen. Virittäytyminen sujui hyvin ja laululeikki oli mielestämme ryhmälle oikein sopiva. Osallistujat vaikuttivat motivoituneilta osallistumaan aktiivisesti tuokion sisältöön.

Varsinainen toiminta oli helistin-rummun askartelu. Kerroimme lyhyesti askartelun kulun ja lähdimme vaihe vaiheelta ohjatusti askartelemaan. Ensin laitoimme tilan lattialle erivärisiä

valmiiksi maalattuja käytettyjä raejuustopurkkeja, joista lapset saivat käydä valitsemassa mieleisensä purkin. Mainitsimme vanhemmille, että näitähän voisi maalata alusta asti lapsen kanssa yhdessä, mutta me olimme maalanneet purkit valmiiksi, koska maalin kuivumiseen menee tovi. Tämän jälkeen jaoimme pareille riisiä pieneen purkkiin. Kehotimme vanhempia lasten kanssa tunnustelemaan kuivaa riisiä sormillaan. Sen jälkeen ohjeistimme vanhempia ja lapsia yhdessä tiputtelemaan kuivaa riisiä purkkiin kuunnellen siitä lähtevää ääntä. Tämän jälkeen jaoimme kuivaa makaronia, jonka lapset saivat vanhempien kanssa lisätä haluamansa määrän. Ohjasimme sanallisesti huomioimaan, kuinka painavampi makaroni piti purkkiin tipuessaan riisiä kovemman kopinan. Tällä riisin ja makaronin koskettelulla ja siirtämisellä koimme olevan hienomotorista kehitystä vahvistavia ominaisuuksia. Toiset lapset olivat hyvin rauhallisen keskittyneitä ja tiputtelivat materiaaleja pikkuhiljaa ja toiset taas tutustuivat vauhdikkaammin materiaaleihin. Toiminta oli kuitenkin sujuvaa ja ryhmäkoko oli sopiva keskittyneeseen työskentelyyn. Lopuksi jaoimme vanhemmille pakkausteippiä ja ohjeistimme kuinka sen avulla teemme purkkiin kannen, joka toimii myös rumpukalvona. Teipatun kannen läpi lapset saivat ihmetellä sisällä pomppivia ruoka-aineita ja riisin liimautumista teipin tarpuolelle.

Materiaalina raejuustopurkit eivät olleet kaikkein kestävimpiä, joten jatkossa valitsisimme hieman vahvemman materiaalin soittimen tekoon. Yksi soittimista halkesi rakennusvaiheessa. Onneksi olimme varanneet mukaan ylimääräisiä purkkeja. Leikittelimme myöhemmin ajatuksella, kuinka hienoa olisi ollut jos riisi ja makaronit olisivat olleet esimerkiksi isossa ämpärisä, jonne lapsi voisi upottaa koko kätensä ja tunnustella. Alkuperäisenä ajatuksena meillä oli tehdä jokaiselle vanhemmalle että lapselle oma soitin, mutta teimme tilanteen mukaan ratkaisun, jossa lapselle tehty helistin sai riittää ja toiminta jatkui eteenpäin, sillä askartelun vuorovaikutuksellisuus toteutui jo yhden soittimen tekemisen kautta. Lapset olivat silminnähden innostuneita soittimistaan ja alkoivat heti helistellä niitä. Jos olisimme tässä tilanteessa pitäytyneet suunnitelmassamme, olisivat vanhemmat todennäköisesti päätyneet näpertämään yksin omaa soitintaan lasten ihastellessa omaansa. Toiminnan kannalta hedelmällisempää oli, että vanhemmat ihastelivat soitinta lasten kanssa yhdessä.

Kun soittimet olivat valmiita, asetuimme piiriin. Kävimme ringissä istuen jokaisen lapsen läpi niin, että he saivat muun ryhmän ollessa hiljaa ja kuunnellessa helistellä omaa soitintaan. Koimme, että jokaisen lapsen yksin esitetty rytmisoittaminen ja sen kummastelu, millainen kunkin lapsen soittimen ääni oli, loi yksilöllisen huomioimisen ja kuulluksi tulemisen ilmapii-riä. Jokaisen soiton jälkeen taputimme päätteeksi. Tämän jälkeen jaoimme kävyt, joilla lapset saivat kopisuttaa purkin pohjaa ja halutessa verrata sitä sormen tai kämmenen tuottamaan ääneen. Tämän jälkeen kannustimme lapsia soittamaan yhdessä. Huoneen täytti riisien ja makaronien helinä raejuustopurkeissa, ja monien vanhempien ja lasten kasvoilla oli hymy. Osa lapsista taas keskittyneesti kuunteli omaa soitintaan ja yhdessä muodostettua räminää.

Lopuksi liikuimme tilassa. Tanssimme piirissä ja rytmittelimme soittimilla CD:ltä tulleen Rie-mukuplien ”Loistoporukka” kappaleen tahtiin (Kivelä-Taskinen 2008: 177). Laulussa käydään kuukausia läpi, ja ohjeistimme vanhempia, että lapsen syntymäkuukauden tullessa kohdalle, menee vanhempi lapsi sylissänsä keskellä juhlimaan. Iloksemme vanhemmat olivat hyvin mukana leikissä. Aina kun joku pareista meni keskellä rinkiä tanssimaan, me ohjaajina hurrasimme ja taputimme suosionosoituksia ja vanhemmat yhtyivät tähän. Osa lapsista helisytti soittimella aktiivisesti ja osa tanssi laulun osaksi vanhemman sylissä. Leikki onnistui hyvin, tosin se oli hiukan pitkä kun ryhmäkoko oli pieni. Isommassa ryhmässä tämä olisi varmasti oikein toimiva laululeikki jossa jokainen tulee huomatuksi.

Huomasimme viidennen toimintakerran aikana kuinka tärkeää ohjaajien on lukea tilanteita ja tehdä päätöksiä ja siirtyä varasuunnitelmiin rohkeasti tilanteiden mukaan. Tämä vaatii ohjaajatiimiltä avointa kommunikointia ja kykyä toimia yhdessä ja edetä suunnitelmista poiketen. Asiakkaiden tarpeiden näkeminen ja pienten lasten keskittymisen ja vireystilan huomioiminen, on selkeästi haaste, jossa koemme tässä vaiheessa opinnäytetyöprosessia kehittyneemme. Kaiken kaikkiaan ohjaustuokio sujui hyvin ja vanhemmat olivat ihailtavan motivoituneita toimintaan. He osallistuivat lastensa kanssa aktiivisesti soittimen rakentamiseen ja kummas-telivat lapsen kanssa ääniä, joita soittimella sai aikaan. Lisäksi he leikkivät ja lauloivat mukana. Toiminta selkeästi motivoi lapsia. He olivat hyvin keskittyneitä toimintaan.

Kuva 5: Rytmisoittimen rakentamista

Kuva 6: Valmis rytmisoitin toiminnassa

7.6 6. Ohjaukerta: Kuvakollaasi

Viimeinen ohjaukerta oli 10.4.2013. Alkuperäinen suunnitelma oli ollut ohjaustuokio, jossa koristeltaisiin ilmapalloja ja leikittäisiin niiden avulla erilaisia vuorovaikutusleikkejä. Muutamilla aiemmilla ohjauserroilla olimme huomanneet, kuinka helposti lapset riehaantuvat toiminnasta niin, etteivät pysty enää keskittymään yhteiseen toimintaan. Pelkäsimme, että ilmapallojen heittäminen ja niillä leikkiminen riistäytyisi käsistämme eikä palvelisi enää ryhmän toimintaa. Näin ollen luovuimme ajatuksesta ja valitsimme viimeisen kertamme aiheeksi kuvakollaasin, jota olimme suunnitelleet viidennelle ohjaukerralle, ja jonka idea rytmisoitinpajasta syrjäytti.

Alkupiirimme noudatti samaa kaavaa kuin aiemmilla kerroilla, sillä erotuksella, että avasimme opinnäytetyömme ja toimintamme tarkoitusta vain lyhyesti siitä syystä, että kaikki toimintaan osallistuneet vanhemmat lapsineen olivat aiemminkin osallistuneet ryhmään. Alkupiirin jälkeen olimme suunnitelleet virittäytymiseksi vauhdikkaan laulun tahdissa tanssittavan laululeikin. Tuokioon osallistui kaksi vanhempilapsi paria ja yksi vanhempi kahden lapsen kanssa. Kaksi vanhempaa osallistui toimintaan kysyen, saisivatko lähteä kesken pois, jos lapset osoittautuisivat väsyneiksi. Toivotimme vanhempi-lapsi parit mukaan toimintaan ja kerroimme, että toiminnasta voi tuki lähteä keskenkin pois. Päätimme reagoida tilanteeseen niin, että jätimme alkuun suunnittelemamme laululeikin leikkimättä. Koimme varsinaiseksi toiminnaksi suunnitellun kuvakollaasin rakentamisen tärkeämpänä kuin virittäytymisen. Myös siksi, että yksi vanhempi osallistui kahden lapsen kanssa, oli suoraan kollaasintekoon siirtymi-

nen toimivampi ratkaisu ryhmää ajatellen. Suunnitelmien muuttaminen, tilanteen lukeminen ja asiakaslähtöisyys oli hyvä muistutus viimeisellä kerralla ohjaajana vastuun ottamisesta ryhmässä.

Kerroimme kuvakollaasin teon idean ja kulun lyhyesti, jonka jälkeen lapset saivat valita kahdesta erivärisestä kartongista mieleisensä. Tämän jälkeen jaoimme liimapuikot ja kynät vanhemmille. Olimme leikanneet aikakauslehdistä erilaisia arkeen, luontoon, leikkiin, toimintaan ja perheeseen liittyviä kuvia, jotka levitimme laajalti tilan keskilattialle. Ideana oli, että lapset saivat vanhemman kanssa valita yksi kuva kerrallaan heitä miellyttävän kuvan. Kuvat liimattiin yksitellen kartonkiin, jonka jälkeen vanhemmat kysyivät lapselta, mitä kuvassa on. Tämän jälkeen vanhemmat kirjoittivat lapsen kertomana kuvan viereen. Näin lapsi ja vanhempi toteuttivat paperille lapsen ohjaamana hänelle mielekkäitä asioita yhdessä. Aktiviteetti johdatti vanhemmat askartelemaan lapsensa kanssa, sekä antoi lapselle tilaisuuden loistaa tietämyksellään vanhemman seurassa. Tämänikäisille lapsille usein sanoitetaan ja vahvistetaan asioiden symboliikkaa ja merkityksiä, mutta oli mielenkiintoista kuulla, mitä lapset kuvassa näkivät ja mitä se heille merkitsi. Tarkoituksena ei ollut hakea oikeaa sanaa kuvalle, vaan kuunnella, mitä lapsi näkee ja sanoo.

Kun kuvakollaaseissa oli noin kuudesta kahdeksaan kuvaa, lopetimme kollaasin rakentamisen. Tämän jälkeen keräännymme piiriin, jossa vanhemmat esittelivät ryhmälle heidän yhdessä kokoamansa kollaasin lapsen nimeämin termein. Me ohjaajat taputimme kiitokseksi kunnianosoituksen jokaisen esittelyn päätteeksi, vanhemmat ja jotkut lapsista yhtyivät tähän taputukseen. Monien lapsien hymy leveni selvästi, kun heidän teokselleen annettiin huomionosoitus. Kuvakollaaseista tuli keskenään hyvin erinäköisiä. Osa lapsista keskittyi rakentamaan kollaasiaan saman lempiaiheen ympärille, kun taas osan kuvat olivat laajasti eri aihepiireistä. Kuville löytyi myös mukavia persoonallisia tulkintoja, jotka näyttivät herättävän iloista mieltä erityisesti vanhemmissa.

Kuvien valitseminen vaikutti uudelta tekemiseltä jokaisen vanhempi-lapsi parin kohdalla. Ihmettelylle ja tutkimiselle oli hyvä antaa aikaa. Vanhemmat ja lapset vaikuttivat motivoituneilta kuvakollaasin kokoamiseen. Toiminta vaati aktiivisuutta sekä lapselta että vanhemmalta ja asioiden nimeämisessä vuorovaikutus korostui. Lapsille tuli sitä kautta mahdollisuus kokemukseen tulla kuulluksi valitsemansa kuvan ja sen nimeämisen kautta. Ohjaajina halusimme kannustaa lapsia valitsemaan kuvia ja tutkimaan kuvamerta rohkeasti suurelta alueelta. Kaikkia lapsia näytti ujoistuttavan kuvien tutkiminen ja he saattoivat esimerkiksi katsella pitkään kiinnostavaa kuvaa koskematta siihen. Haasteena oli myös lukea ryhmää niin, että lopetimme kollaasin rakentamisen ajoissa. Osa lapsista oli hyvinkin syventynyt kuvien etsimiseen, osa taas vaati osallistua ohjaajien ja vanhempien kannustusta. Tämän tyyppinen toiminta oli selvästi vanhempi-lapsi pareille pääsääntöisesti mieluisaa, mutta toimisi varmasti

vielä paremmin ympäristössä, jossa kuvakollaasia saisi rakentaa aivan omaan tahtiin ja poistua tilasta kun oma kollaasi olisi omasta mielestä valmis.

Erilliseksi lopetukseksi olimme suunnitelleet ”Vauvan vaaka”-loru leikin, mutta päätimme jättää senkin alkuleikin tapaan pois. Ringissä istuminen ja valmiiden kollaasien läpikäyminen yhdessä toimi loistavasti yhteisenä lopetus ja rentoutushetkenä. Siinä korostui vuorovaikutellisuus ja jokaisen huomioiminen erikseen. Koimme, että loruleikki olisi omalla tavallaan rikkonut mukavan harmonisen lopetuksen. Kaiken kaikkiaan ohjaukerta oli onnistunut sellaiseen emmekä halunneet edellisistä ohjaukserroista viisastuneena sekoittaa ohjaussisältöä ahtamalla sitä täyteen liikaa aktiviteetteja.

Viimeisen ohjaukerran jälkeen pohdimme kuitenkin, kuinka voisimme ohjaajina välittää vanhemmille tulevaisuudessa ryhmiä ohjatessa, että toiminnan ja tekemisen ei tarvitse olla suoritus. Joissakin tilanteissa niin tällä ohjaukerralla, kuin aiemmilla, näytti nousevan esiin tilanteita, joissa vanhempi olisi toivonut lapseltaan aktiivisempaa osallistumista tai sujuvampaa yhteistyötä vanhemman kanssa. Se, miten tähän voisi vielä tehokkaammin vaikuttaa, on osa meidän molempien ammatillisia kehityshaasteita tulevaisuudessa.

Kuva 7: Ohjaajien tekemä esimerkki kuvakollaasista

8 Arviointi ja johtopäätökset

Ensimmäisen alaotsikon alla avaamme jokaisen ohjaukerran lopuksi keräämiemme palaute-lomakkeiden tulokset ja pohdimme niitä. Jokaisella kerralla jokainen toimintaan lapsensa kanssa osallistunut vanhempi täytti saman palautelomakkeen, jossa oli neljä kysymystä, joihin vastattiin numeroin niin, että 1= ei lainkaan, 2= vähän, 3= pitää paikkansa monilta osin ja 4= pitää paikkaansa. Ensimmäinen väittämä oli ”Minä (vanhempi) nautin ohjaukerrasta”. Toinen väittämä oli ”Lapseni näytti nauttivan ohjaukerrasta”. Kolmas väittämä oli ”Tein lapseni kanssa tänään jotain, mitä emme ole ennen yhdessä tehneet” ja viimeinen väittämä oli ”Koen, että tämänkaltainen toiminta vahvistaa minun ja lapseni välistä vuorovaikutussuhdetta”.

Lisäksi viimeisenä oli jätetty tilaa kertoa muita mietteitä otsikolla ”muuta palautetta”. Avaamme palautelomakkeiden suljettujen kysymysten vastausten keskiarvot ja mainitsemme omin sanoin avoimen palautteen sisältöä. Koemme, että tällä tavalla ohjauskerroille osallistuneiden vanhempien yksityisyydensuoja säilyy.

Seuraavassa alaotsikossa esittelemme johtopäätökset, joita olemme kaikkien ohjauskertojen pohjalta tehneet. Käytämme apuna arviointikysymyksiämme, palautelomakkeiden tuloksia sekä yhdistelemme tähän myös omia havaintojamme ja omaa näkemystämme toiminnastamme.

Kahden viimeisen alaotsikon alla avaamme molemmat erikseen omaa oppimistamme ja arvioimme sitä, kuinka olemme opinnäytetyöprosessin aikana toimineet, mitä olemme oppineet ja millaisia oivalluksia olemme saaneet. Näissä kappaleissa vastaamme samalla omaa ohjaajuttamme koskevaan toiseen tavoitteeseen vastaten samalla sitä koskeviin arviointikysymyksiin, jotka olivat: Olemmeko kehittyneet ryhmäohjaajina, vanhempien kohtaamisessa asiakasryhmänä sekä vanhemman ja lapsen vuorovaikutuksen tukemisessa? Jos olemme, miten se ilmenee?

8.1 Palautelomakkeet

Ensimmäisellä ohjauskerralla lapsi-vanhempi liikunnassa oli vanhempi-lapsi pareja ja samalla siis myös palautelomakkeita vastauksineen neljä.

1. Minä (vanhempi) nautin ohjauskerrasta. Keskiarvo: 3,25
2. Lapseni näytti nauttivan ohjauskerrasta. Keskiarvo: 3,5.
3. Tein lapseni kanssa tänään jotain, mitä emme ole ennen yhdessä tehneet. Keskiarvo: 1,75.
4. Koen, että tämänkaltaisen toiminta vahvistaa minun ja lapseni välistä vuorovaikutussuhdetta. Keskiarvo: 3,25.

Avoimessa palauteosiossa pidettiin tärkeänä tämän tyyppistä toimintaa. Palautteessa myös esitettiin toive siitä, että ryhmän tulisi alkaa aikaisemmin aamulla. Lisäksi Laura sai tuokion jälkeen myös positiivista suullista palautetta.

Pidimme mielenkiintoisena palautelomakkeita tutkiessa, että ensimmäinen kysymys ja viimeinen kysymys korreloivat toisiaan. Vastausten perusteella näytti siltä, että vanhemman nauttessa toiminnasta, koki hän toiminnan myös vuorovaikutussuhdetta vahvistavaksi. Jäimme pohtimaan sitä, miten vanhemman toimintaan heittäytymiskyvyllä ja siitä nauttimisella, onkin varmasti suuri merkitys tavoitteemme täyttymisen kannalta. Vaikka itse toiminta olisi suunniteltu sellaiseksi, että siinä vanhemman ja lapsen on väistämättä kohdattava toisensa, ei vuo-

rovaikutussuhde välttämättä vahvistu, jos vanhempi ei ole motivoitunut toimintaan ja heittäyty siihen.

Vastausten perusteella näyttää siltä, että ensimmäisen ohjauksen sisältö tuki vanhempien mielestä heidän vuorovaikutussuhdetta lapseensa melko hyvin, vanhemmat nauttivat tuokiosta sekä eritoten kokivat lastensa pääsääntöisesti nauttineen siitä. Vanhempi-lapsi jumpan sisältö ei vastausten valossa tuonut vanhemmille uusia kokemuksia, mutta tämä on toimintamme arvioimisen kannalta sivuseikka. On tyypillistä, että vanhemmat jotka harrastavat lastensa kanssa, päätyvät he usein nimenomaan liikunnan tai musiikin pariin. Tämän kysymyksen vastauksista voi päätellä, että vanhempi-lapsi jumppaa on ollut tarjolla muuallakin. Toiminnasta siis pidettiin, muttei se ollut tarjonnut arkeen uutta.

Toisella ohjauksella aiheena olivat musiikkileikit. Vanhempi-lapsi pareja vastauksineen oli tälläkin kerralla neljä, kun yksi pari joutui poistumaan nuoremman lapsen herätessä päiväuniltaan.

1. Minä (vanhempi) nautin ohjauksesta. Keskiarvo: 3,25
2. Lapseni näytti nauttivan ohjauksesta. Keskiarvo: 3,75.
3. Tein lapseni kanssa tänään jotain, mitä emme ole ennen yhdessä tehneet. Keskiarvo: 2.
4. Koen, että tämänkaltaisen toiminta vahvistaa minun ja lapseni välistä vuorovaikutussuhdetta. Keskiarvo: 3,75.

Avoimessa palauteosiossa huomautettiin, että olisi kaivattu enemmän oman lapsen kanssa kasvotusten toimimista, sekä kiiteltiin tuokiosta, jossa sai keskittyä puuhaamaan oman lapsensa kanssa.

Havaintomme jo tuokion aikana olivat positiivisia, pääsääntöisesti vanhemmat heittäytyivät mukaan leikkiin lastensa ja ryhmän kanssa sekä näyttivät nauttivan siitä. Lapset vaikuttivat innostuneilta ja sekaan mahtui myös muutamia riemunkiljahduksia. Tämä heijastuu mielestämme myös palautteeseen.

Emme yllättyneet palautteen kohdan kolme alhaisesta keskiarvosta. Niin kuin jo ensimmäisen ohjauksen palautteen kohdalla pohdimme, on vanhempi-lapsi ryhmien tarjonta usein hyvin musiikki- tai liikuntapainotteista. Positiivista kuitenkin on, että ohjauksen sisällössä on palautteen mukaan ollut jotain sellaista, mitä vanhemmat eivät ole lastensa kanssa aiemmin puuhanneet.

Opinnäytetyömme ensisijaisessa keskiössä on kuitenkin vuorovaikutuksen tukeminen. Se, ettei toiminnalla tarjota uusia kokemuksia ohjauksen sisällön puitteissa ei kuitenkaan tarkoita, että toiminta ei tukisi vuorovaikutussuhdetta. Tämä näkyy toisen kerran palautteessa. Keskiarvo

kohdan neljä vastauksissa on suhteellisen korkea. Vanhemmat ovat siis kokeneet musiikin tahtiin lapsensa kanssa leikkimisen merkittäväksi.

Kolmannen ohjaukerran kehonosiin keskittyvään toimintaan osallistui kolme vanhempaa lapsineen.

1. Minä (vanhempi) nautin ohjaukerrasta. Keskiarvo: 2,6.
2. Lapseni näytti nauttivan ohjaukerrasta. Keskiarvo: 3,3.
3. Tein lapseni kanssa tänään jotain, mitä emme ole ennen yhdessä tehneet. Keskiarvo: 3.
4. Koen, että tämänkaltainen toiminta vahvistaa minun ja lapseni välistä vuorovaikutussuhdetta. Keskiarvo: 3.

Ohjaukerran palautteessa näkyi ensimmäisessä kysymyksessä vanhempien aiempaa alhaisempi viihtyvyys. Uskomme, että tähän vaikutti varmasti osaltaan paljon se, että osa lapsista oli suhteellisen vauhdikkaalla päällä, ja vanhemmat joutuivat ajoittain hakemaan kontaktia lapsiinsa ja suostuttelemaan tätä mukaan yhteiseen toimintaan. Koemme, että meillä aikuisilla on usein sisäinen odotus onnistumisesta ja hyvin suoriutumisesta, joka voi vanhempi-lapsiryhmässä rakoilevan vanhemman ja lapsen välisen yhteistyön johdosta laskea vanhemman viihtyvyyttä. Yhtäläillä on tietysti mahdollista, että toiminnan sisältö ei yksinkertaisesti miellyttänyt vanhempia. Koska palautelomakkeissamme ei pyydetä tarkentamaan vastauksia, emme tietenkään voi kuin arvailla havainnointimme pohjalta syitä. Haluammekin palautetta poh-tiessamme välttää liian mustavalkoisia tulkintoja, jottei toimintamme arviointi sokaistu omista asenteistamme.

Mukavaa oli, että vanhemmat uskoivat lastensa nauttineen toiminnan sisällöstä. Lisäksi kah-teen aiempaan ohjaukertaan verrattuna olimme kuitenkin sisällön puitteissa palautteen pe-rusteella onnistuneet tarjoamaan uusia kokemuksia sekä vanhempien näkökulmasta vuorovai-kutusta tukevaa toimintaa. Koemme tämän ohjaukerran palautteen kuvanneen hyvin juuri sitä, että itse toiminnan sisältö voi vanhempien näkökulmasta olla onnistunut, mutta muut tekijät tilanteessa saattavat tehdä siitä vanhemmalle epämieluisan. Tällöin tuskin onnistum-me ohjaustuokion aikana tukemaan toivomallamme tavalla positiivista vuorovaikutussuhdetta lapsen ja tämän vanhemman välillä. Tämän kyseisen ohjaukerran jälkeen jäimmekin pohti-maan vuorovaikutuksen tukemisen kannalta sitä, jos jokin ohjaukerta ei esimerkiksi sen ker-ran ryhmädynamiikan tai lasten vireystason puitteissa onnistuisi luomaan hyvin toimivaa sekä rakentavaa vuorovaikutushetkeä lapsen ja vanhemman välille, voi se silti antaa vanhemmalle eväitä lapsen kanssa toimimiseen myöhemmin, esimerkiksi kotona hetken ollessa sille suotui-sa.

Neljännän ohjaukerran taidetyöskentelyn palautteeseen vastasi kolme vanhempaa.

1. Minä (vanhempi) nautin ohjaukerrasta. Keskiarvo: 4.
2. Lapseni näytti nauttivan ohjaukerrasta. Keskiarvo: 4.
3. Tein lapseni kanssa tänään jotain, mitä emme ole ennen yhdessä tehneet. Keskiarvo: 3,6.
4. Koen, että tämänkaltainen toiminta vahvistaa minun ja lapseni välistä vuorovaikutussuhdetta. Keskiarvo: 4.

Palautteessa kiiteltiin luonnonmateriaalien käyttöä maalauksessa. Tällä ohjaukerralla kysimme toiminnan päätteeksi erikseen myös suullista palautetta. Vanhemmat tuntuivat nauttineen tuokiosta ja näyttivät innostuneen käpyjen, havujen ynnä muiden käytöstä työskentelyssä.

Palautteen perusteella tämä toimintakerta oli todella onnistunut. Vanhemmat viihtyivät ja kokivat myös lastensa viihtyneen. Olimme onnistuneet tarjoamaan uusia kokemuksia. Vanhemmat kokivat toiminnan vuorovaikutussuhdetta tukevaksi. Palaute ei varsinaisesti yllättänyt meitä, sillä tunnelma ohjaukerran aikana tuntui rentoutuneelta ja mukavalta. Olimme huomanneet jo aikaisempien kertojen palautteessa, että vanhempien vaikuttaessa vaivautuneelta tai lapset levottomilta ohjauksen aikana, heijastuu tämä suoraan palautteeseen. Keskustelimme opinnäytetyöparina siitä, millaisten seikkojen arvelemme vaikuttaneen siihen, että vanhemmat viihtyivät tuokiossa niin hyvin. Uskomme, että suuri merkitys oli sillä, että lapset olivat suhteellisen rauhallisella tuulella. Pohdimme sitäkin, oliko vanhempien viihtyvyyteen vaikuttanut se, että aikaisempiin ohjaukerran verrattuna vanhemmat pääsivät itse säätämään sitä, kuinka aktiivisesti olivat mukana toiminnassa. Toisaalta aikaisempiin ohjaukerran verrattuna ohjelman sisältö oli selkeästi pelkistetympi ja kulku rauhallisempi, joten puitteet viihtymiselle ja rentoutumiselle olivat varmasti otollisemmat.

Palautetta läpikäydessämme pohdimme sitä, kuinka suuren painon voimme antaa vanhempien kokemukselle siitä, onko ohjaukerran toiminta tukenut heidän vuorovaikutussuhdettaan lapseensa. Vanhempien kokemus on tietenkin arvokas sekä varmasti suuntaa-antava, mutta on tärkeää muistaa, että se on kuitenkin subjektiivinen näkemys. On mahdollista, että vanhempi voi tulkita toiminnan vuorovaikutussuhdetta tukevaksi vain siksi, että nautti siitä itse. Toisaalta niin kuin olemme jo aiemmin maininneet, ei hyväkään ohjelmasisältö onnistu tavoitteessaan, jos se tuntuu ohjauksen kohteesta epämieluisalta. Jos vanhemmat pitävät toimintaa mielekkäänä ja mukavana, on huomattavasti todennäköisempää, että he innostuisivat tekemään samantapaista puuhaa myös kotioloissa lapsensa kanssa. Tällöin toiminta toteuttaisi ajatustamme siitä, että toivomme tarjoavamme vanhemmille ja lapsille joitain sellaisia elementtejä, jotka jäisivät myös heidän arkeensa elämään.

Viidennen ohjaukerran rytmisoin työpajaan osallistui kolme vanhempi-lapsi paria.

1. Minä (vanhempi) nautin ohjauskerrasta. Keskiarvo: 3,33.
2. Lapseni näytti nauttivan ohjauskerrasta. Keskiarvo: 3,33.
3. Tein lapseni kanssa tänään jotain, mitä emme ole ennen yhdessä tehneet. Keskiarvo: 4.
4. Koen, että tämänkaltainen toiminta vahvistaa minun ja lapseni välistä vuorovaikutussuhdetta. Keskiarvo: 4.

Avoimessa palautteessa kiiteltiin viihtyisästä tuokiosta lapsen kanssa sekä kerrottiin, kuinka askartelu lapsen kanssa oli uusi ja mukava kokemus. Palautteessa perusteltiin myös ensimmäiseen ja toiseen kysymykseen annettua kolmen arvosanaa lisähuomautuksella siitä, että tämä oli ensimmäinen kerta kun lapsen kanssa osallistuttiin minkäänlaiseen ryhmätoimintaan ja näin ollen lapsen ujous uutta kohtaan oli ainoa syy sille, miksei vanhempi kokenut arvosanaa neljä aivan sopivaksi.

Niin kuin mainitsimme, toiminnan aikana tunnelma vaikutti mukavalta ja välittömältä. Lapset olivat ikäänsä nähden hyvin keskittyneitä yhteiseen toimintaan ja vanhemmat vaikuttivat rentoutuneilta. Tästä syystä emme tällä kertaa kohdanneet yllätyksiä palautteesta. Palautteesta näkyi se, mitä itsekkin ohjauskerrasta olimme mieltä: toiminta oli lasten iälle sopivaa ja se toimi hyvin vanhempi-lapsi parien kesken tukien näin myös heidän vuorovaikutustaan. Palautteeseen kirjoitettu kommentti ”tätä voisi kokeilla kotonakin” kruunasi onnistumisentunteemme ohjauskerran suunnittelussa ja ohjaajina.

Viimeisellä ohjauskerralla kolme vanhempaa täytti palautelomakkeen kuvakollaasin rakentamisesta.

1. Minä (vanhempi) nautin ohjauskerrasta. Keskiarvo: 4.
2. Lapseni näytti nauttivan ohjauskerrasta. Keskiarvo: 4.
3. Tein lapseni kanssa tänään jotain, mitä emme ole ennen yhdessä tehneet. Keskiarvo: 4.
4. Koen, että tämänkaltainen toiminta vahvistaa minun ja lapseni välistä vuorovaikutussuhdetta. Keskiarvo: 3,66.

Avoimessa palautteessa kiiteltiin tuokion ideaa ja todettiin, että tämä voisi olla kiva idea toteuttaa kotonakin.

Palautteessa näkyi mielestämme ohjauskerran rauhallinen tunnelma ja etenemistahti. Vanhemmat olivat palautteen perusteella nauttineet ohjauskerrasta ja kokivat lasten nauttineen siitä myös. Uskomme ohjaajina tehneemme oikean valinnan luopuessamme viime tingassa niin alkulaulusta kuin loppulorustakin. Kuvakollaasin kokoaminen sai tapahtua rauhallisessa tempossa, ja lapset saivat vanhempineen keskittyä siihen intensiivisesti.

8.2 Havainnoinnin tuloksia

Pyrimme jokaisella ohjaukerralla myös havainnoimaan ohjaustuokion sujuvuutta, yleistä ilmapiiriä ja sitä, miten mikäkin toiminta soveltui ryhmässä käytettäväksi. Pohdimme havaintojemme pohjalta sitä, mikä kussakin toiminnassa oli hyvää, mikä huonoa ja miksi jokin toiminta onnistui paremmin ja toinen huonommin. Alla olevaan taulukkoon olemme koonneet havaintojen ja pohdintojemme pohjalta saamiamme oivalluksia.

Musiikkileikit	Musiikkileikkien tiivis kosketuskontakti ja reipas tahti pitävät yllä lapsen mielenkiintoa toimintaan ja vanhempaan. Vanhempien on helppo heittäytyä toimintaan mukaan. Musiikkileikkeihin osallistumiseen kynnys on verrattain matala.
Kuvakortit	Jäsentävät tuokiota lapselle ja antavat vanhempi-lapsi parille mahdollisuuden kuvan ihmettelylle ja sanoittamiselle vuorovaikutuksellisesti parina. Ryhmässä yhteinen ihmettely sitoo lasten keskittymistä yhteiseen tuokioon ja tuo yhteisöllisyyden ilmapiiriä.
Erilaiset materiaalit, taidetyöskentely ja askartelu	Materiaalit motivoivat niin lasta kuin vanhempaa toimintaan materiaalista kiinnostuksen kautta. Kokemuksemme mukaan vanhempi-lapsi parit eivät olleet kovinkaan laajasti tutustuneet materiaaleihin ennalta. Oli toiminnassa kyseessä sitten leikki, maalaminen tai askartelu materiaalien avulla, näytti materiaalit lisäävän osallisuutta toimintaan. Materiaalit tuovat mahdollisuuden yhteiseen moniaistilliseen kokemukseen, joka useissa tapauksissa kannusti vanhempi-lapsi paria yhteiseen leikkiin ja/tai tutkiskeluun, jolloin läsnäolo vahvistui. Lapset pääsivät tekemään uusia asioita käsillensä vanhemman osallistuessa toimintaan, jolla näytti olevan vuorovaikutusta vahvistavia elementtejä.

	<p>tejä. Lapsi sai olla taitoinensa toiminnan keskiössä, joka mahdollistaa myös itsetunnon tukemisen.</p>
<p>Ohjaajien toimiminen esimerkkiparina ja aktiivinen osallistuminen ryhmään</p>	<p>Koimme, että oma heittäytymisemme toimintaan joko parina tai esimerkkipohjoitukseksi kanssa oli niin lasten keskittymistä ja innostumista lisäävä tekijä, kuin myös vanhempien heittäytymistä helpottava elementti.</p>
<p>Kosketusleikit</p>	<p>Toimivat positiivisina lähes poikkeuksetta. Haasteena saattoi olla kosketukseen pääseminen, mutta jos lapsi siihen kykeni rauhoittumaan, toimivat ne hyvin, mikä näkyi hymyinä ja naurahduksina niin vanhempien kuin lasten kasvoilla.</p>
<p>Liikunta</p>	<p>Vanhempi-lapsi liikunnassa sellaiset liikkeet, jotka vaativat suoraa kehokontaktia kannustavat kontaktinottoon ja näin myös vuorovaikutukseen. Lasten on helppo keskittyä vanhempiensa kanssa tekemiseen varsinkin niin kauan, kun keho-yhteys säilyy. Tämä helpottaa tuokion sujuvuutta ja korostaa vuorovaikutteisena parina toimimista.</p>
<p>Selkeä ja tiivis toimintasisältö</p>	<p>Tulosten ja havaintojen pohjalta oli selvää, että mitä yksinkertaisempi ohjauskerran sisältö oli, sitä rennommalta tunnelmalta vaikutti ja sitä paremmat olivat vanhempien antamat pisteet palautteessa. Esimerkiksi kolmannen kerran keho-aiheisella kerralla oli paljon hyviä pieniä hetkiä, mutta turhan paljon vaihtelua toimintojen välillä, joka lisäsi rauhatomuutta, joka näkyi myös palautteessa. Yhtälailla toisen kerran musiikkileikeissä rauhattomuus alkoi näkyä kolmannen leikin jälkeen. Suhteellisen yksinkertainen ja selkeästi</p>

	rakennettu toimintasisältö ja sopivan lyhyt ohjaustuokion kesto ovat tällaisen ryhmän toimivuuden kannalta tärkeitä. Hyväkään vuorovaikutusleikki ei toimi, jos lapset väsyvät.
--	---

Taulukko 1: Vuorovaikutusta tukevat ja vanhempi-lapsi ryhmässä hyvin toimivat elementit

8.3 Johtopäätökset

Tavoitteiden täyttymisen kannalta ensisijaisena arviointikysymyksenämme oli: olemmeko tukeneet vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutusta. Vanhempien antaman palautteen pohjalta keskiarvot kysymykseen 4 ovat olleet 3,25; 3,75; 3, 4, 4 ja 3,66. Kaikkien ohjaukskertojen neljännen kysymyksen keskiarvoksi muodostui 3,61. Palautteen pohjalta olemme siis vanhempien mielestä onnistuneet tukemaan heidän vuorovaikutussuhdetta lapseensa ohjaustuokioiden aikana. Muutaman kerran palautteen keskiarvoksi muodostuivat täydet pisteet. Nämä ohjaukskerrat olivat neljännen kerran taidetyöskentely ja viidennen kerran rytmisoitintyöpaja. Näiden ohjaukskertojen yhteisinä nimittäjinä olivat innovatiivinen materiaalien käyttö, käden taidot ja pelkistetty ohjaustuokion rakenne. Alla esitetty kaavio kuvaa neljännen kysymyksen vastausten keskiarvoja.

Kaavio 1: Vanhempien täyttämien palautelomakkeiden kysymyksen neljä vastausten keskiarvot on esitetty pylväsdiagrammissa havainnollistamassa sitä, kuinka vuorovaikutusta tukevaksi vanhemmat toiminnan mielsivät. Vaaka-akselilla : 1. kerta vanhempi-lapsi liikuntaa, 2. kerta musiikkileikkejä, 3. kerta kehotyöskentelyä, 4. kerta taidetyöskentelyä, 5. kerta rytmisoitintyöpaja ja 6. kerta kuvakollaasin rakentamista. Pystyakselilla: vastausten keskiarvot

Ensimmäisen tavoitteen yhtenä arviointikysymyksenämme oli, olemmeko tarjonneet jotain uutta vanhemman ja lapsen arkeen. Tämä kysymys kiinnosti meitä erityisesti jo siksi, että kuten aiemmin mainitsemassamme Mannerheimin lastensuojeluliiton Lapsiperhe -projektissa todettiin, vanhemmuuden jaksamisen lisääntyminen, vertaistuen merkitys sekä ilon ja elämysten saaminen ovat suurimpia vanhempi-lapsi ryhmään osallistumisen syitä. Kun ilon ja elämysten kokemista tapahtuu, saattaa se tukea perheen arkea yleensä. (Häggman-Laitila ym. 2000: 120-121.) Koemme tämän antavan toimintaan lisäarvoa, ja osaltaan mahdollistavan uudenlaista motivoivaa vuorovaikutuksellisuutta vanhemman ja tämän lapsen välille. Jos olemme tarjonneet uusia ideoita arjessa toimimiseen, saattaa se kannustaa myös näiden ideoiden toteuttamiseen ja näin ollen tuovan taas uutta vanhemman ja lapsen väliseen vuorovaikutukseen. Ohjaustuokioiden jälkeisen palautteen pohjalta uutta olimme tarjonneet erityisesti taidetyöskentely-, rytmisoitinpaja- ja kuvakollaasin rakentamisen ohjauskerroilla. Näillä kaikilla ohjauskerroilla vanhemmat myös antoivat joko suullista tai avointa kirjallista palautetta siitä, että toimintaa olisi mukava kokeilla myös kotiympäristössä.

Yhtenä arviointikysymyksenämme päätavoitteen toteutumisen suhteen mietimme sitä, millainen ohjaussisältö on erityisesti tukenut vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta. Opinnäytetyömme palautteen ja havainnoinnin perusteella vanhempi-lapsi ryhmässä alle kolmevuotiaiden kanssa toimivat vuorovaikutusta tukien erityisesti musiikki-, kosketus- ja liikuntaleikit, kuvakorttien käyttö, taide- ja askartelutyöskentely erilaisin materiaalein. Erityisen tärkeäksi koimme ohjaajan tilanteeseen heittäytymisen ja tilanteiden lukutaidon sekä selkeän ja tiiviin ohjelmasisällön.

8.4 Lauran itsearviointi

Opinnäytetyöprosessi on ollut minulle opintoja ja niiden aikana kasvaneen tietotaidon kiteytävä kokemus. Monivaiheisuus opinnäytetyön suunnitelmasta toteutukseen on antanut mahdollisuuden kohdata erilaisia ajatuksia, tunteita, haasteita, tilanteita ja kokemuksia. Ammatti-identiteetin kannalta opinnäytetyön antama matka on vahvistanut, selkeyttänyt ja syventänyt suhdettani itseeni valmistuvana sosionomina. Haasteiden kohtaaminen, työnteko, motivaation ylläpitäminen ja oman sitkeyden huomaaminen ovat olleet antoisimpia asioita prosessin aikana.

Koen, että työparin kanssa työskentely on ollut suuri voimavara opinnäytetyöprosessissa. Samankaltaisen työmoraalin jakaminen, sitkeys ja avoimuus ovat olleet asioita, jotka ovat tukenet hyvän yhteistyön toteutumista. Parin kanssa työskentely on ollut antoisa kokemus, jonka kautta olen saanut uusia näkökulmia ja tärkeää yhteisreflektoinnin kokemusta. Ohjaajuuden kannalta koen tärkeäksi yhdessä ohjaamisen, jota olemme voineet arvioida, pohtia ja ymmärtää jaettujen suunnitelmien, toteutuksen ja saatujen tulosten kautta.

Toiminnallisessa opinnäytetyössä asiakkaiden kohtaaminen ja toimintakerroista saatu kokemus ovat opettaneet minulle vanhemman ja lapsen kohtaamisesta. Vuorovaikutuksellinen näkökulma ja sen havainnointi ovat kasvattaneet ymmärrystä vuorovaikutuksen eri ulottuvuuksista ja sen tärkeydestä vanhemman ja lapsen välisen suhteen ja lapsen kasvun kannalta. Ryhmään osallistujien motivaatio ja yhdessä tekemisen henki ovat tuoneet prosessin aikana minulle iloa. Ohjaajana positiivinen asenne, luovuus ja heittäytyminen ovat nousseet vahvuuksiksi. Kuuden toimintakerran ja niiden suunnittelun kautta olen jäsentänyt oppimaani kokemusten, nousseiden tunteiden, tehtyjen havaintojen ja reflektoinnin avulla ja sitä kautta vastannut hyvin tavoitteeseen kehittyä ohjaajana. Koen saavuttaneeni opinnäytetyöprosessin tavoitteet sekä yksilö- että tiimitasolla.

Ihmisyden kunnioittaminen on asia joka on aikanaan johdattanut minut sosionomin opintojen pariin. Opinnäytetyön teon aikana olen saanut tiedon prosessoimisen kautta varmuutta ja pohjaa ammatilliselle ja asiakaslähtöiselle työtteelle. Toiminnallisten menetelmien takana olevat metodien teoria ja ajatukset sekä ihmisen kasvun ja kehityksen teoria ovat kehittäneet minua ohjaajana. On hyvä tiedostaa mitä tekee ja miksi, sillä tavoitteellinen toiminta on erityisen tärkeää sosiaalialalla.

8.5 Pipsan itsearviointi

Lähdin opinnäytetyöprosessiin opinnäytetyöaiheestamme innostuneena. Olin jo ennen opinnäytetyöprosessin aloittamista suunnitellut, että opinnäytetyöni olisi jollain tapaa sidoksissa niin lapsiin kuin heidän vanhempiinsakin. Mielestäni ennaltaehkäisevä lastensuojelutyö on kaikista tehokkain lasten ja perheiden hyvinvointia tukeva tekijä.

Koin ennen toiminnan aloittamista vanhempi-lapsi ryhmän kohderyhmänä erittäin haastavaksi. Tämä oli myös osasy sille, miksi halusin opinnäytetyöni juuri tällaisessa ryhmässä toteuttaa. Oman ammatillisen kasvuni kannalta oli mielestäni tärkeää astua mukavuusalueen ulkopuolelle. Tällä tavalla on mahdollisuus oppia uutta. Itse kahden lapsen äitinä tiedän, että vanhemmuus on hyvin henkilökohtainen ja paikoittain myös herkkä elämän osa-alue jokaiselle vanhemmalle. Mielestäni vanhempien kanssa työskennellessä haasteena on se, kuinka yhdistää jokaisen vanhemman vanhemmuutta kunnioittava työote ja samalla toimia tukevana, ohjaavana tai jopa neuvoa antavana ammattilaisena. Ammattilaisen roolissa on mielestäni aina se vaara, että sokaistuu omille asenteilleen ja alkaa kuvitella, että oma tapa olla vanhempi on ainoa oikeanlainen. On myös tärkeää, ettei asiakkaalle tule tunne, että hänen vanhemmuuttaan tarkastellaan, arvostellaan tai että hänen ”varpailleen astutaan”.

Ensimmäinen ohjauskerta jännitti minua edellä mainitusta syystä suunnattomasti, mutta alkujännityksestä päästyäni tuntui ohjaajan rooli ohjaustuokioissamme luonnolliselta ja mukavalta. Henkilökohtaiset tavoitteeni toiminnassa olivat positiivisen ilmapiirin ylläpitäminen, johdonmukainen ohjaustyö, jokaisen vanhemman ja lapsen hyväksyminen keskenään erilaisina persoonina, asiakkaiden yksilöllinen kohtaaminen sekä sen alleviivaaminen toiminnassa, ettemme ohjaustuokioiden aikana pyrkineet johonkin tiettyyn suoritukseen vaan aitoon yhdessäoloon ja hauskanpitoon.

Koen, että onnistuin omista tavoitteistani pääasiallisesti hyvin. Oma haasteena ohjauskerrojen jälkeen huomasin, että sorrun helposti kohtaamaan ensisijaisesti vanhempaa lapsen sijaan. Ohjauskerrat olivat ennalta tarkoin suunniteltuja niin, että lasta huomioitaisiin ja häneen kiinnitettäisiin positiivista huomiota vähintään yhtä paljon kuin vanhempaan, joten ohjauskerroilla toimin lapsia huomioiden. Huomasin kuitenkin, että ohjaustuokioiden jälkeen esimerkiksi vanhempien jäädessä keskustelemaan kanssani, saatoin sivuuttaa lapsen läsnäolon. Olen jäänyt miettimään omaa rooliani näissä tilanteissa ja sitä, missä määrin minun tulisi tällaisessa tilanteessa osoittaa tiedostavani että lapsikin on tilassa läsnä. Toisaalta koin, että huomionkiinnittäminen lapseen tilanteessa, jossa vanhempi keskustelee kanssani, saataisi vaikuttaa teennäiseltä tai luoda vanhemmalle olon siitä, ettei minua kiinnosta hänen asiansa. Mielestäni minun on kuitenkin hyvä tiedostaa pyrkimykseni lapsen arvostamisesta ja ristiriita jota edellä kuvatuissa tilanteissa tunnen.

Sain opinnäytetyöprosessin aikana muutamia oivalluksia, jotka tulevat kantamaan pitkälle käytännötyössä. Koen, että tämän prosessin kasvattamana astuin suuren askeleen kohti entisestään ammatillisempaa sosionomia. Korvaamatonta roolia prosessin aikaisessa kasvussa on näytellyt opinnäytetyöparin kanssa käydyt pohdinnat ja keskustelut niin itse ohjauskerroista, meistä ohjaajina ja persoonina sekä eettisistä ja yhteiskunnallisista näkökulmista suhteessa toimintaamme. Opinnäytetyöparin kanssa itseään pääsee tarkastelemaan uudesta näkökulmasta. Keskeinen luottamus ja yllättävän saumattomasti toiminut yhteistyö teki koko prosessista aidosti mielekkään, opettavaisen ja mukaansatempaavan.

9 Pohdinta

Opinnäytetyöprosessi on ollut meille molemmille niin yksin kuin työtiiminä jatkuva reflektointia ja eettistä pohdintaa sisältävä prosessi. Tämä näkyy toivottavasti myös kirjallisessa opinnäytetyöraportissamme. Eettinen pohdinta on ollut mukana rakentamassa sekä suunnittelemaan, toiminnan toteutusta että sen jälkeistä arviointia. Koemme, että se on punaisena lankana kaikessa mitä olemme tehneet, ja tästä syystä olemme raporttia kootessamme päätyneet ratkaisuun, jossa erillistä kappaletta eettisyyden pohtimiselle ja avaamiselle ei ole. Koemme, että eettisen työtöiden tulee olla tässä vaiheessa opintoja jo tiiviisti sisältynyt kaikkeen sosiaalialalla tehtyyn toimintaan. Eettisyys suunnitteluvaiheessa on työn laadun ja kehittämistyön näkökulmasta välttämätöntä. Opinnäytetyöprosessissa eettinen toiminta vaikuttaa yksilöiden elämään ohjaajuutemme kautta, jolla voi olla vaikutuksia jopa yksilön hyvinvointiin ja kokemukseen itsestään. Niin lapsia kuin vanhempia kunnioittava ote on ollut kaiken toiminnan lähtökohta, jonka toivomme näkyneen toiminnassamme. Koska pidämme eettistä pohdintaa osana kaikkea toimintaamme opinnäytetyöprosessissamme, koimme jopa hieman oudoksi ajatuksen sen eriyttämisestä omaksi kappaleekseen työssämme.

Opinnäytetyön teoreettista viitekehystä ja itse ohjauskertojen toimintaa suunnitellessamme tutustuimme useisiin sosiaalialan menetelmiin. Kun opinnäytetyömme kannalta merkittävät menetelmät olivat valikoituneet, syvennyimme niihin ammentaen niistä tietotaitoa niin suunnitteluun kuin omaan ohjaajuuteemme. Koimme yhdeksi opinnäytetyön antoisimmaksi vaiheeksi juuri näihin menetelmiin perehtymisen. Uskomme, että mitä laajempi tietämys erilaisista menetelmistä sosionomilla on, sitä parempi on hänen työnsä laatu. Menetelmiin perehtymisestä ja niiden sisäistämisestä muodostui meille opinnäytetyöprosessin aikana rakas asia, jota olisimme halunneet laajemmin jakaa lukijalle. Meistä tuntui vaikealta supistaa pitkäksi kasvaneita menetelmäkuvauskuksia. Pelkäsimme, etteivät menetelmät pääse oikeuksiinsa suppeammassa muodossa esitettyinä. Jouduimme kuitenkin karsimaan tekstiä niin, että viitekehysten sisältö palvelisi kaikilta osiltaan opinnäytetyömme kirjallista raportointia. Harmittavaa on, ettemme pysty työssämme jakamaan sitä intoa ja oivallusten määrää, jotka menetelmät sisältöineen ovat meille antaneet.

Jokaisen ohjaustuokion päätteeksi keräämämme kirjallisen palautelomakkeen kysymysten rakentaminen oli opinnäytetyön suunnitelmavaiheen haastavimpia vaiheita. Haastavuutta lisäsi se, että suunnitelmavaiheessa hahmottelimme vielä itsekin opinnäytetyömme tavoitteiden muotoa ja arviointikysymyksiä, joilla niitä mittaisimme. Onneksemme emme koe, että jotain oleellista olisi jäänyt puuttumaan palautelomakkeista, jotka olimme hyväksyttäneet Vantaan kaupungin sivistystoimen kehittämispäälliköllä tutkimusluvan saamiseksi. Huomasimme prosessin edetessä, että erityisesti vanhemmille esitetty kysymys lasten viihtyvyydestä tuokiassa

jäi opinnäytetyön tavoitteiden ja niiden täyttymisen arvioinnin kannalta tarpeettomaksi. Sen sijaan, koimme tämän kysymyksen näkyvillä olon palautelomakkeessa eettisesti tärkeäksi. Koimme sen tuovan näkyväksi niin meille, kuin vanhemmille, että vaikkei lapsen ääni konkreettisesti näkynytkään palautetta kerätessä, oli lapsi vahvasti toimintamme keskiössä. Samalla koimme että vanhempi kysymyksen kautta pääsee pohtimaan sitä, kuinka erilainen hänen ja hänen lapsensa välinen kokemus jostain tilanteesta saattaa välillä olla. Tämä omalta osaltaan mielestämme saattaa herkistää vanhempaa entistä parempaan lapsen yksilölliseen huomioimiseen.

Myös palautelomakkeen kolmas kysymys siitä, olemmeko ohjauskerralla tarjonneet jotain uutta, ei suoranaisesti tuonut suurta lisä-arvoa opinnäytetyön arviointiin. Toisaalta se kuitenkin antoi meille sosiaalialan ammattilaisina näkökulmaa tulevaisuuden työhön ja niin lapsi- kuin vanhempi-lapsi ryhmien ohjaamiseen. Samalla saimme molemmat oivalluksen siitä, kuinka joskus hyvinkin innovatiiviset, ehkä hieman hullulta tuntuvat, suunnitelmat saattavat ryhmässä toimia yllättävän menestyksekkäästi. Olimme valinneet kolmannen kysymyksen palautelomakkeeseen alun perin selvittääksemme sitä, olemmeko tarjonneet Pakkalan toimintaan uutta. Totesimme kuitenkin prosessin aikana, että sen lisäksi ettei tämä kysymys täysin vastaa tavoitteemme asettamaan kysymykseen, ei koko tavoitetta puuttuvien arviointikeinojen vuoksi voitu työllemme asettaa.

Pohdimme jo ennen ensimmäistä ohjauskertaa sitä, kuinka luotettavana voimme vanhemmilta keräämäämme palautetta pitää. Asiakkaiden panostaminen kyselylomakkeen täyttämiseen on heistä riippuvaista, emmekä voi tietää, kuinka syvästi vastaajat ovat lomakkeiden täyttämiseen paneutuneet, tai kuinka totuudenmukaisesti he ovat vastanneet. Uskomme, että tavoitteiden ja tarkoitusten avaaminen ja pohjustus jokaisen ohjauskerran alussa vaikutti positiivisesti sitoutumiseen, ja työn arvioinnin kannalta haluamme uskoa palautteen olevan vahvasti suuntaa-antavaa. Saamamme palaute oli yllättävän positiivista ja toki haluamme uskoa sen johtuneen hyvin suunnitellusta ja ohjatusta toiminnasta. Palaute tuki monilta osin tuokioiden aikana tekemiämme havaintoja, mikä lisää meille palautteen luotettavuutta ja vahvistaa havaintojemme realistista suuntaa.

Aina on myös mahdollista, että osa vastaajista ymmärtää kysymykset väärin. Erityisesti neljäs ja opinnäytetyömme kannalta merkittävin kysymys siitä, oliko toiminta vanhemman mielestä vuorovaikutusta tukevaa, sisältää suurimman väärinymmärtämisen riskin. Vuorovaikutus terminä on toki arjessa käytettävä, mutta sen syvemmän merkityksen ymmärtäminen erityisesti vanhempi-lapsi suhteessa ei välttämättä ole asiaan perehtymättömälle selkeä. Tämän riskin kuitenkin jouduimme ottamaan, sillä emme myöskään kokeneet aiheelliseksi avata ennen jokaista ohjauskertaa kaikkia tämän arvokkaan vuorovaikutussuhteen merkityksiä. Ensinnäkin se olisi vaatinut rauhallisen tilanteen jossa vanhemmat pystyisivät keskittymään kuuntelemiseen

lastensa vahtimisen sijaan. Mutta vielä tärkeämpänä syynä pidimme sitä, että luennoimalla vanhemmille ennen toimintaa, saattaa se vaikuttaa negatiivisesti ilmapiiriin ja luoda vanhemmille tunteen tarkkailusta. Olisimme tietenkin voineet pyrkiä hakemaan vastausta tähän kysymykseen kiertoilmaisujen kautta muutamalla lisäkysymyksellä, mutta pidimme sitä eettisesti arveluttavana. Mielestämme vastaajilla tulee olla oikeus tietää suoraan ja rehellisesti mitä heiltä kysytään ja miksi. Lisäksi kysymyksiä tuli olla vähän ja vastaamisen nopeaa. Vanhemmat olivat paikalla taaperoidensa kanssa, emmekä uskoneet heidän pystyvän syventymään pitkiin vastauskyselyihin. Olemme erityisen tyytyväisiä kyselylomakkeiden rakenteeseen ja toimivuuteen.

Avoimen päiväkodin henkeen kuuluu epäsäännöllinen päivärhythmi ja asiakasvirta. Koska halusimme toiminnan palvelevan asiakkaiden ja ryhmän tarpeita mahdollisimman hyvin, olimme suunnitelmavaiheessa kaavailleet suljettua ryhmää, johon edellytettiin ennakoilmoittautumista. Kun tämä ei toteutunut, sopeuduimme ajatukseen avoimen ryhmän järjestämisestä. Eettisesti tämä luultavasti palveli Pakkalan toimintaa huomattavasti paremmin. Toimipaikan toimintaidea on toimia avoimena paikkana, jonne voi saapua ja josta voi lähteä oman aikataulun mukaisesti. Emme luultavasti olisi suljetulla toiminnalla tavoittaneet niitä asiakkaita joita Pakkalassa käy eniten, eli spontaaneja kävijöitä. Koimme kuitenkin tärkeäksi pitää suuntaantavana ikärajakseen lapset, jotka olivat kahden vuoden tienoilla. Joustimme kyllä tästä ikärajaksesta muutamaankin otteeseen, sujuvin lopputuloksin. Tässä auttoi mielestämme huomattavasti onnistunut toiminnan suunnittelu, joka antoi tilaa variaatioille.

Siitä huolimatta, että avoin ryhmä sopi Pakkalan ympäristöön hyvin ja palveli näin myös asiakkaiden tarpeita huomattavasti paremmin, olisimme opinnäytetyön näkökulmasta toivoneet pysyvää ryhmää. Olisi ollut mielenkiintoista päästä seuraamaan ryhmän kehitystä ja pitkäjänteisemmän toiminnan etenemistä. Tämän lisäksi ohjauskertojen palautteen vertailu keskenään olisi ollut antoisampaa, kun vastaajina olisi aina ollut samat henkilöt. Pysyvässä ryhmässä olisi ollut myös helpompi havainnoida ja vastata ryhmän tarpeisiin ja toiveisiin. Uskomme myös, että toiveita olisi esitetty enemmän, jos ryhmä ja me ohjaajina olisimme muodostuneet tutuiksi. Nythän emme varsinaisia toiminnan sisältöä koskevia toiveita saaneet. Omalla tapaa toiveet suljetusta ryhmästä tosin liittyvät enemmän meidän tavoitteisiimme ohjaajuuden kehittämisestä kuin aitoon asiakaslähtöisyyteen. Kun ennakoilmoittautumisia suljettuun toimintaan ei tullut kuin muutama, on se selvä merkki mielestämme siitä, ettei suljettua ryhmätoimintaa ainakaan tässä muodossa toimipaikkaan asiakkaiden näkökulmasta tarvittu.

Sosiaalialan töitä tehdään aina oman persoonan kautta. Ammatillisen työotteen säilyttäminen edellyttää sitä, että työntekijä reflektoi itseään ja pyrkii tiedostamaan omat asenteensa ja sen, kuinka ne vaikuttavat työotteeseen. Työssä jaksamisen ja laadukkaan työotteen säilyttäminen edellyttävät kykyä huolehtia omasta henkisestä ja fyysisestä hyvinvoinnista. Tässä

vahvana vaikuttajana on nimenomaan itsetuntemuksen ja itsensä hyväksymisen vahvistaminen. Vanhemmuus on aihe, joka koskettaa jokaista ihmistä. Jokainen kantaa mukanaan jälkeä omasta lapsuudesta ja kasvatuksesta jonka on saanut. Tämän lisäksi aikuinen saattaa itse olla vanhempi, jolloin hänellä luultavasti on entistäkin selvempi käsitys siitä, millaista hänen mielestään on riittävän hyvä vanhemmuus ja kuinka lapsia tulisi kohdata ja kuulla, mutta myös ohjata. Koemme, että tässä vaiheessa opintoja on tärkeää tiedostaa omat asenteet ja mahdolliset lapsuuden kipeät muistot niin, että ne pääsisivät mahdollisimman vähän huomaamatta vaikuttamaan työotteeseen tai asenteeseen asiakkaita kohtaan. Lähestyimme vanhemmuutta työparina erilaisista näkökulmista jo tiettenkin siksi, että olemme erilaisia persoonia erilaisine elämäkokemuksinemme, mutta myös siksi, että Pipsa on kahden lapsen äiti ja Laura taas tällä hetkellä lapsettomana lähestyy asiaa erilaisesta näkökulmasta. Koimme kuitenkin olevamme toisiamme täydentävä ja tasapainottava työpari tässäkin asiassa. Yhteistä meille molemmille oli halu hyväksyä asiakkaat omina erilaisina persooninaan ja antaa tilaa heidän tavalleen olla vanhempi.

Huomasimme kuitenkin, että ohjaustuokioita suunniteltaessa keskityimme välillä turhankin paljon siihen, kuinka vanhemmat niin sanotusti ohjelmasisällön kautta saadaan osallistumaan sivusta seuraamisen sijaan. Mielenkiintoista onkin, mistä ennako-oletuksemme vanhempien passiivisuudesta kumpuaa. Tämä varmasti johtuu osittain siitä, että vanhempien aktiivisuus on yhteydessä vuorovaikutuksen toteutumiseen ja sitä kautta tavoitteeseemme. Tuokioiden kautta yllätyimme positiivisesti kuinka osallistuvia ja innokkaita vanhemmat suurimmaksi osaksi olivat. Tosin täytyy muistaa, että tällaiseen vapaaehtoiseen toimintaan hakeutuu muutenkin jo ennestään aktiivisia ihmisiä. Tulevaisuudessa haluamme pitää silmät auki mahdollisille ennako-oletuksillemme, sillä koemme niiden tunnistamisen tärkeänä eettisenä asiana.

Vanhempi-lapsi ryhmämme toiminta oli avointa, joten tuskin voimme puhua kovin laajalti vuorovaikutuksen, lapsen itsetunnon tai vanhemmuuden tukemisesta. Yhdessä lapsen kanssa puuhatessa voi vanhemmalle kuitenkin aueta uusia puolia itsestään vanhempana ja he saattavat omaksua uudenlaisia työkaluja arjessa toimimiseen lapsen kanssa. Vanhemmat saattavat löytää uusia voimavaroja suhteessa lapseensa ja tällä voi olla vanhemmuutta tukevia vaikutuksia. Ryhmän muiden vanhempien antamalla vertaistuella voi olla vanhemmuutta tukevia piirteitä. Loppupeleissä arki, siitä nauttiminen ja siinä selviäminen koostuu pienistä asioista. Koemme, että osa vanhemmista sai uusia oivalluksia toiminnan aikana ja mainitsikin sen muutamassa tilanteessa ääneen. Lisäksi jo pelkästään sen oivaltaminen, että vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen on opinnäytetyön aiheen arvoinen asia, voi herättää vanhemmissa uusia ajatuksia tai pohdintoja suhteessa lapseensa ja vanhemmuuteensa.

Oman ohjaajuutemme ja sosiaalialan ammattilaiseksi kasvamisen kannalta pohdimme useaan otteeseen omaa motivoituneisuuttamme suhteessa ohjauskertoihin ja opinnäytetyöprosessiin

yleensä. Opinnäytetyöprosessi osoittautui yllättävän sujuvaksi ja mukaansa tempaavaksi projektiksi. Huomasimme tosin viimeisiä ohjauksetoja ohjatessamme, että varmuus lisääntyi meidän molempien ohjausotteessa. Ohjauksetojen prosessin loppuvaiheessa kiinnitimme huomiota työmotivaatioomme ja motivoimme toisiamme työpareina, mikä on tärkeä taito ja ominaisuus tiimissä työskenneltäessä. Ohjausvarmuuden lisääntyessä jouduimme välillä pysähtymään ja kiinnittämään huomiota siihen, ettei varmuus muutu liiaksi huolettomuudeksi toiminnan suhteen.

Asiakkaisiin tutustuminen voi tuoda iloa ja syvyyttä ohjaamiseen. Huomasimme, että vaihtuvien asiakkaiden kohtaaminen, heihin tutustuminen ja ikään kuin alusta aloittaminen jokaisella kerralla oli hieman haastava osa ohjausprosessia, joka vei energiaa. Uusiin asiakkaisiin tutustuminen, heidän yksilöllinen huomioiminen ja tilanteeseen liittyvä itsensä ja muiden motivointi vaati paikoitellen intensiivisempää keskittymistä. Aina kun kohtasimme ohjausryhmässä entuudestaan tuttuja asiakkaita, huomasimme tuttuuden tuovan enemmän rentoutta ja välittömyyttä ohjausotteeseemme. Tuttujen asiakkaiden kanssa on huomattavasti helpompi toimia asiakaslähtöisesti ja kunnioittaa esimerkiksi heidän rajojaan ja vanhemmuutensa tapoja.

Opinnäytetyöprosessin aikana ohjaustoiminnassa eteemme tuli muutamia eettisiä haasteita tai tilanteita. Näistä ryhmän rajaaminen oli toistuvien. Jouduimme muutamaa otteeseen pohtimaan sitä, voiko toimintaan osallistua kahden lapsen kanssa tai selvästi ikärajan ulkopuolella olevan lapsen kanssa. Näissä tilanteissa päädyimme aina siihen vaihtoehtoon, ettemme käännyttäneet ketään toiminnasta pois. Halusimme antaa jokaiselle tilaan mahtuvalle asiakkaalle mahdollisuuden osallistua jo siksi, että se sopi avoimen päiväkodin arvoihin. Emme myöskään kokeneet asiakkaiden rajaamista heidän ominaisuuksien perusteella eettisesti oikeudenmukaiseksi ratkaisuksi. Tavoitteellisessa suljetussa ryhmässä olisimme tosin toimineet selkeästi tiukemmin rajojen suhteen.

Halusimme kehittää ja suunnitella toimintaamme kestävästä kehityksen näkökulman huomioiden. Kierrätysmateriaalien käyttö ja tietynlainen innovatiivinen työote ja kekseliäisyys materiaalien valinnassa ovat olleet meille molemmille tärkeää ja olemme onnistuneet siinä mielestämme hyvin. Esimerkiksi käytettyjen sanomalehtien, raejuustopurkkien ja erilaisten maatuviin luonnonmateriaalien käyttö ovat olleet ympäristöystävällisiä valintoja toiminnassamme. Olemme omalta osaltamme tyytyväisiä siihen, että toiminnassamme on näkynyt kuinka arkipäiväisiä tarvikkeita voidaan hyödyntää monipuolisesti ja virikkeellisesti.

Asiakaslähtöisyydessä olemme ottaneet huomioon tietynlaisia turvallisuusriskejä toimintaa suunnitellessamme ja toteuttaessamme. Mielenkiintoisten toiminnallisten menetelmien käyttö ja sovellus on aina pitänyt sovittaa ympäristöön, kuten tilan kokoon ja asiakkaiden, kuten lapsien ikien mukaan. Olemme miettineet mahdollisia riskejä toiminnassamme, mikä on am-

matillisesti tärkeä riskienhallintakeino ennaltaehkäisevässä mielessä. Tilan muovaaminen turvalliseksi jokaisella kerralla ennen ryhmän alkamista on ollut tärkeä osa valmisteluja. Suojasimme muun muassa pistorasioita maalarinteipillä ja valmistelimme tilan mahdollisimman vähäriskiseksi lapsia ajatellen.

Yhteisen pohdinnan kautta olemme heijastaneet esiin nousseita tunteita suhteessa opinnäytetyöprosessiin. Mietimme, ettei toiminnallinen vanhempi-lapsi ryhmä lähtökohtaisesti muuta kenenkään elämää tai paranna osaltaan suuresti maailmaa. Meidän oli prosessin alkuvaiheessa hyvä miettiä, mitkä ovat odotuksemme ja tunteemme suhteessa työhömmme. Totesimme, että haluamme panostaa ja sitoutua osaltamme tehtävään työhön mahdollisimman hyvin ja toimia siten, että olemme työn tehtyä tyytyväisiä ja kokemusta rikkaampia. Tietynlaisen armollisuuden tajuaminen ja myöntäminen suhteessa työhön ja sen vaikutuksiin oli helpottavaa opinnäytetyöprosessin alkuvaiheessa, sillä ymmärsimme tietyn osan siitä olevan meistä riippumattomia onnistumisen ja tuloksellisuuden kannalta. Meissä molemmissa on myös kunnianhimoisia ja tavoitteellisia luonteenpiirteitä, ja olimme molemmat opinnäytetyöprosessiin ryhtyessämme toivoneet todella pystyvämme vastaamaan jonkin asiakasryhmän tai toimipaikan tarpeeseen. Tästä syystä meille oli ollut selvää, että halusimme aiheeksemme sellaisen, joka oli työelämälähtöinen. Jo suunnitteluvaiheessa nousi mieleemme harmi siitä, ettei opinnäytetyön muodossa järjestetyllä toiminnalla voida taata toimintaympäristöön pitkäjänteistä tai kovin tavoitteellista toimintaa. Kävimme työparina pohdintoja siitä, palveleeko opinnäytetyö ensisijaisesti toimipaikkaa, asiakkaita vai meidän opinnäytetyöprosessiamme. Lähdimme alkujaan prosessiin hiukan liian suurin odotuksin, ja kun huomasimme, ettei ohjaustoimintamme tulekaan tavoittamaan useita kymmeniä asiakkaita, koimme hienoisen pettymyksen. Suhteellisen nopeasti käsitimme kuitenkin, että jo muutamat tyytyväiset asiakkaat ovat olleet opinnäytetyöprosessin väärä.

Avoimen päiväkotiympäristön lisäksi uskomme, että ohjauskertojemme kaltainen toiminta olisi todella hyvin sovellettavissa myös vanhempi-lapsi ryhmässä lastensuojelun avoimessa toiminnassa siellä, missä ongelmia on jo nähtävillä. Toimintakertoja tulisi mielestämme olla enemmän ja ryhmän pitäisi olla suljettu, jotta jokainen osallistuja pääsisi osaksi toiminnan kirjoja.

Lähteet

Bruce, T. 2011. Early Childhood Education.

Carling, M. & Cleve, E. 2006. Ylihuolehtivat vanhemmat. Curling-perhe parempaan tasapainoon. Juva: WSOY.

Dunderfelt, T. 2011. Elämänkaaripsykologia. Helsinki: WSOYpro Oy.

Eklund, K. & Janhunen, T. 2005. Leikin ja toiminnan lapset. Teoksessa S. Sura & T. Janhunen (toim.) Miten käytän toiminnallisia menetelmiä? Psykodraaman ohjaajat kertovat. Tampere: Resurssi, 84-94.

Ginsburg, K. 2007. PEDIATRICS. Official journal of the American Academy of Pediatrics. The Importance of Play in Promoting Healthy Child Development and Maintaining Strong Parent-Child Bonds. viitattu 20.3.2012.
<http://pediatrics.aappublications.org/content/119/1/182.full.pdf+html>

Haastattelu. Pakkalan avoimen päiväkodin työntekijän haastattelu 3.4.2013. Vantaa

Husso, M-L. Sport-lehti numero 2/2012. sivut 24-27. Sanoma Magazines.

Häggman-Laitila, A. & Ruskomaa, L. & Euramaa, K-I. (toim.). 2000. Varhaista tukea lapsiperheille. Kokemuksia Lapsiperhe-projektin perhetyöstä. Mannerheimin Lastensuojeluliiton julkaisu. Käpylä Print Oy.

Jaskari, S. 2011. Vauvojen värikylpy - Lapsen ja vanhemman vuorovaikutuksen näkökulmasta. Teoksessa P. Setälä (toim.) Vauvojen värikylpy. Pori: Brand ID Oy/Kehityksen kirjapaino, 64-66.

Karlsson, L. 2003. Sadutus. Avain osallistavaan toimintakulttuuriin. Juva: WS Bookwell Oy

Karvonen, P. & Lehtinen, T. Yhdessä. Leiki, liiku ja lue lapsesi kanssa. Erilaisten oppijoiden liitto ry. Helsingin seudun erilaiset oppijat ry (Hero). Jyväskylä : Gummerus kirjapaino.

Keltikangas-Järvinen, L. 1999. Hyvä Itsetunto. Juva: WSOY.

Keltikangas-Järvinen, L. 2006. Temperamentti ja koulumenestys. Juva: WSOY.

Keltikangas-Järvinen, L. 2010. Sosiaalisuus ja sosiaaliset taidot. Juva: WSOY.

Koivula, M. 2004. Vanhempien kokemuksia perhetyöstä päiväkodissa. Teoksessa S. Keskinen & H. Virjonen (toim) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Tampere: Tammerpaino Oy, 73-98.

Kivelä -Taskinen, E. 2008. Rytmikylvyn Pikku-kuplat. Espoo: Kultanuotti.

Kronqvist, E-L. & Pulkkinen M-L. 2007. Kehityopsykologia. Matkalla muutokseen. Helsinki: WSOY Oppimateriaalit Oy.

Laine, A. & Ruishalme, O. & Salervo, P. & Sivén, T. & Välimäki, P. 2004. Opi ja ohjaa sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: WSOY.

Laurinen, L. 1998. Koti kasvattajana, elämä opettajana. Kasvatus- ja oppimiskulttuurit tutkimuskohteina. Jyväskylä: Atena

Linnatsalo, S. 2002. Kasvatuksellinen hyväksyntä ja torjunta kolmessa sukupolvessa. Oulun yliopisto. Viitattu 9.11.2012.

<http://jultika.oulu.fi/Record/isbn951-42-6866-0>

Luttinen, H. 2006. Miten vuorovaikutusleikki tukee lapsen sosiaalisia taitoja vuoropäiväkodissa. Pro gradu tutkielma. Jyväskylän Yliopisto. Viitattu 20.4.2013
https://jyx.jyu.fi/dspace/bitstream/handle/123456789/7793/URN_NBN_fi_jyu-2006553.pdf?sequence=1

Lyyra, V. & Salmela, A-R . 2004. Kasvuturve-projekti. Teoksessa S. Keskinen & H. Virjonen (toim) Vanhemmuuden ja lapsen kasvun tukeminen päivähoitossa. Tampere: Tammerpaino Oy, 18-51.

Mannerheimin Lastensuojeluliitto. Vanhempainnetti. Tietokulma. Lapsen kasvu ja kehitys.1-2 -vuotias & 2-3 -vuotias. Viitattu 28.3.2013.
http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/

Määttä, P., Rantala, A. 2010. Tavallisen erityinen lapsi. Yhdessä tekemisen toimintamalleja. Juva: PS-kustannus/WS Bookwell Oy

Onnismaa, J., Pasanen, H. & Spangar T. 2000. Ohjaus ammattina ja tieteenalana 1. Ohjauksen lähestymistavat ja ohjaustutkimus. PS-kustannus. Juva

Perkiö, S. & Huovi, H. 2010. Karvakorvan laulupurkki. Lauluja ja leikkejä lapsiperheille. Vammala: Tammi.

Perkiö, S. & Huovi, H. 2010. Vauvan vaaka. Lauluja ja leikkejä lapsiperheille. Vammala: Tammi.

Pesonen, M-L. 1996: Käsikynkkä, ryhmätyömenetelmä. Hämeenlinna.

Pusa, T. 2010. Kohtaamisen Iloa! Active Art-pilotoinnista Kohtaamistaide-erikoistumisopintoihin. Laurea-ammattikorkeakoulu. Helsinki: Edita Prima Oy

Riita, T. 1998. Lapsen kognitiivinen kehitys ja sairaus tai vamma. Teoksessa E. Saarinen (toim.) Sairaana ja vammaisen lapsen hyvä elämä. Helsinki: Oy Edita Ab, 25-39.

Rusananen, E. 2011. Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys. Porvoo: Bookwell Oy.

Salo, S. & Mäkelä J. 2007. MIM-vuorovaikutushavainnoinnin käsikirja. Ikävuodet 2-8. Helsinki: Gummerrus Kirjapaino Oy

Salo-Gunst, L. & Vilkkö-Riihelä, A. 2000. Psykyke - kertaaajan opas. Porvoo: Ws Bookwell Oy.

Setälä, P. 2011. Johdanto & Vauvojen värikylpy - Kehityskaari & Vauvojen värikylpy - Perusperiaatteet. Teoksessa P. Setälä (toim.) Vauvojen värikylpy. Pori: Brand ID Oy/Kehityksen kirjapaino, 6-27.

Siltala, P. 1998. Miten lapsen käsitys itsestä muodostuu ja kehittyy. Teoksessa E. Saarinen (toim.) Sairaana ja vammaisen lapsen hyvä elämä. Helsinki: Oy Edita Ab, 9-23.

Silvén, M. 1998. Löytyykö kieli ja mieli vuorovaikutuksessa? Teoksessa E. Saarinen (toim.) Sairaana ja vammaisen lapsen hyvä elämä. Helsinki: Oy Edita Ab, 40-54.

Sinkkonen, J. & Kalland., M. (toim.) 2012. Varhaislapsuuden tunnesiteet ja niiden suojeleminen. Helsinki: Sanoma Pro Oy.

Sosiaaliportti. Lastensuojelun käsikirja. Työvälineet. Työmenetelmät. Käsikynkkä. Viitattu 2.11.2012.
<http://www.sosiaaliportti.fi/Page/c73e0231-01ea-4a17-b95f-4eddc532863b.aspx>

Talentia. Arki, Arvot, Elämä, Etiikka. Sosiaalialan ammattilaisen eettiset ohjeet. 2005. Helsinki. Talentia ry. Verkkolähde. Viitattu 8.11.2012.
http://www.talentia.fi/files/558/1649_Etiikkaopas2005_1_.pdf

Tasola, S. & Lajunen, K. 2007 Käsikirja. Vanhempien valmennusohjelma. Vanhempana vahvaksi. Ylivilkkaisten ja keskittymättömien lasten vanhemmille tarkoitettu valmennusohjelma. 6.painos. Jyväskylä: Kipijyvä Oy

Uusikylä, K. 2001. "Lapsen luovuus elää vapaudessa". Teoksessa S. Karppinen, A. Puurula & I. Ruokonen (toim.) Taiteen ja leikin lumous. 4-8 vuotiaiden lasten taito- ja taidekasvatus.. Tampere: Tammerpaino Oy, 14-22

Vantaa1. Pakkalan avoimen päiväkodin tiedote. Viitattu 1.4.2013.
http://www.vantaa.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/vantaa/embeds/vantaawwwstructure/80923_esite.pdf

Vantaa 2. Vantaan kaupungin verkkosivut. Illenpihan toimintayksikkö. Viitattu 1.4.2013.
http://www.vantaa.fi/fi/opetus_ja_kasvatus/paivahoito/paivahoito_vantaalla_toimintayksikot/kivisto_-_aviapoliksen_paivahoitopalvelut/illenpihan_toimintayksikko

Vehkalahti, R. 2007. Kehu lapsi päivässä. Helsinki: LK-kirjat.

Venkula, J. 2003. Taiteen välttämättömyydestä. Jyväskylä: Gummerrus Kirjapaino Oy.

Vilén, M., Leppämäki, P. & Ekström, L. 2002. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. Helsinki: WSOY oppimateriaalit Oy.

Vilén, M., Seppänen, P., Tapio, N. & Toivanen, R. (toim.) 2010. Kohtaamisia lapsiperheissä. Menetelmiä perhetyöhön. Helsinki: Kirjapaja

Vilkka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Jyväskylä: Gummeruksen Kirjapaino (painopaikka)/ Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.

Vilkko-Riihelä, A. 2003. Psyhyke. Psykologian käsikirja. Porvoo: Bookwell Oy.

Vänskä, K. & Laitinen-Väänänen, S. & Kettunen, T. & Mäkelä, J. 2011. Onnistuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveystieteiden ohjaustyössä kehittyminen. Helsinki: Edita.

Wettig, H., Franke, U. & O'Connor, K. Evaluating the Effectiveness of Theraplay in Treating Shy, Socially Withdrawn Children. Viitattu 4.2.2013.
<http://shandawoodin.ca/articles/20-evaluating-the-effectiveness-of-theraplay-in-treating-shy-socially-withdrawn-children>

Zimmer, R. 2011. Psykomotoriikan käsikirja - teoriaa ja käytäntöä lasten psykomotoriseen tukemiseen. Keuruu: VK-kustannus Oy.

Överlund, J. 1996. Vanhemman ja lapsen välisen vuorovaikutuksen tukeminen, teoriatausta. Hämeenlinna.

Kuvat

Kuva 1: Piirros kehon ääri viivoista	55
Kuva 2: Kehonosa kuvakorttien käyttöä	55
Kuva 3: Taidetyöskentelyä metsämateriaalein	58
Kuva 4: Lapsi-vanhempi parin tekemä valmis metsämaisema	59
Kuva 5: Rytmisoittimen rakentamista	61
Kuva 6: Valmis rytmisoitin toiminnassa	61
Kuva 7: Ohjaajien tekemä esimerkki kuvakollaasista	64

Kaaviot

Kaavio 1: Vanhempien täyttämien palautelomakkeiden kysymyksen neljä vastausten keskiarvot	72
---	----

Taulukot

Taulukko 1: Vuorovaikutusta tukevat ja vanhempi-lapsi ryhmässä hyvin toimivat elementit⁶⁹

Liitteet

Liite 1. Ohjaustuokioiden jälkeinen kysely vanhemmille	89
Liite 2. Ensimmäinen mainos toiminnasta	90
Liite 3. Toinen mainos toiminnasta	91
Liite 4. Ohjaussuunnitelmat	92
Liite 5. Vanhemmille jaettu runo	94

Liite 1. Ohjaustuokioiden jälkeinen kysely vanhemmille

*Vastaa kysymyksiin ympäröimällä sopivín vaihtoehto niín, et-
tä*

1=eí lainkaan

2=vähän

3=pitää paikkaansa monilta osin

4=pitää paikkaansa

Minä (vanhempi) nautin ohjauskerrasta 1 2 3 4

Lapseni näytti nauttivan ohjauskerrasta 1 2 3 4

*Tein lapseni kanssa tänään jotain, mitä emme ole ennen yh-
dessä tehneet* 1 2 3 4

*Koen, että tämänkaltainen toiminta vahvistaa minun ja lap-
seni välistä vuorovaikutussuhdetta* 1 2 3 4

Muuta palautetta:

Kiitos

Liite 2. Ensimmäinen mainos toiminnasta

TOIMINNALLINEN VANHEMPI-LAPSI RYHMÄ

Järjestämme Maaliskuussa 2013 Vantaan Pakkalan Avoimessa Päiväkodissa *vuonna 2010 syntyneille* lapsille ja heidän vanhemmilleen vanhempi-lapsiryhmän.

Tapaamiskerrat ovat **keskiviikkoisin 6.3, 13.3, 20.3 ja 27.3** kello 10 ja 12 välillä. Tarkempi kellonaika ilmoitetaan osallistujille erikseen!

Pyrimme toiminnallamme tukemaan lapsen ja vanhemman välistä vuorovaikutus- suhdetta yhdessä puuhaamisen lomassa. Toimintamme tarkoitus on tukea lapsen iänmukaista kehitystä mm. leikin ja askartelun avulla.

Toiminta järjestetään yhteistyössä Vantaan Pakkalan avoimen päiväkodin kanssa ja se on osa opinnäytetyöprosessiamme.

Mukaan mahtuu 10 vanhempaa yhden 2010 vuonna syntyneen lapsen kanssa. Toimi siis nopeasti ja ilmoittaudu mukaan! Ilmoittautumiset sähköpostilla osoitteeseen: laura.vinkki@laurea.fi. Viimeinen ilmoittautumispäivä on perjantai 8.2.2013.

**TERVETULOA TOUHUAMAAN LAPSESI KANSSA!
MAALISKUUSSA TAVATAAN!**

Terveisin sosionomi-opiskelijat Laura ja Pipsa

Liite 3. Toinen mainos toiminnasta

AVOIN VANHEMPI-LAPSI RYHMÄ

Tervetuloa puuhaamaan toiminnalliseen vanhempi-lapsi ryhmään Pakkalan avoimeen Päiväkotiin! Teemoina kerroilla mm. musiikkileikkejä, taidetyöskentelyä, kehotyöskentelyä, leikkejä ja niin edelleen. Tuokiot kestävät n.45 minuuttia.

Huom! Muistathan, että keskiviikkoisin Pakkalassa tarjotaan klo. 12 purtavaa!

Keskiviikkona 6.3.2013 kello 11.00

Keskiviikkona 13.3.2013 kello 11.00

Keskiviikkona 20.3.2013 kello 11.00

Keskiviikkona 27.3.2013 kello 11.00

Keskiviikkona 3.4.2013 kello 11.00

Keskiviikkona 10.4.2013 kello 11.00

Pyrimme toiminnallamme tukemaan vanhemman ja lapsen välistä vuorovaikutussuhdetta toiminnallisoin keinoin. Ryhmä on osa opinnäytetyötämme.

Toiminta on ensisijaisesti suunniteltu käveleville ja puhuville lapsille ja heidän vanhemmilleen.

Tervetuloa mukaan!

Terveisin Sosionomi-opiskelijat Laura ja Pipsa

Liite 4. Ohjaussuunnitelmat

Ohjauskerta	Virittäytymisen	Toiminta	Lopetus	Tarvikkeet
1. Vanhempilapsi liikunta	Metrolla mummolaan - laululeikki	Vanhempi - lapsi jumppa rentoutukseen	Pikkuiset kultakalat - laululeikki	Esimerkki pehmolelu, cd-levy, huivit, jumppapatjat
2. Musiikkileikkejä	Pikku koira laulaa - laululeikki kuvakortteineen	Pikku lokki ja Hauki ui - leikit musiikin tahdissa kuvakortteineen	Psykomotoriikan "Kuuma" - peitto rauhoittumisleikki ja Pikku siili-laulu kuvakortteineen	Kuvakortit eläimistä, cd-levy, esimerkkipehmolelut, Sanomalehden sivuja
3. Kehotyökentelyä	Pää, olkapääpeppu- laululeikki	Käsikynkän Kosketta minua - leikki	Kehon ääriviivojen piirtäminen	Kehonosa kuvakortit, isot paperit, väriliituja, esimerkki pehmolelut
4. Taidetyökentelyä	Hiiri mittaa maailmaa - laululeikki kuvakortin kera	Metsän maalaamista luonnonmateriaaleilla kohtaamistaidetta mukaillen	Siistiytyminen ja tavaroiden pois kerääminen	Sormivärejä, mustikka vettä suihkepullossa, käpyjä, kuusenoksia, männynoksia, askartelusulkia, käpyjä, valkoiset A2 paperit, esimerkkipehmolelut, jätessäkki essuja, tilan suojaaminen vahakankaalla
5. Rytmisoitinpaja	Katsotaanpa onko - laululeikki	Rytmisoittimen rakentaminen ja oman ja muiden soittimien kuunte-	Loistoporukka laulun tahtiin tanssimista ja rytmisoittamis-	Valmiiksi maalatut raejuustopurkit, raakaa riisiä ja makaroonia, pak-

		leminen piirissä	ta	kausteippiä, käpyjä, cd-levy, esimerkki pehmolelut
6. Kuvakollaasi	Heppuli keppuli - tanssileikki pareissa ja piirissä	Kuvakollaasin rakentaminen valmiiksi leikatuista kuvista	Vauvan vaakaloru	Lehtileikkeitä, liimaa, kartonkeja, cd-levy

Liite 5. Vanhemmille jaettu runo

” Silmä, silmä, nenä, suu.
Poski, poski, leukaluu.
Käsi, käsi, massu, napa.
Jalka, jalka, varpaat.
Silmä, silmä, nenä, suu
- Sinuun äiti/isä rakastuu!”